มโนห์รา

หลวงเมธีนฤปกร

793.3209593

ม 269 ม

หอสมุดแห่งชาติสาขานครราชสีมา

หลวงเมธีนฤปกร

(สดวก บุนนาค)

๒๔๔๔ – ๒๔๘๘

เลขห้อง ส.ม 104

เลขหมู่ 793.3209593
ส 264ส

เลขทะเบียน ม.19 ส/1644

คุณหลวงเมธีนฤปกร

(สดวก บุนนาค)

คุณหลวงเมธีนฤปกร (สดวก บุนนาค) เป็นบุตร มหาอำมาตย์เอก ท่านเจ้าพระยาพิชัยญาติ (ดั่น บุนนาค) และคุณหญิงแส่ง พิชัยญาติ (สกุล อารยะกุล)

ท่านเกิดเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๔ ที่บ้านหม้อ อำเภอจักรวรรดิ์ จังหวัดพระนคร (เวลานี้เป็นบ้านเจ้าคุณโทณวนิก ซึ่งเป็นญาติกับคุณหญิงแส่ง) ท่านถึงแก่กรรมวันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๙ ณ บ้าน เมธินิเวศน์ ซอยเกษม ถนนสุขุมวิทย์ อำเภอพระโขนง จังหวัดพระนคร ศิริรวมอายุ ๕๕ ปี

ท่านศึกษาชั้นปฐมที่โรงเรียนเทพศิรินทร์ ชั้นมัธยมที่โรงเรียนมหาดเล็กหลวง เสร็จแล้วได้ไปศึกษาต่อที่สหรัฐอเมริกาอยู่ปีเศษ แล้วไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษ

ที่ประเทศอังกฤษ ท่านศึกษาได้ปริญญา บี.เอ.(B.A.) ของมหาวิทยาลัย เคมบริดจ์ และท่านได้สำเร็จ เนติบัณฑิตอังกฤษ บาริสเตอร์ แอท ลอว์ จากมิดเดล เทมเบิล ด้วย

เมื่อท่านสำเร็จการศึกษา กลับประเทศไทยแล้ว ได้เข้าทำงานที่กระทรวงยุติธรรม เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๑ ได้รับพระราชทานเงินเดือนเริ่มแรก เดือนละ ๒๔๐ บาท ในตำแหน่งผู้พิพากษา ท่านได้ทำงานในหน้าที่ผู้พิพากษาประจำศาลแพ่ง ศาลอาญา ศาลคดีต่างประเทศ ในด้านชุระการก็ได้เคยเป็นหัวหน้ากอง สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงยุติธรรม

ระหว่างทรับราชการนั้น ท่านได้รับยศเป็นรองอำมาตย์เอก เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๗๒ และรับบรรดาศักดิเป็นหลวงเมธนฤปกร เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๓

ท่านได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตติยจุลจอมเกล้า ตำรงสกุลท่านเจ้าพระยาพิชัยญาติ ตริยาภรณ์มงกุฎไทย ตริตาภรณ์ช้างเผือก และทวิตยาภรณ์มงกุฎไทย เริ่มจัดงานสร้างพระบรมรูป ร. ๖ ได้เหรียญรัตนาภรณ์ ร. ๖ ชั้น ๓

ท่านได้เคยเกี่ยวข้องกับโรงเรียนกฎหมาย ซึ่งเดียวนี้เป็นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยเป็นอาจารย์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑

สำหรับเนติบัณฑิตยสภานั้น ท่านได้รับแต่งตั้งให้เป็น
เลขาธิการเนติบัณฑิตยสภา แต่ พ.ศ. ๒๔๘๓ ถึง พ.ศ. ๒๔๘๙
ท่านเกิดเจ็บป่วยใน พ.ศ. ๒๔๘๙ จึงได้ขอลาออกจาก
ราชการ เมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๔๘๙
แต่ความรู้ที่ คุณงามความดีที่ได้ทำไว้ ทำให้ท่าน
เป็นที่เคารพ รัก และนับถือ จากบรรดาผู้รู้จักและคุ้นเคย
โดยทั่วไป ถึงจะได้ลาออกจากราชการแล้ว และแม้ยังป่วย
สุขภาพไม่สมบูรณ์ดี ท่านก็ได้รับเลือกตั้งให้เป็นกรรมการ
ตุลาการ อันเป็นตำแหน่งสูง ซึ่งท่านเลขาธิการเนติบณ-
ฑิตยสภาปัจจุบัน คุณไชยเจริญ สันติศิริ ได้ยกย่องไว้ ดังน

ที่ น.ว. ๔๓๒/๒๔๙๙ สำนักงานเนติบัณฑิตยสภา

๑๒ มิถุนายน ๒๔๙๙

เรื่อง เชิญมาร่วมบำเพ็ญกุศลแด่หลวงเมธนฤปกร

เรียน สมาชิกเนติบัณฑิตยสภา

เนื่องจากหลวงเมธนฤปกรได้ถึงแก่กรรมลงเมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ศกนี้ คณะกรรมการเนติบัณฑิตยสภาได้มาระลึกว่า ท่านผู้นี้เคยดำรงตำแหน่งเลขาธิการเนติบัณฑิตยสภามาเป็นเวลานานตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๓ ถึง พ.ศ. ๒๔๘๙ ในระหว่างเวลาที่ดำรงตำแหน่งดังกล่าว ท่านได้อุส่าห์สละเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่โดยความเอาใจใส่ พยายามบำรุงกิจการของเนติบัณฑิตยสภาให้เจริญก้าวหน้ามาเป็นลำ

ดับดังที่เห็นอยู่ในบัดนี้ ในส่วนตัวท่านเป็นผู้มีใจโอบ
อ้อมอารีแก่บรรดาผู้ที่รู้จักคุ้นเคยทั่ว ๆ ไป เฉพาะอย่างยิ่งใน
ด้าน ความ เมตตา กรุณา แก่ผู้น้อย นี่ย่อมเป็นที่ปรากฏ อยู่
ตลอดมา จึงเป็นผู้ที่ได้รับความยกย่องสรรเสริญจากบรรดา
สมาชิกเนติบัณฑิตยสภาไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษา อัยการ หรือ
ทนายความ จะเห็นได้จากการเลือกตั้งกรรมการตุลาการ
จากข้าราชการตำแหน่งที่เคยเป็นผู้พิพากษา หลวงเมธนฤป-
กรได้รับคะแนนนิยมอย่างสูงจากบรรดาผู้พิพากษา จึงได้รับ
เลือกตั้งเป็นกรรมการตุลาการอยู่ด้วย ในด้านการจัดงาน
ประจำปีของเนติบัณฑิตยสภาที่เคยมีมา ตลอดจนการไป
ออกร้านในงานต่าง ๆ เช่นงานฉลองรัฐธรรมนูญเป็นต้น ก็
ได้อาศัยท่านผู้นี้เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงทำงานด้วยความเสียสละ
มิได้เห็นแก่ส่วนตัว การงานจึงดำเนินไปโดยเรียบร้อยนำ
เกียรติอย่างสูงมาสู่เนติบัณฑิตยสภา ฉะนั้นเมื่อหลวงเมธ-
นฤปกรได้ถึงแก่กรรมลงเช่นนี้ คณะกรรมการเนติบัณฑิตย-
สภาจึงมีความเศร้าสลดอาลัยและอดที่จะระลึกถึงคุณงาม

ความดีของท่านที่ได้บำเพ็ญมาแต่หนหลังนั้นเสียมิได้ จึงได้มีมติกลงกันว่าสมควรจะได้จัดการบำเพ็ญกุศลอุทิศให้แก่หลวงเมธันฤปกร โดยมีกำหนดรายการที่แนบมาพร้อมนี้ จึงขอเรียนเชิญชวนมายังท่านสมาชิกทั้งหลายเพื่อจักได้ไปร่วมกันเป็นเจ้าภาพในการนี้

อนึ่ง หากท่านผู้ใดจะบริจาคทรัพย์ร่วมการกุศลครั้งนี้ ขอได้โปรดติดต่อกับเลขาธิการ หรือพนักงานเหรัญญิกเนติบัณฑิตยสภา

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

ช. สันติศิริ

(นายไชยเจริญ สันติศิริ)

เลขาธิการเนติบัณฑิตยสภา

โดยท่านเป็นบุคคลที่มีจิตใจกว้างขวาง โอบอ้อมอารี ตรงไปตรงมา ผิดกล้า ถูกชม เป็นผู้อยู่ในความยุติธรรม นอกจากพวกที่อยู่ในวงการกฎหมายดังกล่าวแล้ว มีบุคคลเป็นอันมาก ทั้งไทยและเทศทรงจักเคารพ นับถือท่าน

ท่านเคยเป็นนายกสมาคมนักเรียนเก่าวชิราวุธมาหลายปี และทุกครั้งในงานวชิราวุธานุสสรณ์ ท่านได้เป็นผู้จัดการร้านของสมาคมนักเรียนเก่าวชิราวุธทุกครั้ง ควบคุมการสร้างร้าน การให้ความบันเทิง การขายอาหาร เครื่องดื่ม ตลอดจนการเลี้ยงดูนักเรียนซึ่งมาช่วยทำงานในงานนั้นเป็นอย่างดี ฉะนั้นนักเรียนวชิราวุธบัจจุบันจึงรู้จักท่านดวย

ส่วนทางราชการฤณนัยสมาคม ราชกรีฑาสโมสร ท่านก็ได้เป็นเลขาธิการ กรรมการ นายก หมุนเวียนไปมาหลายปี พึงผละจากงาน “สนามม้า” เหล่านี้มาเมื่อสองสามปีนี้เอง เนื่องจากสุขภาพทรุดโทรมลงมาก แต่ทางสมาคมสโมสรก็ยังระลึกถึงท่าน ได้มาทำความเคารพตามประเพณีให้แก่ท่านอีกด้วย

ทางด้านญาติ ในบัจจุบันถือว่าท่านเป็นประมุขแห่ง “บุนนาค ตลาดเก่า” คือสืบสายโลหิตจากต้นตระกูล “บุน

นาค” ท่านเจ้าพระยาอรรคมหาเสนา (บุนนาค) ท่านสม-
เด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ ท่านพระยาอิศรานุภาพ
(เอี่ยม) ซึ่งสมรสกับคุณหญิงนิ่ม ธิดาของพระศรีทรงยศ
(ท่านเจ้าหรือเจ๊สัวเนียม ท่านเจ้าของเดิมของตลาดเก่าและ
บ้านเยาวราช ซึ่งเป็นโรงหนังคาเธ่ย์ปัจจุบัน) ท่านพระยา
ไพบูลย์สมบัติ ท่านเจ้าพระยาพิชัยญาติ คุณหลวงเมธนฤ-
ปกรเป็นราชนิกุล ชั้นหก ทุกปีที่บ้านคุณหลวงเมธนฤปกร
มีการทำบุญทิงแบบจีน แบบไทย ชุมนุมญาติมิตรสหาย
อุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้เป็นบรรพบุรุษ เก๋งจีน ซึ่งเครื่องไม้นำ
เอามาจากบ้านเยาวราช มารูปเชยนของคุณพระศรีทรงยศ
(ท่านเจ้าหรือเจ๊สัวเนียม) ไว้สำหรับบูชา ใครจะเลี่ยงเซียม
ซีกมให้เลี่ยง รูปท่านเจ้าพระยาอรรคมหาเสนา ท่านสม-
เด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ และท่านผู้อนกมให้เคารพ
บูชา ญาติทุกคนเคารพต่อคุณหลวงเมธนฤปกรเสมอมา

ในส่วนครอบครัว คุณหลวงเมธนฤปกรได้ทำการ
สมรสกับคุณสมาน บุนนาค ธิดาของนายสุริยาวุธ (สังข์
บุนนาค) มีบุตรธิดาทั้งหมดด้วยกัน ๘ คน ด้วยกัน คือ ๑. ร.ต.ต.
สมหวัง ๒. น.ส. ฉายแสง ๓. น.ส. แจรงจันทร์ ๔. น.ส.

วัณณนา ๕. นายชราพร ๖. นาย ชจรศักดิ์ ๗. ด.ญ. สุดชัน์ (คุณหลวงชัยอัศวรักษ์ คุณเผดียง ชอเป็นบุตรบุญ-ธรรม) ๘. ด.ช. อัครเดช (คุณแสงเดือน บุนนาค ชอเป็นบุตรบุญธรรม) ร.ต.ต. สมหวัง สมรสกับ คุณมิวเรียล จอย อลส์ มบุตร ชอ ด.ญ. ศันสนีย์

ญาติของคุณหลวงเมธนฤปกรทางฝ่ายบิดา เช่นเดียวกับญาติของคุณสมานภรรยา อยู่ในสกุลบุนนาค ได้มีการเชยนลำดับสกุลมาหลายครั้ง ค้นหากันได้ง่าย มีชื่อเสียงกเพียงว่า นายบนนาคนนเป็น "เจ้าพระยามหาเสนา" หรือ "เจ้าพระยาอรรคมหาเสนา" ในสมุดข่อยที่เคยเห็นเชยนเป็น "เจ้าพระยาอัครมหาเสนา" บางท่านว่ามีสมุดข่อยที่ท่านเห็นเชยนเป็น "เจ้าพระยามหาเสนา" แต่พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อชนานพระราชทานนามสกุล ท่านเรียก "เจ้าพระยาอรรคมหาเสนา" ปรากฏในใบชนานสกุลที่ทรงพระราชทานแก่ท่านเจ้าพระยาภาสกรวงษ์ เมื่อเป็นดังนจงต้องเชยนตามใบชนานนามสกุล ญาติทางฝ่ายบุนนาคจะไม่กล่าวถึงเพราะมีการเชยนไว้หลายครั้งแล้ว ญาติคุณหลวงเมธนฤปกรทางฝ่ายมารดาคือคุณหญิงแสงพิชัยญาติ ยังไม่ได้มีการเชียน

ให้แพร่หลาย คุณฉันท์ อารยะกุล ผู้เป็นน้าคุณหลวงเมธนฤปกร ได้กรุณาบอกให้จงขอนำมาลงไว้ในทน เพื่อญาติพี่น้องจะได้รู้จักกันต่อไป

สืบได้เพียงว่า ท่านเจ้าสัวฮวด ท่านลูกอิน มีบุตรธิดา คือท่านลูกจันทน์ คุณหลวงสุพรรณพัศดุพิจิตร (ฉาย) คุณเทียน คุณปุ้ย

ชั้นหนึ่งสายท่านลูกจันทน์ซึ่งเป็นบุตรสะไภ้ของท่านเจ๊สัวเนียมไม่ทราบชื่อสามท่าน มีบุตรธิดา คือ คุณเนย คุณห่น คุณหลวงภักดี (ท้วน)

ชั้นหนึ่งสายคุณหลวงสุพรรณพัศดุวิจิตร (ฉาย) สมรสกับคุณอมมีบุตรธิดาคือคุณเทียนอ คุณลม้าย คุณหญิงพิชัยญาติ (แสง) มารดาคุณหลวงเมธนฤปกร คุณละม่อม คุณถมยา เมื่อคุณอมถึงแก่กรรมแล้ว คุณหลวงสุพรรณได้สมรสกับ ม.ล. เงินกอง เทพหัสดิน ณ อยุธยา มีบุตรที่ยังมีชีวิตอยู่ คือ คุณฉันท์

ชั้นหนึ่งสายคุณเทียน สมรสกับคุณปริก มีธิดาชื่อคมน

ชั้นหนึ่งสายคุณปุ้ย มีธิดาชื่อเหรียญ ไม่ทราบนาม

มารดา มีบุตรธิดากับคุณตรุษ ชื่อ คุณละไม คุณทองสุก ชั้นสองสายคุณเนย บุตรท่านลูกจันทน์ สมรสกับจมื่นสรรเพชรภักดี มารดาชื่อ จำรัส

ชั้นสองสายคุณหุ่น บุตรท่านลูกจันทน์ สมรสกับพระลนดา มีบุตรธิดา คือ คุณเอียม พ.ท. สมหวัง

ชั้นสองสายคุณหลวงภักดี (ท้วน) บุตรท่านลูกจันทน์ สมรสกับคุณลม้ายธิดาคุณหลวงสุพรรณพัศดุวิจิตร (ฉาย) มารดาชื่อ ประยูร

ชั้นสองสายคุณเทียนอ บุตรคุณหลวงสุพรรณ สมรสกับคุณเยื้อนมบุตร ชื่อ คุณวเชียร

ชั้นสองสายคุณลม้าย ธิดาคุณหลวงสุพรรณ สมรสกับคุณหลวงภักดี มารดาชื่อประยูร เมื่อคุณหลวงภักดีถึงแก่กรรมแล้ว คุณลม้ายได้สมรสกับคุณหลวงอภิรมย์ชัญ-รัฐี (หล่อ อาภาภิรมย์) มีบุตรธิดา คือ คุณมะลิ คุณมาลัย คุณอรุณ คุณหล้ คุณพัก คุณกัญญา

ชั้นสองสายคุณแสงธิดาคุณหลวงสุพรรณ สมรสกับท่านเจ้าพระยาพิชัยญาติ (ดั่น บุนนาค) มีบุตรธิดา ชื่อ คุณสดับ (นางสุนทรวาจนา นางพระกำนัล ร. ๗.) คุณ

สดวก (หลวงเมธีนฤปกร) คุณสดม (นางสุนทรวาจนา นางพระกำนัล ร. ๗) คุณแสงเดือน

ชั้นสองสายคุณละม่อม ธิดาคุณหลวงสุพรรณ สมรส กับคุณหลวงอภิรมย์ชัญรัฐี มีธิดา ชื่อ คุณฉะอ้อน คุณ แฉล้ม

ชั้นสองสายคุณถมยา บุตรคุณหลวงสุพรรณ สมรส กับคุณพลอย มีบุตรธิดา ชื่อ คุณเสงี่ยม คุณสงวน คุณ ประเสริฐ

ชั้นสองสายคุณฉิมท์ บุตรคุณหลวงสุพรรณ สมรส กับคุณคล่ ธิดาพระยาคชนันทนันพัทธพงศ์ (ล้วน คชนันทน์) มีบุตรธิดา คือ คุณทัศนีย์ คุณศรจันทร์ คุณฉันทนา เมื่อคุณ คล่องแก่กรรมแล้ว คุณฉิมท์ได้สมรสกับคุณพูนธิดาเจ้าคุณ โบราณราชธานินทร (พร เดชะคุปต์) มีธิดาชื่ออำนวยพร

ชั้นสองสายคุณละมุน ธิดาคุณเทียน สมรสกับพระ ศรัทธาพงศ์ พิรัชพากย์ (ด่วน ศรัทธาพงศ์) มีบุตรธิดา ชื่อ คุณศรีเสาวนีย์ คุณครี ศรัทธาพงศ์

ชั้นสองสายคุณเหรียญ ธิดาคุณปุ้ย สมรสกับ ชุนโส-ภิตอักษรการ (แห โรงพิมพ์ไท) มีธิดาชื่อ คุณสุ่ม

เท่าทคุณฉินท์ อารยะกุลรวบรวมมามเพียงเท่าน ชั้น
สามยังมบตรธิดาอีก จะขอกล่าวผ่อยในซอยเมธนเวส์น
ใกล้บ้านคุณหลวงเมธนฤปกร ไปมาหาสู่กันเสมอ ๆ มดังน
ชั้นสามสายคุณมาลัย ธิดาคุณลม้าย สมรสกับคุณปุ่น
ศกุนตนาค มบุตรธิดา ชื่อแพทย์หญิงประลมภ์ เรือโทประ
มวล เรือตรีหญิงเรณู ย.ป., ชูเกียรติ ผ่องผิว
ชั้นสามสายคุณหล บุตรคุณลม้าย สมรสกับคุณละมัย
มบุตรธิดา ชื่อ ประถม สมพงษ์ วิศิษฐ์ ปราณต ถาวร
กฤษณา
ชั้นสามสายคุณพัก บุตรคุณลม้าย สมรสกับคุณจำ
เนียน มบุตรธิดา ชื่อ อาทิตย์ จตรา มานต ทฤษฎิ ชวภัทร
ชั้นสามสายคุณกัญญา บุตรคุณลม้าย สมรสกับ คุณ
สมพงษ์ สิงหเสน่
ชั้นสามสายคุณอรุณ บุตรคุณลม้าย สมรสกับคุณ
เทียบ มบตร ชื่อ อานนต์ อานันต์ อาณัติ อานิต อานัตร
สุธาวดี
คุณหลวงเมธนฤปกรได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว ท่านไม่
ได้เป็นใหญ่เป็นโตอะไร ทรัพย์สมบัติก็ไม่มีอะไรมาก ทิ้ง
บุตรหลานเล็ก ๆ ไว้มาก แต่อาศัยความโอบอ้อมอารี ความ

สุธาวดี คุณแสดงได้อ่อนน้อมถ่อมตนจริงๆ ธรรม.

มีใจเป็นธรรม ความมีใจกว้างขวาง ในงานบำเพ็ญกุศล
ตามประเพณี จึงมีบุคคลนอกจากญาติพี่น้องแล้วมาทำให้
มากมาย ไม่ใช่ทำทุกเดือนแต่สองวันสามวันครั้ง เจ้าภาพ
และญาติพี่น้องของเจ้าภาพขอขอบคุณท่านทั้งไม่ตรงจิต และ
กุศลจิตนเป็นอย่างมาก อาทิ ท่านเจ้าจอมสมบุญ ท่านรัฐ
มนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ท่านปลัดกระทรวง ท่าน
เลขาธิการเนติบัณฑิตยสภา และท่านผู้พิพากษาทั้งหลาย
ทั้งในและนอกราชการ ท่านผู้เป็นเพื่อนเช่น คุณลม้าย อุทยา
นานนท์ ท่านชุนวิจารณ์คาว คุณหลวงพศษฎาวิทยาการ คุณ
วิลาศ โอสถานนท์ คุณหลวงเสถียรโชติสาร ท่านชุนพิชัย
มนตรี คุณสวัสดิ์ มันประเสริฐ คุณหลวงประเสริฐมนูกิจ
คุณหญิงอนิรุทเธวา พ.ต.อ. ทม จิตวิมล คุณฉัตร ศรียานนท์
คุณกระวี นัตรภูติ หม่อมหวงศ์ถวัลยศักดิ์ คุณสงวน มัน
ประเสริฐ คุณชูศักดิ์ คชเสนี ร.อ. สมหวัง สารสาส
พระองค์หญิงอนุรัตนา คุณชนิษฐาและคุณรัตนา สตบุตร
คุณเปา บุพพะกสิกร และท่านผู้อื่นซึ่งถึงจะไม่ได้ออกนาม
ก็ขอได้รับความเคารพอย่างสูงในกุศลจิตนด้วย

วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๔๙๙ นี้เป็นวันพระราชทานเพลิง

ศพคุณหลวงเมธินฤปกร (สดวก บุนนาค) เพื่อขอบคุณท่านผู้กรุณามาชุมนุมเป็นการไว้อาลัย และระลึกถึง ทางฝ่ายเจ้าภาพจึงขอสนองคุณท่านด้วยหนังสือ "มะโนรา" พิมพ์จากสมุดข่อย และขอเชิญชวนท่านทั้งหลายได้ตั้งปณิธานอุทิศส่วนกุศลให้คุณหลวงเมธินฤปกร จงประสพสุขในสัมปรายภพทุกประการ

สมานเมธินฤปกร บุตรธิดา และ
ลูกหลานของท่านเจ้าคุณพิชัยญาติ } เจ้าภาพ

เมธินิเวสน์ ซอยเกษม ถนนสุขุมวิท

หมายเหตุ ท่านเจ้าภาพทั้งคณะมอบให้ข้าพเจ้าจัดทำประวัติของ "พี่หลวง" ท่านได้ตรวจแก้กันแล้ว หนังสือแจกในงานศพนี้ได้จากสมุดข่อยของข้าพเจ้าเอง พิมพ์โดยรักษาอักษร สกด การันต์ อย่างที่ปรากฏในสมุดข่อย ภาพที่ปรากฏก็มีอยู่ที่บ้าน ข้าพเจ้าเป็นผู้สอบทานเอง อย่าได้ติทางโรงพิมพ์ว่าตรวจปรู๊ฟไม่ดี ถึงถ้อยคำอักษรจะใช้ไม่

เหมือนกันแต่ละแห่ง เช่น บางแห่งใช้ว่า “พรานบุน” บางแห่งใช้ว่า “พรานบุญ” คำว่า “ร่าย” เขาใช้ว่า “ราบ” ไม่เหมือนกับที่ใช้กันในบัจจุบันนี้เป็นต้น แต่เมื่ออ่านสำนวนความเขาก็เพราะดีถือเป็นเอกสารโบราณก็แล้วกัน ข้าพเจ้าจึงบอกทางโรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แก่คุณประยงค์ วรยศ์ศิริ และเจ้าหน้าที่ ซึ่งข้าพเจ้าขอขอบคุณมาณ ที่นี้ด้วย ว่าไม่ต้องวิตกการตำหนิอย่างไรในเรื่องการจะผิด อักษร สกด การันต์ ทั้งหมดอยู่ในความรับผิดของข้าพเจ้าคนเดียว

“พี่หลวง” ไม่เคยอ่านหนังสือ เคยเห็นแต่รูปปั้นภาพในจาน แต่รู้ว่าข้าพเจ้าชอบสมุดข่อยของโบราณ วิญญาณของท่านต้องทราบอย่างแน่นอน ท่านต้องได้รับความชื่นบานสำราญใจ

ขอให้ “พี่หลวง” จงเป็นสุขไม่ต้องห่วงใยใดๆ ทั้งสิ้น

เดือน บุนนาค

นางมะโนรา

มะโนรา

ข้าขอบังคม ยอกรประนม ประหนฎบทมาน สมเด็จ
พระเจ้า เข้าสู่นฤพาน โปรดสัตว์สงสาร พ้นจากโลกีย ให้ว
คุณพระพุทธ ห้าสิบหกบริสุทธ นบเหนือเกษ ทั้งคุณพระ
ธรรม สามสิบแปดมี คุณพระสงฆ์สิบสี่ เป็นทนมัศการ คุณ
บิตมารดร ครภักอักษร พระอบัฌาจารย์ ยอกรไหว้สัน คุณ
ศิลคุณทาน ขอกล่าวดำนาน สุธนมะโนรา เรื่องราวทงน ม
ในบาฬี ตามพุทธฎีกา มนุษปุถุชน มิดมนหนักหนา ได้ฟัง
ธรรมมา จึงแจ้งใจความ ครั้งนนสาศดา อยู่ในมหา เชตุวัน
นาราม ภิกษุองคหนึ่ง กระสันถึงมาตุคาม สาวกทูลถาม
เทศนาโปรดปราน ยกเรื่องบุพชาติ ชาฎกนิบาด อดีตนิทาน
ปางโพธิสัตว เกยวท่องธรมาน สิบล้างสมภาร เพิ่มเติมบาร
มี เสวยพระชนชาติ เป็นสุธนราช ได้ตามเมหษี เพราะมาตุ
คาม ได้หยากแสนทวี ชักเอาเรื่องน มาตรัษเทศนา ว่ามพระ
นคร หนึ่งนนนามกร อุดรบัญจา ในโลกย์มนุษ ทิสุทธิศุชา

ร้อยเอ็ดนัครา ย่อมมายริเวรรท์ ฦานามชามเดช ภูมินทบิน
เกษ ซรังพานไอสวรรย์ ทรงพระทศมิตร ในกิจราชธรรม์
พระนามกรนน ชออาทตยวงษ์ มพระอคมเหษร์ ชอจนทเทว์
มศักดสูงทรง พรมเพราเปล่าปลอด ยศยอดยิ่งยง เปนบิน
อนงค์เฉลิมนัครา นวลนางกระษัตร มจริยวัด ตงตออุเบก
ขา โพธิสัตวปัตสนธิ ในชนครรภา องคอัคชายา นิมิตอัศ-
จรรย์ในฝันนันว่า มเทพเทวา ฤาธาแชงชัน อุ้มแก้วกัลยา
ไปบ่าหิมวัน วางองค์แจ่มจัน เหนือแท่นมณี แล้วว่าเยาว
มาลย์ ได้ทรงคชสาร เผือกผู้มศรี ไปเที่ยวชมไพร สระใหญ่
บัวมี ในฝันเทว์ ได้ดอกบษบัน พยาช้างยื่นให้ นางรับเอาไว้
ในลักษณะฝัน ยินดีพระไท ด้วยได้สำคัญ นิมิตอัศจรรย์ ใน
ราษราตร์ นางตื่นจากอาศน์ นทรารมยราศ กราบทูลสาม
ชอพระทำนาย จะร้ายหฤาดี ใคร่ทราบเกษ ทในอัศจรรย์ สม
เด็จพัศดา ทราบในหัทยา ลักษณานางฝัน พระองค์ให้หา
โหราด้วยพลัน ผู้เฒ่าทงนน พร้อมกันเข้ามา ครันถึงอภิวาท
บงคมแทบบาท พระราชกระสตรา มพระพจนาท แกราช-
โหรา ว่าอัคชายา อัศจรรย์ฝันไป จึงเล่าบริยาย แต่ต้นจน
ปลาย ชยายแจ้งไชย โหราอาจาริย ชำนานเข้าใจ บังคมทูล

ไทย สมเด็จทรงธรรม ข้าแต่พระบาท องค์อรน้อยนาฏ ทรง
นิฤมิตรฝันไป ว่าได้คชสาร เผือกผู้สำคัญ จทรงพระครรภ์
พระราชบุตรา อนองคกุมาร จุตจากสถาน วมารลงมา บุญ
นักศักใหญ่ จะได้ปราบปรา ศัโลกยไม่มา ธานเท่าเทียมทัน
สมเด็จราชา ได้ฟงงโหรา ทำนายทายฝัน ยินดีสุด ด้วยบุตร
ในครรภ์ ในราตรีนั้น ชุมทรัพยผุดม ครันรุ่งอะโนไท เสนา
น้อยใหญ่ เข้าเฝ้ามากม กราบทูลลอองบาท จอมราชเรือง
ศรี ให้ทราบคดี สมเด็จภูธร เวลาคนน ชุมทรัพยผุดม สมุม
พระนคร ไพร่บ้านพลเมือง ฦาเลองชจร แต่การปางก่อน
บห่อนจเห็นม

๑๑ ยานั้น เมื่อนนพระราชา อำมาตยมาทูลถ้วนถี่
ได้ทราบท้าวยินดี ชองทงนบุญบุตรา ชรอยเจ้าอบรม ได้สร้าง
สมแต่ก่อรมา สมเด็จพระราชา สั่งเสนาในทันใด พระเสดจ
ยุระยาตร หมู่อำมาตยพร้อมไสว ประพาศรอบเวียงไช พระ
ภูวไนได้ทัศนา เห็นแล้วชงชุมทรัพ เกิดสำหรับพระลูกยา ให้
มีผู้รักษา แล้วกลับมาสู่วังใน ประคองวรนาถ ไม่ประมาทวาง
พระไทย จเสวยสิ่งอันใด ชองเผ็ดร้อนผ่อนอาหาร เฒ่าแก่
ฝ่ายค่างใน เคยเข้าใจมีลูกหลาน รับว่าไว้นักงาน พระภูบาน

ค่อยปรีดา พระครรภถ้วนทศมาศ พระภูวนาถสั่งให้หา พระราชครูหมู่โหรา ให้เข้ามาพร้อมอยู่ใน หมอแพศหมอฤมารรู้ชำนาญคำภีร์ไสย ล้วนดีทเข้าใจ เคยแก้ไขในคำภีร์ ครรภ์แก่จะใกล้คลอด เจ็บอิดออดในราตรี ยามดึกได้ฤกษ์ พระโฉมศรีสุดบุตรา เป็นชายโฉมวิไลย ภักตร์แจ่มใสครีจันทรา ชุมทองผุดขนมา สุมุปราสาทราชถาน หน่อเนื้อพุทธางกูล ได้เพิ่มพูนมาช้านาน ด้วยเดชพระโพธิญาน ล้างสมภารบำเพ็งมา สมเด็จพระบิตุราช แสนสวาศเสน่หา ให้ยกเครื่องทรงมา ซึ่งเตรียมถ้าพระลูกชาย อย่างช่างทองทำแล้วด้วยคร่ำจำหลักลาย กาบเกล็ดเพชเพราพราย เครือก้านรายพลอยนิลแนม ประดับทับทิมศรี เพชรนิลมรกฎแกมกลอกกลับวันวามแวม แจ่มจันดาค่าควรเมือง ภูษิตพิตประเสรอฐี ลายลวดเลิศแลล้วนเหลือง สำหรับพระบุญเรือง จะได้ทรงเมื่อบันทม สมเด็จพระบิดา สั่งให้หานางแม่นม อ้อนแอ้นองค์เอวกลม รูปทรงพร้อมด้วยลักษณา ชาติเชื้อเนื้อดี สกุลมจงเอามา พงษ์เผ่าเหล่าพยา มีชาเชื้อผู้ดี ลางนางผิวพรรณขาว นมยานยาวถึงนาภี นมใส่ไม่สู้ดี ลางนางมีนมเปนพวง เลือกเสียไม่ให้เอา หมิให้เผ้าพระลูกหลวง ลางนาง

นมคัดทรวง เต่งตั้งเต้าไม่เข้าการ ลางนางนั้นนมงอน น้ำนม
นั้นเปรี้ยวไม่หวาน เอาแต่ภอประมาณ พานคล้อย ๆ น้อยจง
ด์ เนื้อหนังอ่อนลไม ทรงวิไลเลิศษัตร์ บัญจะกัลยาน์ ผิว
ผ่องศรีเนื้อดำแดง เอาใส่ในราชการ น้ำนมหวานไม่แสลง
สั่งให้เร่งจัดแจง รู้คล่องแคล่วกรียาด์ พเลยงสาวสันทัด รุ่น
กำดัดสิบห้าปี่ สาวพรหมจารย์ ลูกผู้ดีสันเอามา รูปนางแต่
ลคน เหมือนดั่งรูปนางเทวดา จมลมพรมเพราตา ผัดภักตรา
เนื้อเปนนวล ชายใดได้ทัศนา ปลมวิญาให้หันหวน จริดบิด
กระบวน หน้าจะชวนเล่นหา สมเด็จพระทรงธรรม์ ให้ทำ
ขวันพระลูกยา พระญาติวงษา พร้อมภักตรารอบเรียงราย
ไบศรีทั้งสองข้าง ดูสำอางหุ้มเห็นลาย พระญาติทั้งหลาย อยู่
มากมายนั่งแจจัน ถึงฤกษ์มงคลใหญ่ จุดเทียนไชยเชอญ
พระขวัน ให้ถ้วนทุกสิ่งอัน บ้างรำพรรณ์ไปมากมาย ให้เจ้า
อยากินดี โรคไภรี อย่ารคาย ขอให้พระโฉมฉาย เจ้าเรือง
ฤทธิ์มหิทธิ์ อย่าให้มีทุกขโศรก ให้ปลาบโลกยสามทาตร์
สัตรูหมู่ไภรี อย่าได้มีมากล้ากลาย เดชะสัตถาผล ให้พระชน
เจ้าสิบสาย อวยพรให้มากมาย ญาติทั้งหลายอองไป แตร
สังขบี่พาดฆ้อง ดุริยางก้องกันจังไร สวัดีเดโชไชย พระชน

ยินศักหมื่นบี นักปราชราชบัณฑิต ประโรหิตแลพราหมชี
ได้ฤกษเบิกไบศรี น้ำสังข์รดจรดพราหม ท้าวให้พระโหรา
เชิญชดาพระโฉมงาม จึงถวายซ่องพระนาม ชื่อสุธนทกุมาร
เทียนติดแหวนแก้วพ้า แล้วเวียนขวาทักษิณวาร ผู้เฒ่าเข้าใจ
การ อย่างโบราณสืบกันมา เวียนจบครบเส็จสัพ ใบพลูดับ
เจิมภักตรา พระครูหมู่โหรา จึงถวายพระภรไชย ครั้งอยู่
จำเนียรการ พระกุมารจำเริญไว บิตุรงผู้ทรงไชย จัดสันให้
เจ้ามากมาย ให้จัดบูตรเสนา ทรงหมดหน้ามาถวาย ให้เผ้า
พระลูกชาย ดังตามที่เหมือนบิดา มีเครื่องกุกกุพันธ ษรพระ
ขรรค์อันสาตรา ราชรถคชอาชา เสนาเลกเด็กด้วยกัน ท้าว
เรียนสิ้นประสาตร ชานฉลาดเลิศชยัน ได้จบครบทุกอัน แสน
โกฏิพันไม่ต้านทาน เรียนรู้ครูวิเสศ จบไตรเพทพงษวะดาน
ธนูษรอันแผลงผลาญ ได้เชี่ยวชานประสิทธิ์

๑๖ ฉบงง จะกล่าวถึงท่านท้าวนาค์ อยู่ในบัตพิ ครอง
กรุงพิภพบาดาล ปรากฏด้วยศักดิ์ฉงฆาร ปราสาทราชถาน
บริวารมั่งคั่งพรั่งพรู ชื่อว่าพยาจตรชมภู เคยเทียวมาอยู่ จำ
ศิลในป่าหิมวา มีต้นหว้าใหญ่สาขา ริมสระคงคา อยู่นอก
นัครา ไม่ไกล นาคาเคยมาอาไศร เลื่องฦาออไป เทพไทรักษ

ใคร่นาค ฆาวช่วงดั้งดวงมณี โตใหญ่ยาวรี ไม่มีราคระคาย
โก่งฆนดพดลงวงกาย สูงห้าสอกปลาย ฝูงคนทั้งหลายยินดี
คำรพนบนอบนาค ทกข์ภัยไม่มี เป็นที่คำนับอภิวันท เฉลิม
เมืองเรืองฤทธิ์คราม ครันคุ้มครองป้องกัน เมืองนั้นบริบูรณ
มากมาย บัจจามิตรหมิได้กล้ำกลาย เป็นศุขสบาย ฝูงคนทั้ง
หลายปรีดา สมเด็จอาทิตยวงษา ทรงพระกรุณา นับถือพยา
นาค ท้าวให้สมโพชทุกปี เป็นการพิธ มิละเจ็ดวันวาร แสน
สนุกเป็นศุขสำราญ โภชนาอาหาร ตระการอุดมนานา จะ
กลาวถึงเมืองหนึ่งโสภา มีนามชื่อว่า บัญจานครเวียงไชย
อยู่หนบัจฉิมทิศไป แดนต่อแดนไกล ได้สิบห้าโยชนประมาณ
พ้าฝนพิกลเกิดการ โภชนาอาหาร สารพรรณกันดานนานมา
เมืองนนรูวานัครา อุดรบัญจา มีความศุขามากมาย ฝูงชน
นิราษมาหลาย ครอกครัวงัวควาย ยกย้ายจากที่หนมา ฝ่าย
บรมสมเด็จจักรรา มีพระบัญชา ตรัษถามบันดาขุนนาง เหตุ
ไฉนไพร่เราเบาบาง กิดอางขนาง ทงนเพราะเหตอันใด
ฝ่ายฝูงเสนาทูลไทย พลเมืองเปลืองไป จากในสุวัณบุรินทร์ ขัด
สนอาหารการกิน ขอพระภูมิน นรินทรจงทราบบาทา ไปสู่
อุดรบัญจา อาไสโภชนา อาหารอุดมมากม ทงนเพราะ

พระยานาค อยู่นอกบุรี เป็นศักเป็นศรีภารา ชาวช่วงดังดวง
จินดา เป็นยอดมหา มงมิตรมงคลบุรี เมืองนนเป็นศุขเกษม
ศรี เพราะพระยานาค เปนทนบถอฦาชา พระองคทรงพัง
เสนา ให้คิดริศยา จะใคร่ได้มาเมืองตน ตรัสถามพราหมณา
ทุกคน ใครรู้เวศมนต์ เล่ห์กลจะจับนาคา ถ้าได้ให้เอาเปนมา
จักแบ่งพารา กึ่งหนึ่งให้เป็นรางวัน พราหมณหนึงรู้เวศมนต
ชยัน กราบทูลทรงธรรม์ ชาจักจรจันไปดู นาคย่อมมฤทธอยู่
ตามบุญคุณครู จักใคร่ได้รัมนตรา ฝ่ายองค์สมเด็จราชา
ได้ฟังวาจา พราหมณวายมแย้มยินดี จับเปนมาเล่นเมืองน
บำเน็จจักมี เห็นทีจได้รางวัน พราหมณหมอทูลลามาพลัน
เช้าในไพรสัณฑ์ หลายวันมาถึงสระศรี พฤษาหว้าใหญ่นนม
อันพยานาค จักอยู่ที่นนมนคง ร่ายมนต์พนน้ำชาลง ดุจใจ
จำนง ประสงจะลองอาคม น้ำพ้นคฬำนคฬ้านตนตม ดุจดั่ง
พยุลม ระงมเปนควันกลุ้มไป

๒๘ ราบ บัดนั้นนาคราช อยู่ในปราสาท ร้อนอาศน์
ครื้อไฟ ใครมาทำเช็ญ หฤๅเปนไฉน นาคาคลาไคล มาใน
สระศรี ผุดขึ้นกลางสระ แปรภักตรไปปะ เห็นหมอคนด์
กลับไปพารา เมืองวาศุกรี ร้อนดังอัคคี กลัดกลุ้มสุมทรวง

ГЕМЗЕНАЯ ЗЕМЛЯ ИЗ ЧЕРНОГО

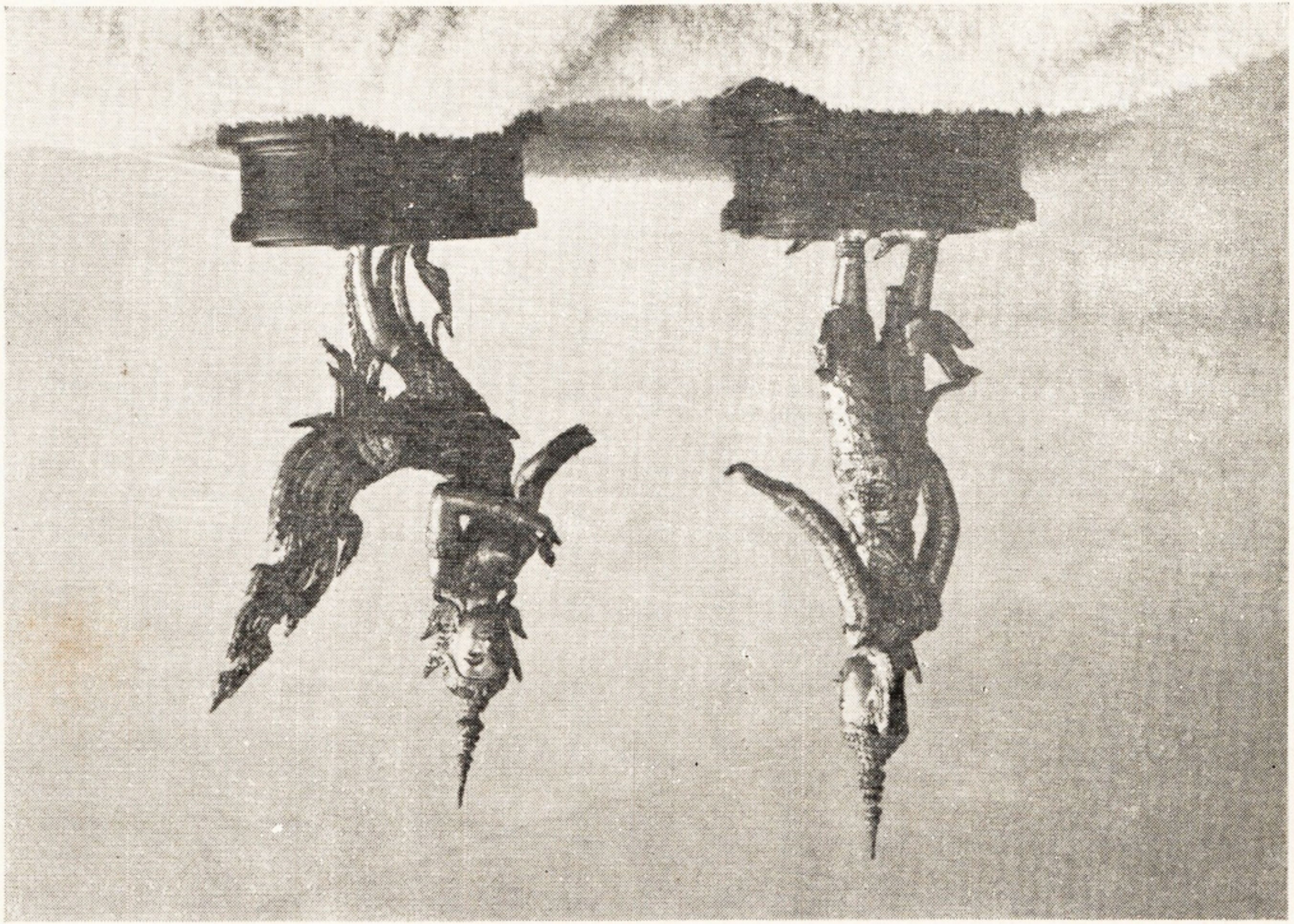

บันทมไม่หลับ หฤไทยวาบวับ ร้อนในแดดวง บอกนางนาค
ทุกข์พี่ใหญ่หลวง ดังใครมาล้วง เอาดวงหฤไทย ฝ่ายนาง
มเหษ ทูลถามสาม ทุกข์นเหตุใด เสด็จไปชมภู กลับสู่ปราง
ใน เหตุการเป็นไฉน โปรดไขเมียรา หฤาว่าพยาครุทธ์ เทพา
มานุษ เบียดเบียนบีฑา ศึกเสือเหนือใต้ หฤาไทเทวา ปองคิด
ฤศยา หฤาว่ากลใด หฤาหมู่มนตรี เมื่อพระจรล ไม่ตามเสด็จ
ไป จะคิดกระบถ ทระยศหฤากระไร หฤาน้อยพระไท ฉันใด
ท่านอา พยาจิตชมภู ตรัสบอกโฉมตรู มีผู้บีฑา พราหมหนึ่ง
ร้เวศ วิเสศหนักหนา อาคมเขากล้า มาทำร้ายเรา บันทมไม่
หลับ ให้ร้อนวุบวับ ดังเพลิงสุมเผา บัดน่อยคลาย สบาย
บันเทา เวลาพรุ่งเช้า จักชนไปดู ฝ่ายพราหมรู้มนต์ ครัน
พระสุริยน เลยวลับชมภู หาทสุมทุม เข้าซุ่มซ่อนอยู่ ครันรุ่ง
เช้าตรู่ ไปเที่ยวหายา ฝ่ายพยาศุกร์ ครันรุ่งสุริยศร์ ฉลาศ
ชนมา แปลงกายกลายเพศ เปนพราหมณา นั่งใต้ต้นหว้า
แทบท่าสระใหญ่ บัดนั้นพรานบุน เชอชาติสะกูล จะระกะ
พรานไพร เคยเที่ยวแสวงหา นองาบ่าไพร ไปหามาได้ ถวาย
เป็นส่วยตน วันนั้นพรานบ่า แบกสเบียงชนบ่า จักไปไพร
สณฑ์ หน้าไม้ยาพิศม์ ติดสำหรับตน เดรตามสถน ใกล้ริม

สระใหญ่ ฝ่ายนาคาพราหมณ์ ร้องเรียกมาถาม จะไปหน
ใด มาน่อนรา เจ้ามาแต่ไหน จะใคร่ปราไสร หน่อยหนึ่ง
ท่านอา พรานไพรได้ฟงง ยอกรแล้วนั่ง ลงสั่งสนทนา นาค
พราหมถามไถ่ ถึงในนัครา อุดรบัญจา ทุกวันฉันใด เป็น
ศุขสำราญ โภชนาอาหาร บริบูรณหฤๅไฉน อะนาประชาชน
ขัดสนสิ่งใด สบายคลายใจ หฤๅได้แค้นเคือง พรานบุนตอบ
สาร บูรนท่าน สมบูรณรุ่งเรือง เช้าน้ำผลผะลา โภชนานอง
เนือง ศุขเกษมทุกเมือง เพราะพยานาคา เมื่อจะออกชื่อ
นายพรานยกมือ ขึ้นเหนือเกษา เป็นโภคทรัพย สำหรับพารา
มีคุณตูข้า ไพร่ฟ้าเย็นใจ นาคพราหมณ์ถามว่า ถ้ามีผู้มา
เอาพยานาคไป ท่านนับถือนัก จักคิดฉันใด ว่าให้แจ้งใจ
เราใคร่แจ้งความ พรานบุนหุนหัน โกรธร้ายตัวสั่น ปั่นป่วน
ดวนลาม นหมอกระมัง มาตั้งใจถาม กูจะเอาพร้าจาม หัว
ลงบัดเดียว นาคพราหมถามว่า เหวยเหวยเจ้าอย่า วายวุ่น
ฉุนเฉียว ถามเล่นลองใจ เป็นไรทีเดียว ฆาฏโทษโกรธ
เกรียว ไปเจียวมากมาย พรานไพรได้ฟัง ลุกขึ้นเหนบรัง
จักฆ่าให้ตาย เหม่ไอ้ใจพาล ผลาญให้ฉิบหาย หน้าไม้พาด
สาย แล้วยกขึ้นเล็ง นาคพราหมณห้ามเล่า ครอตัวของเรา

นพยานาคเอง ปลดปืนลงไว้ อย่าได้ค้ฤาเครง มีผู้ข่มเหง
จะเล่าให้ฟัง เวลาคนน พราหมณหมอคนด ฤทธเชาชลัง โอง
การอานมนต รอนพนกาลง ชาออกจากวง เชชงชนมา ผุด
ชนกลางชล หมอร้ายร่ายมนต์ พ่นน้ำโกลา ข้าคนกลับหลัง
สู่วังรัตนา บัดนชนมา จะดูแยบคาย นายบุนพรานบ่า หาย
โกรธโกรชา ปลดปืนจากสาย นั่งปรับทุกขไภย กันไปมาก
มายบัดนคนร้าย ไปอยู่หนใด แม้นว่าพบพาน ข้าจักประหาญ
เสียให้บันไลย จะงดชวัน มันไว้ทำไม หมอร้ายจังไร ที่ไหน
จุงมา นาคพราหมณความกลัว เหลียวหลังรอบตัว เหลือบ
แลซ้ายขวา ถ้าจับตัวได้ อย่าให้มรณา ไห้วอ้อนวอนว่า ให้
คลายเวศมนต บัดนทรวงใน เหลือทนพ้นใจ ร้อนทุกชุมชน
จงให้แก้ห้าย คืนคลายเวศมนต์ ข้าจึงจะพ้น ร้อนรนในกาย
ปลอบโยนโอนก้ม ให้คืนอาคม เสียก่อนจึงหาย ตามใจแต่
พราน จะฆ่าให้ตาย ทงนแต่นาย จงได้กรุณา ใครเดินแวว
แวว เอะมาโน่นแล้ว นั่นแล้วหมอยา ข้าอยู่ไม่ได้ จะไปก่อน
รา กลายเป็นนาคา ลงน้ำดำไป

๑๖ ฉบงง บัดนนายบุนพรานไพร เข้าแฝงอยู่ใน
สุมทุมที่ลับชอบกน ฝ่ายพราหมณผู้หมอรู้มนต์ ออกจาก

ไพรสณฑ์ เข้าสู่ที่ตนอาไศร ตั้งสารบวงสรวงเทพไท ยัง
เชอญพระไพร สิงสู่อยู่ในดงดาร อารักศักสิทธิฤทธิรอน
เหวผาสาคร พราหมหมอยอกรบูชา พรานบุนแลนหมุนออก
มา จับจกเกษา ท่านเพอว่าสิงใด นาคเบนทอาไส ไม่ทำร้าย
ใคร เหตุไฉนมิงจิงโกรธา ชพมงถงสนชวา บัดนสหวา
เงือดง้าอาวุธรุทธ์ ฝ่ายหมอร้องซอชว ท่านอย่าฆ่าตี เรานี
ให้คิดผิดไป นายพรานเงือดงดอดใจ เวศมนต์อันใด ทำไว้
จงเร่งคลายมนต์ หมอคลายสาตราบัดดน ประสิทธเวศมนต์
บัดดนก็คลายหายดี พรานบนบันเศียรเกษ หมอม้วยชว กับ
ที่อาไศรหมินาน ฝ่ายพยานาคา เจ้าบาดาล หมอแก้โองการ
เวศมนต์ตระทานจากกาย ครันว่าอาคมเบาหาย พระองค์
ค่อยคลาย สะบายพระไทยไพรสานต์ ดร้ายนายบุนผู้พราน
รับคำปะติยาน ประหาญหมอม้วยชวา จะขนไปดูก่อนรา
คิดแล้วจรคลา ขนมาสู่ที่สระใหญ่ กลายเบนมนุษบัดใจ
จรลีเข้าไป ถามไถ่ถึงไภยราว์ พรานไพรขให้ดู ฝ่ายพยา
นาค ยินดีกตอบคำไป ท่านมีคุณเราเหลือใจ จะพาลงไป
เมืองนาคพิภพสุธา จะสนองคุณท่านนหนา ว่าแล้วหมิช้า
จงพาพรานบุนลงไป

๒๙ ราบ ครันถึงวังแล้ว ให้นั่งแท่นแก้ว เหนือ
อาศน์อำไภ เรียกว่าเปนมิศ ชอบชิดพิศไม นายบุนพรานไพร
นอนอบยอบกาย ท่านเป็นกระษัตร เสวยราชสมบัติ พิพัฒ
เพริดพราย ตัวเปนพรานบ่า ท่านว่าสะหาย เจียมจิตรคิดกาย
คำนบอภิวันท์ พยาจิตคิดรู้ คุณพรานท่านอยู่ แก่เราคราม
ครัน สมบัติทงน์ ควรที่จะบั่น ให้เปนรางวัน ท่านถงพารา
ทงนางนาค รูปร่างดด แกล้งกลั่นสันมา สาวสาวน้อยน้อย
ห้าร้อยกัลยา เป็นบาทบริจา พรานบ่าครามครัน ฝ่ายนายบุน
พราน ได้รับพระราชทาน ภิภพไอสุวรรย์ ศุขเกษมเปรมใจ
อยู่ได้เจ็ดวัน ครั่นครวญบ่วนบ่น ทุกวันเวลา ไม่มีความศุข
ร้อนรนทนทุกข์ ดั่งคุกยมรา บุญไม่เคยคู่ สมสู่ปรางปรา
รำจวนครวญหา ภรรยาบ้านตน สมบัติพัศถาน ถวายคน
ภูบาล เล่าการอะนุสนธิ์ ขอพระกรุณา จะลาไปเมืองบน
อุทรร้อนรน จะขอลาพระไป ฝ่ายพระยานาคราช มีพระ
พจนาท พระบาทปราไส ให้ผ่านสมบัติ เคืองขัดสิ่งใด จิงอย่
ไม่ได้ บุญน้อยหนักหนา จะไปก็ไป ตามแต่น้ำใจ ไม่ขัด
อัชฌา แก้วแหวนแสนทรัพย ให้นับโกยมา ตามแต่ปราถนา
ให้รีบแรงไป บัดนั้นนายพราน ได้รับพระราชทาน กราบ

กรานทันใด ท่านท้าวภุชฌงค์ เสด็จส่งบัดใจ ครันถึงทวาร
ไชย มีพระบัญชา แม้นมีทุกข์ไภย ส่งหนึ่งอันใด จึงลงมาหา
เรียกนายประตู ผู้เฝ้าทวาร เผยรับเชามา พาเอาตัวไป เมื่อ
มีโองการ ผู้เฝ้าทวารา กับพรานแจ้งใจ ทั้งสองรับสั่ง บังคม
ท้าวไท พระองค์ลงไป พรานไพรชนมา

๑๑ ยาน พรานบุนครันถึงบ้าน เข้าสถานชนเคหา
สินทรัพย์ที่ได้มา เล่าภรรยาทุกสิ่งอัน ครันอยู่จำเนียรมา คิด
ถึงป่าไพรพฤกษสัณฑ์ จักไปอารัญ เที่ยวหิมวันต์อันเคยจร
หน้าไม้ปืนยาพิศม เข้าติดเสบียงคอน จะไปดงดอน เชาสิง
ขรเนรคร เข้าดงพงพฤกสัณฑ์ เที่ยวจรจนพบสระส์ เปี่ยมไป
ด้วยวาร์ ใสยสุทธจะประมาณ บุษบงเบญบันม์ จงกลน์
หลายประการ สัตบุตผุดชูก้าน สัตบันบานแย้มแกมไบ ริม
รอบขอบสระเตียน รันส์เถียนน่าอาไส เบ็นที่จะเริญใจ
พรรณดอกไม้มีนา ๆ แมงภู่แลแมงผึง เสียงองคนึงล้วนภุม-
รา เคล้าคลึงบุษบา เคล้าบัวผาคลึงเกษร พระพายชายพัด
เรอย กลนนำเฉอยพุ่งขจร เรณูรศเกษร หอมขจรทราบอุรา
ลางต้นผลพวงดก บ้างสุกตกกราดสุธา หวานหมดรศโอชา
มีนานาหลากหลายพรรณ์ นายพรานชมพฤกษ์ สารพรรณม

ยังสวนขวัน แล้วกลับคืนจรจัน เหนพระคันทกุฎี จึงเดิรเข้า
มาหา ให้วันทาพระมุนี ประนตบทศรี ถามมุนถึงโรคไภย
สิงสัตวเบยนบีทา บ้างหฤานาเบ็นไฉน อนึ่งเล่าผลไม้ ภอหา
ได้หฤากันดาน บัดนนพระฤาษ์ ตอบวาทแก่นายพราน มา
ทร่างพรหมวิหาร ด้วยสำราญในกระมล สิงสัตวไม่ราวี โรค
ไภรีไม่รคน ปฤกษาผลาผล ภอเลมและเลยงอาตมา ประสก
จะไปไหน บุกมาไยในกลางป่า สัตวร้ายมีนานา ในหิมวาใช่
ภอมี แต่รูปมาอยู่ป่า จนชะราถึงเพียงนี้ ใครห่อนจรได้มี มา
ถึงนไกลกว่าไกล พรานบุนบอกฤาษ์ ตัวโยมนชื่อพรานไพร
หมีได้กลัวอันใด ถือน่าไม้แลปืนยา ฆ่าสัตวตายนับโกฏ เที่ยว
สันโดดเดิรในป่า ย่อมอาจอะหังกา ดังพยาราชษีห์ ไหนไหน
ไปเที่ยวจบ ห้วยเหวครบทุกครี เทียวท่วท้องพงพี แตทนพง
ได้มา ข้าแต่พระดาบศ อันทรงพรตภาวนา สระใหญ่อยู่ใน
ป่า ของชรัวตาหฤานันใด ญาติโยมล้างถวาย ที่สะบายให้
อาไสร หฤาเทพองใด สาบสันให้ข้าพึงยล น้ำท่าใสสอาด
เหนประหลาดดูชอบกน พฤกษาอนมผล สุกกบตนหวานรศด

๑๖ ฉบงง บัดนนดาบศฤาษ์ ได้ฟังวาท จึงมพจ-
มานพรานไพร แต่รูปได้มาอาไศร ทร่างพรตอยู่ใน สระใหญ่

มแต่ก่อนมา เป็นที่ยาใส่กินรา เจ็ดวันจรคลา มาเล่นคงคาฑ
น์ แต่ล้วนนางสาวชาวสวรรค์ สาวสาวคราวกัน ผิวพรรณ
พศ์วาศ์บาดตา เนื้อนวลหนาชวรเสนหา สุจราพรรณา ถง
โฉมกินรานารี โยมมาภอพบสบท ถึงวันบัณรษ์ พรุ่งนี้ดูเล่น
เปนไร นายพรานฟังสารดีใจ จึงอยู่อาไศร ที่ในสำนักฤาษ
รุ่งสว่างบัญจางดุศดี กราบลาฤาษ เข้าไพรไปสู่สระพลัน
แสวงหาพฤกษาในไพรสัณฑ์ ชักชิดบิดกน ท้อนจะบังกายา
ฝ่ายฝูงสาวสวรรค์กินรา มาโดยเวหา บินถาร่อนออนลง
สู่เคยมาสระสรง ปลดเปลองเครื่องทรง ลงเล่นนทีทนน
บ้างชิงกันเกบบุษบัญ บ้างยื้นให้กัน บ้างดำผุดผันไปมา ลาง
นางบ้างเร้นบ้างหา บ้างดำคงคา บ้างโถมโผผากลางชล
บ้างไล่บ้างว่ายตามตน บ้างหันบ้างค้น บ้างดำบ้างค้นผุดไกล
ซซกหยิกหยอกกันไป นายบุนพรานไพร ดังใจจะขาดสวาศ
นาง หมอบมองส่องสอดตาพลาง เพ่งพิศดูนาง ในยเนตรไม่
วางพริบลง พินิดเพลินจิตรพิศวง พิศไม่ด้วยทรง เอวองค์
อ้อนแอ้นอระชร ยิ่งยศชดชูนวกร วรแขนโอนอ่อน ดังงวง
กุญชรไอยรา จมลมหรมพร้อมเพราตา นรลักษภักตรา ใต้
ล่าไม่เปรียบปูนปาน เนตรนางดังเนตรทรายปาน สุระเสียง

อ่อนหวาน กล่าวรศพจมานเพื่อนกัน หยอกหยิกซกซนนัน
เวลาสายัณห์ ชวนกันผายผันบินบน

๒๘ ราบ ฝ่ายนายบุนพราน ออกจากสถาน สุม
ทุมบังตน เลงแลดูนาง ไปกลางเวหน เห็นหายไม่ยล สุดพ้น
ไนยนา จรมาจากที่ เนรผังสระศรี พลางเกบพฤกษา ได้มา
มากหลาย ถวายท่านชรัวตา ครันถึงสาลา ประนดบทมาน
ฝ่ายพระฤาษ เออนอรรถวาท จึงปราไสสานต์ ดูถรประสก
จะระกะนายพราน ท่านไปภบพาน หฤาปลอดเปลามา นาย
พรานนอบนพ เกิดมาพึงพบ เหมือนท่าชวันตา งามกว่ามนษ
สุดเลิศเลขา แต่บังเกิดมา พึงเห็นกินรี วันนฉันชยับ ว่าจะ
โจนลงจับ นางในสระศรี แล้วรำพึงไป ไม่ได้จะเสียที โยมคิด
เช่นนั้น ให้พะวักพะวน ทนจะมอง ทำบ่วงคอยคล้อง ลองดูสัก
หน ถ้าได้เหมือนหมาย จะถวายพระสุธน ได้เปนพิชผล สับสับ
ต่อไป ฝ่ายพระฤาษี ได้ฟังวาท ยมแย้มปราไส ใช่เนื้อใช่
ปลา บักษากลางไพร จะดักเอาได้ ดังใจปรารถนา นคนเหมือน
กัน รู้สันสารพรรณ โยมอย่าเจรจา ชาวเขาไกรลาศ เชื้อชาติ
เทวา ถ้อยคำเจรจา พาษาเหมือนกัน หากว่าเขารู้ ทำบิดหาง
สู้ บินบนเวหัน จะทำบ่วงคล้อง อย่าปองสำคัญ โยมคิดฉัน

นั้น ให้เหนื่อยบ่วยการ ถ้าได้นาคบาศ บ่วงแก้วนาคราช พิภพบาดาล เอามาดักไว้ เหนจะได้เยาวมาลย์ เช่นชาตินาย พราน จะเอาไหนมา พรานบนได้ฟัง ยินดีดจดัง ได้แก้วกินรา ไม่นั่งอยู่นาน ดิฉานจะกราบลา อภิวาทวันทา จระมาบัดใจ จักใคร่ได้นาง คิดทุกก้าวย่าง เดิรพลางนึกใน เข้าดงป่า กว้าง แรมทางกลางไพร เสือสางอย่างไร หมิได้หยุดดู ออก จากป่าไพร ถึงที่อาไสย พยาจิตชมภู จึงร้องเตรนตราย เรียก นายประตู ทชนมาอยู่ รักษาทวราไชย นายประตูรู้จัก ได้ยิน ตระหนัก เสียงเรียกแต่ไกล จึงเบิดบาดาล ให้พรานลงไป ถึง ท้องพระโรงไชย ชนเผ้าภูมิ ฝ่ายพยานาคา เหนพรานลงมา ศุขเกษมเปรมปรี จึงกวักพระหัตถ์ ตรัสถามทันที เหตุการใด มี หฤาจึงลงมา หฤามีทุกชไภย หฤาขัดสิ่งใด หฤาใครบีทา หฤานึกถึงเรา จึงเจ้าลงมา บอกตามสัจจา อย่าได้เกรงใจ นายพรานบังคม ยอกรประนม กราบทูลทันใด มาเผ้าลอองบาท ของพระภูวไนย พระองค์จงได้ โปรดปรานปรานี ข้าไปเที่ยวไพร พบสระหนึ่งใหญ่ น้ำใสบริมิ ฝงนางกินรา มาเล่นสระศรี ใครได้เทวี เท่านจงมา จะยืมนาคบาศ ของพระภูวนารถ ได้โปรดเกษา ไปดักนางแก้ว ได้ดังปราฐนา จะเอาคืน

มา ถวายพระภูวไนย ฝ่ายพระยานาคราช ออกชื่อนาคบาศ
ไหวหวาดพระไทย ดุจดั้งดวงจิตร จะคิดไฉน ผ่อนปรนกลใด
คับในอรา จึงเพทบาย ว่าแน่นาย มิคณหนักหนา แก้ว
แหวนแสนสัตว นพรัตนภูษา แพรพรรณผ้นผ้า จงมาขนไป
หนึ่งนางนารี ภิภพนาค น้อยน้อยใหญ่ใหญ่ จะเอากร้อย
มากน้อยเท่าไร จงเลือกเอาไป ตามใจปราฐนา อันแก้วนาค
บาศ ดังดวงชีวาต ของอาตมา เอาอ่อนไป เป็นไรสิหวา
ถึงนางนาคา ชั่วช้าเมื่อไร แต่ล้วนดี เอวองค์ทรงศรี
ดังดวงแชไชย ท่วงทีกระบวน ยั่วยวนน้ำใจ พิศโฉมวิไลย
ปลุกปลมกามา พระชนงก่งค้อม ทรงโฉมกลมกล่อม เพรา
พร้อมลักษณา ผิวผ่องผุดผาด ดุจบาดสายตา บัญจะกัลยา
แย้มยมพรมพราย เกษาดำชลับ ดังบึกแมงทับ ชดช้อยงอน
ปลาย ไนยเนตรของนาง ดุจดังตาทราย ทอดกรกรีด
กลาย ดุจดวงไอยรา พิศโฉมประโลมจิตร ชายใดได้พิศ
ต้องติดไนยนา จมลมนมนวล หน้าชวนเสน่หา ถึงนาง
กินรา ไม่มาปูนปาน พรานบุนทูลฉลอง ข้าแต่ไท้ลออง
ซึ่งของประทาน ล้นพ้นเกษา ให้ข้าดิฉาน ไม่รับพระราชทาน
ถวายคืนภูมี พระองค์โปรดเกล้า ทุระข้าพเจ้า มาเผ้าบทศรี

ขอให้สมคิด สุจริตยินดี กรุณาปรานี ครั้งนเถดรา ฝ่าย
พยานาค เห็นไม่ยินดี จงมวาจา หากว่านายบุน มีคุณหนัก
หนา เหมือนเอาชีวา ของเราให้ไป บ่วงนาคบาศน์ พระยา
ครุฑบักษ์ ย่อมกลัวฤทธิไกร รักษเจ้าเราปลิด ชีวิตให้ไป
แล้วเอามาให้ อย่าได้ไว้นาน อันตัวของเรา เหมือนอยู่ร่าง
เปล่า นั่งเฝ้าราชฐาน วิญาหาไม่ ให้ไปแก่พราน บ่วงแก้ว
แล้วการ เร่งเอาลงมา สมเด็จนาคราช ยื่นแก้วนาคบาศ
ให้แก่พรานบ่า พรานบุนกราบกราน คลานเข้ารับมา แล้ว
บังคมลา จรคลาบัดดน ครันถึงพระทวาร นายประต
เผยบาน ส่งพรานมาบน พรานบุนดีใจ เข้าในไพรสณฑ์
เดียรดัดจรดน ดันดัดลัดไพร เข้าดงออกดอน แนวเนิร
สิงขร ริบร้อนคลาไคล สิบห้าราตรี ถึงที่สระใหญ่ อยุด
อยู่แต่ไกล น้ำใจเบิกบาน ครันรุ่งราตรี เปนวันบัณระษ
ชอบที่นายพราน จึงแต่งสุมทุม พุ่มพฤกษาสาร ที่จะทำการ
มิดชิดบีดอง

๑๖ ฉบงง เมื่อนั้นนวลนางโฉมยง พี่น้องเจ็ดองค์
ชวนกันจะส่งวารี ถึงวันบัณระษ กราบทูลชนนี วันนฤก
รักษจักขอลา ไปเล่นสระสงคงคา ครันบ่ายสุริยา สายัณห์

จะมาไม่นาน สมเด็จมารดาได้พึ่งสาร เสาวนีโปรดปราน
กำชับเยาวมาลย์มากมาย โฉมยงเจ้าจงระวังกาย กลัว
เกลือกอันตราย สัตรูหมู่ร้ายจะราว พี่น้องปกป้องกันจงดี
อันเป็นกระษัตร์ รักษาราคจงจะควร โลเลเหลาะแหละลาม
ลวน ชายจักชักชวน เจรจายิ่มแย้มอย่าตาม เป็นเยื่อยุดยาว
ราวความ จะติดต่อพ่อลาม ชายชิดติดตามเจรจา ร้อยชั่ง
จงฟังมารดา สัตรีนา รักษาตัวไว้ให้จงดี ดังสุวรรณไม่ม
ราค เป็นศักดิ์เป็นศรี บิดาชนนีดีใจ ทรามสงวนชวนกันเล่น
ไกล ระวังระไว จะไปก็ไปจงดี เวลาสุริยาส่งสี บ่ายแสง
พระสุริย ชวนกันจรลีลนลา ช้านักแม่จักคอยหา ไปเถิดลูก
อา จงดูอัชฌาอาไสร เจ็ดนางวันทาแล้วคลาไคล เรียกหา
ข้าไท ของใครใครเรียกเอามา ประดับปีกหางรจนา พร้อม
ทุกกัลยา โผผินเวหามาบน มืดฟ้ามากลางเวหน บินด้วยปีก
ยน เกลื่อนกล่นอากาษดาษดา

๑๑ ยานี้ บัดนั้นนายพรานไพร หยิบย่ามใหญ่ใส่
เหนือบ่า ระงับพังเสียงเจรจา นางกินรามานนั้น ค่อยย่อง
มองเข้าไป แอบอาไสรไพรพฤกษสัณฑ์ แลหาอรแจ่มจัน
หมายไว้นั้นครีอองค์ใด ทั้งเจ็ดเหมือนเหมือนกัน ทรงศรีสัน

ดูสงไส วันนนครีอองค์ใด เหนชอบใจติดต้องตา พิศเพ่งเลง
แลดู อยู่เบนครู่เหนกัลยา นนแลวแก้วพ่อา ผันภักตร์มาจำ
แน่ใจ มันคงองคนแล้ว หยิบบ่วงแก้วชนทันใด เมื่อจะใช้
ให้ลงไป ยอกรไหว้ท้าวนาคา คิดถึงคุณนาคราช ซึ่งประ
สาทให้บ่วงมา จะจับซึ่งกนรา ครีอองคนชมอไป บ่วงแก้ว
นาคบาศ พังโอวาทของพรานไพร เบนนาคเลอยลงไป ถึง
ทรามไวรัดกัลยา ร้องกรีดหวีดวุ่นวาย พทงหลายวิ่งเข้าหา
แห่หุ้มกลุ้มกัลยา เหนนาคาตกใจกลัว งูร้ายรัดริ้งไว้ พระ
กายน้องสั่นระรัว พระพหนแต่ตัว ควรหฤาจงวงหนไป พี่
เอยกลับมาก่อน น้องอุทรจะตักไษ พระพหนน้องไป ทิ้งน้อง
ไว้แล้วหฤานา พระพทิ้งหกนาง สอดปีกหางพลางร้องมา
แม่เอยสุดบัญา จะเข้าหาเจ้ากลใด พี่หฤาจะไม่รักษ พันท
จักช่วยแก้ไขย สุดจิตรคิดจนใจ ทำไฉนนะน้องอา สุดที่จะ
ช่วยกัน พตัวสิ้นครีอตปลา รักษน้องครีอดวงตา กลัวนาคา
นั้นสุดใจ นางน้องร้องไปเล่า พระพี่เจ้าคิดไฉน เมื่อมาจาก
วังใน รับคำสั่งพระชนนี แต่ลวนไม่ทิ้งน้อง ไภยมาต้องเอา
ตัวนี่ ไม่เกรงพระชนนี หฤาพระพี่จะกลับไป ถึงไม่เห็นแก่
ข้า คิดมารดาว่ากระไร พาน้องมาเล่นไพร ทิ้งน้องไว้ไปแต่

องค์

๒๘ ราบ บัดนั้นพรานบ่า ครั้นเหนนาคา รัดนาง
มั้นคง ออกจากพ่มไม้ ดังใจประสง วางย่ามจะลง จับนาง
กลางชล หกนางผู้พ ทงฝูงกินรัย บินหนีชนบน ร่อนลอย
คอยดู ให้รู้เหตุผล ทนุชนฤมน จักเปนฉันใด นายบุนผู้
พราน ละลนละลาน ลุยน้ำลงไป จะเรียกบ่วงนาค ออกจาก
ซามไวย นางยิ่งโหยให้ ร่ำไรโสกา ว่าพี่พรานไพร อย่าเข้า
มาไกล้ ถอยไปเสียรา เหมนสาบกลิ่นกาย มีมจะวายชีวา
ให้แต่นาคา คลายข้าเรวไว พรานบ่าว่าเล่า เออแม้ปล่อย
เจ้า ได้บินหนีไป หมิ่นว้าน้ำเปล่า ดูเอาเบ็นไร เชื่อใจไม่ได้
ยังไม่ถึงมือ แม่อย่าพักว่า กะตายกะแต่แม่ปลา โบราณ
เล่าฦๅ ปล่อยลองเบ็นไร หมิ่นไปเสียฦๅ ตาพรานคนซื่อ ชื่มอ
รัดหัว มโนราว่าไป เอาบี่กหางไว้ ข้าอยู่แต่ตัว ปลดเปลื้อง
นาคา เรวราข้ากลัว สาวสวรรย์สั่นรัว เนตรนองภักตรา
นายบนพรานไพร ได้บี่กหางไว้ เตมใจหนักหนา จึงเรียก
บ่วงนาค ออกจากกัลยา มาเถิดแม่มา แช่น้ำอยู่ไย นาคพ้น
กัลยา นางแหงนเงยหา ตั้งตาขนไป เห็นพทงสัน บินอยู่สูง
ไกล ทรงสุรเสียงไป รับน้องด้วยรา ยอกรวอนไหว้ ลงมา

เร็วไว หน่อยเถิดพี่อา แลตามพี่นาง บนกลางเวหา ค่อนทรวง
โสกา ดังว่าวายชน นายพรานเหนช้า ลงไปจคร่า กรแก้ว
นฤมล ยังยั้นอยู่ไย ไม่ขึ้นมาบน เหนว่าจะพ้น มือแล้วหฤา
ไร นางว่าพี่เอ่ย อย่าลงมาเลย ข้าจะขึ้นไป เหมนสาบพี่นัก
ปีมจักบันไลย ให้พรานถอยไป ทรามไวขึ้นมา ฝ่ายพระพี่
นาง คอยอยู่ดูนาง ทกลางเวหา เห็นน้องคลาไคล ที่ในคงคา
แลลับไนยนา แล้วภากันไป นายบุนพรานป่า เหนนางโสกา
จึงกล่าวปราไส ปลอบโยนโอนอ่อน วอนว่านางไท อย่า
กันแสงให้ นักเลยเทวี พี่ไม่ทำไม แม่อย่าสงไส จงส่างโสกี
จะพาเจ้าไป สู่ไอยปรางศรี ถวายแก่ภูมี สุธนกุมาร พระองค์
เจ้านั้น ทรงวรศรีสรรพ์ เทพไทปูนปาน มฤทธิเกรียงไกร
สินไชยชรผลาญ ตรีโลกยไม่พาน ต่อติดฤทธิรง พิงสิบหก
ปี ไร้พระเมหษี เอกาแต่องค์ ข้ามาได้นาง ต้องอย่างประสง
จิตรเจตรจำนง ไปถวายภูมี นางเร่งกันแสง สุระเสียงแหบ
แห้ง โหยหาชนนี พรานว่าเท่าไร เจ้าไม่ยินดี รำถึงพระพี่
สุดที่พรรณา ฝ่ายนายพรานไพร จัดแจงถุงไถ้ น่าไม้ปีนยา
หาบคอนบิ่กหาง ของนางจรคลา เรียกเจ้ากัลยา เข้าป่าพง
ไพร นางฟังพรานว่า ยิ่งแสนโสกา ชลนาหลั่งไหล ส่อน

พรานบุญใช้บ่วงนาคบาศ จับนางมะโนรา

ฮักฮัก บีมจักบันไลย ด้นโดยโหยไห้ หม่ได้สมประด่ กลัง
เกล้อกเส้อกกาย เพียงชีพวางวาย มอดม้วยเบ่นผี นายพราน
กลับหน้า เร่ยกหาเทว ไม่ลุกจากที่ จอยู่นหฤๅกระไร เร่ยก
แล้วเร่ยกเล่า จะให้ยั่นเผ้า เจ้าอยู่ถ่งไหน ยังนั่งโทมนัศ
หฤๅชัดไม่ไป จะอยู่นได้ ก็ให้ว่ามา นางฟงงเสียงพราน
วาจาว่าชาน ห้าวหาญหนักหนา ความกลัวพ้นใจ จำไกล
มารดา ยอกรกราบลา วันทาสามที โอ้แต่นไป นับวันจะ
ไกล ไกรลาศคร ทเสวยเคยเผ้า ปีนเกล้าชนน ทงหกพระพ
อยู่ดเถดรา เคยเล่นด้วยกัน เที่ยวในไพรสณฑ์ เกบผล
พฤกษา เคยเข้าในห้อง ชวรน้องเจรจา เคยส่งคงคา เกบ
บุษมาล พระพ่เกบได้ ต่างองค์ยั่นให้ น้องแซมเกษ เคยเล่น
เคยส่ง เจ็ดองค์ทุกที โอ้ตั้งแต่น จะเปล่าพระไทย พ่ยังทง
หก ไม่สู้วิตก เหม่อนน้องจะไป วังเวงเอกา ไม่เหนหน้าใคร
ตั้งแต่จะโหยไห้ ไปทุกค่นวัน ส่งสารมารดา จะเสวยชลนา
เป่นนจนรันต์ โศกถ่งลูกรัก กลัวจักอาสัน เหนทชวัน ชีพ
ไม่ม่ไป นางจักจรล บัญจางดุษดี สามทจึงไคล พิลาปพร่ำ
สั่ง ฝากฝั่งสระใหญ่ ทุกเทพอยู่ใน บ่าระหงดงดาล ได้
โปรดเกษา พระแม่ตามมา ช่วยบอกข่าวสาร ว่าข้าสั่งไว้

อย่าได้อยู่นาน ให้พระชนมาร เร่งติดตามไป เดิรพลางทาง
คลา เข้าไพรพฤกษา เหวผาใดใด ห้วยละหานธานถ้ำ หนอง
น้ำสระใหญ่ นางยอกรไหว้ จงได้กรุณา มารดามาตาม
ท่านจงบอกความ ให้ทราบอุรา ว่าไปตรงนี้ ช่วยชมรคา ว่า
ข้ามะโนรา โหยหาชนนี้ นายพรานพานาง มาในไพรกว้าง
มากลางพฤกษ์ แรมในไพรสัณฑ์ หลายวันราตรี นางโศก
สุดที่ โสกร่ำไร เดิรกริ่วสุด เหนื่อยไม่ได้หยุด ด้วยหน
ทางไกล พรานไพรไม่ม์ ปรานีปราไส เดิรไม่ใคร่ได้ ร้อง
ให้โสกา ท้าวพองสองข้าง ฉกภษาบาง พันสองบาทา ทร
หัวลูกเอ๋ย ไม่เคยจรคลา เดิรด้วยบาทา มากมายหลายวัน
หลากด้วยมารดา ถ้าเร่งรีบมา บ่านฉนแทบทัน แต่ถึงสระ
ใหญ่ ก็ได้สำคัญ ต้นทางอยู่นั้น พระพี่แจ้งใจ เดิรเหลียว
หลังมา นายพรานร้องว่า กลับหน้าไปไหน หมิใคร่จะเดิร
เมินไปดูใคร ฉุดมือจูงไป ประเดียวกระมัง นางเกลียดนาง
กลัว ทั้งเหมนสาปตัว เปนพันกำลัง ได้ยินพรานว่า อดสำห์
เซซัง กลัวพรานไม่พึง จะจูงพระกร นายพรานเดิรหน้า
พระพายภัดมา นางว่าอ้อนวอน ข้าเหมนสาปนัก ให้ข้าเดิร
ก่อน นายพรานกลับย้อน เดิรตามทรามไว นางเหนพฤกษ์

บุบผามาลี อันมีกลิ่นไกล ยิ่งแสนโสกา ชลนานองไหล เคย
เที่ยวเล่นไกล เก็บดอกบุษบัน สายหยุดพุดเทด แก้วกรรณิกา
เกด พิกุลแกมกัน พะยอมหอมหวาน พอดตานังชัน มีในอา
รัญ หิมวันนานา เคยเก็บร้อยกรอง มาลัยใส่ช้อง แซมเกล้า
เกษา โอ้แต่นไป ที่ไหนจะได้มา ค่อนทรวงโสภา อุราเพียงพัง
นางไห้วันทา เทพทุกหย่อมหย้า พรรณารำสั่ง พระแม่มา
ตาม ช่วยเล่าให้ฟัง ว่าลูกนยัง ไม่ม้วยมรณา กลัวว่าชนน์ จะ
สิ้นชีว์ เสียเพราะโสกา ลูกไม่บันไลย รอใจคอยหา ให้เร่งรีบ
มา ไม่ช้าจักทัน นายบนผู้พราน พายอดเยาวมาลย์ มาในไพร
สัณฑ์ แรมทางกลางป่า มาช้าหลายวัน เห็นอรแจ่มจันทิว
โหยโรยรา ค่อยหยุดค่อยเดิร พานางดำเนิร แต่เปนเวลา แดด
กล้าหยุดก่อน แดดอ่อนจงคลา ถึงประตูป่า กลัยารำพรรณ์
ครวญถึงชนนี ช้านานป่านฉะนี้ เหตุไรไม่ทัน พันนทีไหน จะได้
พบกัน นับเดือนนับวัน ไปแล้วแลนา นางหยุดซุดองค์ ปลด
เปลื้องเครื่องทรง จากองค์กัลยา เอาห้อยขนไว้ กิ่งไม้สาขา
พระแม่ตามมา ได้ชมชื่นใจ ครั้นหยุดหายเหนื่อย พระพายภัด
เรื่อย สุริยาคลาไคล นายพรานจงพา กัลยาออกไป พ้นแถว
แนวไม้ จากไพรพนาวา

๑๑ ยานี ฝ่ายพี่ทั้งหกนาง ครั้นถึงปรางเฝ้ามารดา
ทูลความทั้งน้ำตา พลางโสกาไม่สมประดี ข้าแต่พระมารดา
ลูกไปป่าเล่นสระศรี สะสงในวารี มนาคผุดชนมา รวบรัดมัด
องค์นาง ไว้ในกลางพระคงคา ยังมีนายพรานป่า เปลื้องนา
คาพานางไป สมเด็จพระมารดา ค่อนอุราปิ่มตักไษ ทอดองค์
ลงทันใด กลิ้งเกลือกไปไม่สมประดี ดุดุชวนกัดไป ทำฉันใด
เปนเช่นนั้น ลอยหน้ามาพาที ชอบใจดีทั้งหกคน ส่วนน้องสิทน
ทุกข์ พี่สนุกไม่ขัดสน ดอกสร้อยร้อยเล่กน เอาแต่ตนให้รอด
มา พิโรธพระลกนาง ตัดร้อพลางทางไห้หา สองกรค่อนอรา
ทุบกายาไม่คิดตน น้อยใจไอ้นายพราน มันมีมารมาประจน
แม่จะอยู่ไยเปนคน ให้ทนทุกข์เวทนา ลูกรักษ์ของแม่เอย ที่
ไหนเลยจะคืนมา ทอดทิ้งกลางกายา อัดนาษาสลบไป โฉลน
จำนางเฒ่าแก่ ร้องเซ้งแซ่น้ำตาไหล เอิกเกริกทั้งวังใน บ้าง
แล่นไปทูลราชา บ้างเชิญพระโอสถ คนธรศชะโลมทา สม
เด็จพระราชา เสด็จมาส่ห้องใน ครั้นนางได้สมประดี ทูลสามี
จักตามไป พระองค์ผู้ทรงไชย ปลอบเอาใจนางเทวี หวังว่า
จะให้นาง เจ้าสว่างซึ่งหมองศรี จงมพระวาที จะจรลีไปหน
ไค ชร้อยเวรเวลา พระธิดาจึงจำไกล ชีวิตไม่ตักไษ ค่อยอยู่

หอสมุดแห่งชาติสาขานครราชสีมา
หอสมุดแห่งชาติ

ไปจะพบพาน หนึ่งเล่าพระบุตร์ ของเรานี่ยอดสงสาร ใช่คู่
กับนายพราน ควรแต่ผ่านภพไตร รูปทรงสมลักษณา ผิวภัก
ตราเจ้าผ่องใส ไม่ผิดเช่นใจ ควรจะได้กรษัตรา ทรงโฉมงาม
ที่สุด ในมนุษน์นอย่าหา จะเปรียบด้วยชิดา ต่ำใต้หล้าไม่เห็น
ม ตกในภูวดล นางไม่พ้นมเหษ จเปนอัคนารีย์ อย่าโศกหม่
เปนไร แต่ว่าอารมณ์รักษ์ กำหนัดนักจักตามไป ห้ามนักจัก
น้อยใจ ตามหฤไทยเจ้าเทว ครั้นนางได้โอกาษ กราบกับ
บาทพระสาม์ ตรัสสั่งนางสาวส์ เรวบัดนจงลนลา หกนาง
รับเสาวน์ อัญชะลีพระมารดา ออกก่อนร่อนนำมา กับทาษา
พร้อมแจจัน สมเด็จพระชนน์ กับทาษบนตามพลัน ครันถึงท่
สำคัญ ค่อยบินอ่อนร่อนราลง

๒๘ ราบ เมื่อนั้นเทว นางจันกนรี ถึงที่สระสรง
เหนรอบบาทา ลูกยาโฉมยง ทอดทองค์ลง ฟากฝั่งสาคร
โอ้พระลูกเอย กำสิ่งใดเลย ทำไว้แต่ก่อน เปนเวรเวรา
ตามมาราณรอน ลูกสุดอุทร จรจากแม่ไป ไม่พบภักตรา
สังขารมารดา จะไปถึงไหน เพราะพระลูกยา นิราแรมไกล
แต่จักโหยไห้ ไปทุกเวลา ลูกน้อยแม่เอย เจ้าไม่เคยเลย เดิร
ด้วยบาทา จะเสด็จหนใด จรในเวหา พระบาทลูกยา อ่อน

ครื้อลำลี จักฟกแตกพอง ช้ำในเปนหนอง สองท้าวเทวี จัก
กันแสงไห้ ใครจักปราณี ส่งสารเท่านี้ สุดที่จะอาไลย ยาก
ง่ายตายเปน แม่ไปได้เห็น เปนเพื่อนปราไส ที่ความโศกศัลย
จะบันเทาใจ อยู่นี่ที่ไหน จะได้ทัศนา แม่จักตามไป สิบยาก
เท่าไร ตามแต่วาศนา ทันพระลูกนาง ที่กลางมรคา ได้อ้อน
วอนว่า บนบานพรานไพร นางเสด็จลินลา เข้าในพฤกษา
แสนสาวชาวใน ธิดาหกนาง นำทางคลาไคล ตามต้นรอยไป
สาวใช้จรจัน จรด้วยพระบาท ด้วยทางสามารถ ในราชไพร
สัณฑ์ ไนยเนตรสอดส่อง ทกช่องหิมวันต์ พลางรีบจรจัน
ให้ทันลูกยา เข้าดงออกดอน แนวเนินสิงขร ฉะง่อนเหวผา
เหนแต่สัตวไพร แล่นในหิมวา ยิ่งแสนโสกา โทมนัศรำ
พรรณ์ เข้าในไพรระหง เถือนแถวแนวดง ยิ่งทรงโศกศัลย
เย็นเยียบเงียบสงัด ในพนัศไพรวัน แต่เสียงจักรจั่น แจ้วแจ้ว
แว่วมา สำเนียงเรไร แม่ม่ายลองใน ชะนีโหยหา เอะเสียง
ลูกแก้ว แน่แล้วกระมังหนา เสด็จสาวบาทา ละล้าละลัง เร่ง
รุกฉุกเฉิน อุดช่าหดำเนิร ระเสิดระสัง แสนโศกทนทเวท ชล
เนตรไหลหลั่ง ดังชีวาวัง จักวอดวายปราน ชิวิตมารดา จะ
สันสังขา เพราะลูกสงสาร เหนไม่รอดตน ด้วยทนทรมาน

โอ้พรานใจพาล แกล้งกลัดตัดรอน มาพรากจากอก เหมือน
พรากลูกนก ตกจากรังนอน หฤาว่าเวรา มีมาแต่ก่อน พราน
จึงภาจร ไปจากจำไกล ดจดังเหยี่ยวกา โฉบฉาบถาบถา
คาบพาเอาไป ไม่คิดเวรา เวทนาเลยไฉน เจ้ากำพร้าให้ ชั่ง
ไม่อินจัง ยามเย็นรอนรอน บักษาทิชากร พาลูกมารัง พาลูก
แม่ไป ไม่กลับคืนหลัง โศกสุดกำลัง หิวโหยโรยแรง นาง
ทอดองค์ลง เพียงชีพปลดปลง ด้วยทรงกันแสง ชลไนยไหล
ติด โลหิตไหลแดง โหยไห้แหบแห้ง หิวหอบหฤทัย พระลูก
หกนาง กันแสงไม่ร่าง เนตรล้างชลไนย ทั้งฝงกินร์
ทาษ์สาวใช้ เช็ดชลไนยให้ ร่ำไรโสกา ไต่ตามเทวี
มาหลายราตรี ถึงที่ประตูป่า ได้เครื่องประดับ สำหรับลูกยา
ที่กงพฤกษา ยังมาครวญคราง จักตามต่อไป มรรคาหาไม่
แยกย้ายหลายทาง เอาครื่องประดับ สำหรับองค์นาง พล่าง
ค่อนทรวงพลาง พางชีพบันไลย ฝ่ายพระชิดา ทั้งหกกัลยา
ชลนาหลั่งไหล เสียดายเจ้านัก น้องรักษ์จำไกล ทอดองค์
โหยให้ พิไรรำพรรณ์ โอ้แต่นไป ไหนเลยจักได้ คืนมาพบ
กัน ดังว่าชีวิต ม้วยมิดอาสัน แต่นนับวัน ต่างองค์ต่างไกล
สมเด็จมารดา ไม่รู้แสวงหา จักไปหนใด ประดับบีกหาง

พานางอรไท พร้อมด้วยสาวใช้ กลับไปพารา

๑๒ ฉบงง บัดนั้นสุธนฤทธา เสด็จออกยังปรา ที่นั่ง
มหาอำไภ ดำริแล้วพลันหมั่นใด จะเสด็จออกไป ประพาศ
ที่ในสวนศรี ให้ผูกช้างพระที่นั่งตวัด ชื่อพยาหัดถ์ อันมีกำลัง
ว่องไว ผูกเครื่องเรืองด้วยอำไภย แก้วมะนีศรีใส ระยับจับ
แสงสุริยา ขอคร่ำค่าแก้วมุกดา พระที่นั่งหลังคา สุวรรณ
มหารุจ พระสูตรรูดรอบเรืองศรี หมอควานล้วนดี มาเทียบ
ไว้ที่เกยไชย กุมารผู้ชาญฤทธิไกร พระเสด็จขึ้นไป สู่ใน
ปรางมาศรจนา เฝ้าพระบิตุเรศกับพระมารดา บังคมทูลลา
ยาตราประพาศสวนศรี ลาทั้งบิดาชนนี สุธนภูมิ ชะลแลวลุก
จรจัน มาถึงเกยแก้วเรืองฉัน ทรงคชสารพลัน พระสูตรรูด
กันคลาไคล ออกจากพระนิเวศวังใน พลแห่ห้อมไป เปรม
ปรีพระไทยไพรสานต์ บัดนั้นนายบุนผู้พราน พายอดเยาว-
มาลย์ เดินตัดหน้าฉานผ่านไป พระองค์ทอดทัศนาไนย เห็น
อรทรามไว ชอบชื่นพระไทยหรรษา หยุดช้างพระที่นั่งหมั่น
คลา ให้หาสองรา บันชาซักไซ้ไถ่ถาม พิศเพ่งเลงโฉมนาง
งาม พระองค์ซักถาม เหตุไรไม่ขามอาชา นางนบุตรหฤา
นัดดา พาไปไหนมา เร่งว่าแต่ตามจิงไป ถิ่นถานบ้านเรือน

ราม ลักษมณ และหนุมาน กับ ทศกัณฐ

อยู่ไหน เปนบ่าวไพร่ใคร ฉันใดจึงอาจอหังกา บัดนั้นนาย
บุนพรานบ่า ฟังพระบันชา ประหม่าตัวสั่นขวันหาย หมอบ
ซ่อนยอกรยอบกาย เมื่อจะทูลถวาย พระนุชสุศวาศมะโนรา
ทูลว่าข้านพรานบ่า เที่ยวเสาะแสวงหา หน่องาในป่าพงพี ไป
พบนุชนงค์ทรงศรี ลงเล่นวารี เหนดีชอบใจจับมา มุ่งหมาย
มาถวายราชา ตัดหน้าฉานมา อาญาไม่พ้นเกษ กุมารพังสาร
กยนด์ ตรัสถามเทว์ นางนเปนบุตรของใคร ราชถานบ้าน
เมืองอยู่ไหน นามกรชื่อไร บอกไปแต่ตามสัจจา โฉมยง
องค์นางมะโนรา ได้พังวาจา บันชาตรัสถามนามกร นาง
ยอบกายาโอนอ่อน นบนอบยอกร แล้วกล่าวสุนธรวาจา ข้า
เจ้าเปนพระราชธิดา พระประทุมราชา มารดาชื่อจันกินร์
เธอครองพระราชฐาณ์ ไกรลาศกรุงศรี ข้านชื่อว่ามะโนรา
ชวนกันกับพระพี่ยา มาส่งคงคา พรานบ่าจับพาจรล ทงนแต
ละโปรฎเกษ์ แรมไร้บุรี พรัดพรากชนนิบดา เมื่อนั้นสุธน
ราชา ได้พังวาจา ชายากราบทูลยุบล พลางพิศโฉมนฤมน
กระษัตรในสากล บ่ห่อนจะเปรียบปูนปาน จึงถอดพระธำรง
หิมนาน รังวันแก่พราน ยังของประทานมากมาย ทั้งทาษ
กรรมกรหญิงชาย เงินทองมากมาย ช้างม้าวัวควายแพร

พรรณ์ ให้เสนาพาพรานจรจัน เข้าในนครพลัน จัดสันซึ่ง
ของให้พราน พระจึ่งให้เชิญเยาวมาลย์ ขึ้นสู่คชสาร กุมาร
เสด็จคลาไคล ครั้นถึงสวรขวันทันใด ช้างเทียบเกยไชย
ท้าวไทเสด็จลินลา ให้เชิญนางแก้วกัลยา เข้าในพลับพลา
สุวรรณมหารุจี

๒๘. ราบ กุมารชาญไชย พานางทรามไว ไว้ใน
ส่วนศรี พระองค์ตรัสใช้ ให้ขุนเสน่ คืนเข้าบุรี ทูลว่าได้นาง
ว่านายพรานบ่า เที่ยวไพรได้มา ทูลถวายกลางทาง พระทรง
วงภักตร วรลักษณ์ต้องอย่าง บัดนรับนาง ไว้ส่วนอทยา อัน
องค์เทว มาแต่ครี ไกรราศภูผา จะเชิญอรไท เข้าในนัครา
เกรงพระอาญา ด้วยมาแต่ไกล บัดนั้นเสนา รับใส่เกษา กลับ
มากรุงไกร สุชนฤทธิรง เชิญองค์อรไท เข้าตำหนักใน ส่วน
แก้วอุทยา พิศโฉมทรามไว ชอบชื่นพระไท ภิรมย์หรรษา
ประโลมปลอบนาง ให้สร่างโสกา พลางตรัสวัจนา สัพยอก
หยอกนาง วันนี้โชกดี มาเล่นสวนศรี มิลาภกลางทาง พบนาง
ช่าวบ่า ออกมาเดิรขวาง กรายผ่านหน้าช้าง ตัดหน้าฉานมา
เดิมทีหุนโกรธ จักใคร่ลงโทษ ให้สิ้นสังขา แลเหนชลเนตร
ดูหน้าเวทนา พาเอาตัวมา ไว้ตำหนักใน ไม่ถือโทษา ยัง

จะโสกา ไปอ็กถึงไหน กลับกล่าวสุนธร วอนปลอบเอาใจ
พระกรลูบไล้ สัมผัศภักตรา นางผลักพระกร ดิฉานชาวดอน
อยู่ดงพงป่า ไม่เคยเจ้านาย งมงายเข้ามา ล่วงพระอาญา
ฆ่าเสียไว้ใย ประมาทหมิ่นจิตร ต่อเจ้าชีวิต โทษผิดข้อใหญ่
โปรดตัดเกษ เดียวนอย่าไว้ นางยื่นเศียรให้ หั่นบั่นรอน
พระแย้มโอฐสวร ประโลมปลอบนวล หมิให้หมองสมร อัน
ตรัสประพาศ เพราะสวาศบังออน แกล้งกล่าวสุนธร สัพ
หยอกเทว่ ไม่มุศดุจปอง นมนวลควรครอง ร่วมห้องปรางศร
ซึ่งตรัสวัจนา นั่นอย่าราค อันการโลกย ย่อมมหยอกกัน พี่ได้
พระน้อง ดังมนทาทอง ในดิ่งษาสวรรค์ ความสวาศนาฏนุช
พี่สุดจะกลั้น แอบอรแจ่มจันท พลางลูบปฤศฎางค์ แต่เสาะแสวง
หา องค์อัคชายา ร่วมห้องครองปราง ภอได้พระน้อง สมปอง
ต้องอย่าง บุญทั้งสองข้าง ส้างไว้ด้วยกัน อุ้มองคนงเยาว
ชันใส่พระเพลา ประคองรับขวัน อรไทใจหาย พระกาย
นางสั่น พระกรบ้องกัน หมิให้แอบกาย เลื่อนลงจากที่ ผินผัน
ภักตร์หัน ด้วยมีความอาย เพราะนางไม่เคย ได้เชยชิดชาย
พระไทยหวาดหวาย ฟูมฟายน้ำตา พลางกล่าววาที ทรง
ธรรม์พันปี ยายหนักหนา เหนกระหม่อนฉัน พลัดบ้านเมือง

มา จ้วงจาบหยาบช้า ทำสำหน่ำใจ ทำดุจดั่งทาษ ขายตัวไว้
ขาด แก่ท่านหฤาไฉน หฤาไปต์ทับ ไปจับมาได้ พระองค์จง
ไม่ มีความเมตา พระตอบเทว บรษกระษัตร์ ย่อมมีเล่นหา
การสิ่งนไซ้ ว่าไยกัลยา เปนธรรมดา เจ้าอย่าถือใจ อันองค์
เทว์ ตกมาถึงน พันพีไปไหน จะเชิญโฉมยง ดำรงราไชย
ผ่านเผ่าพายใน ศุขเกษมเปรมปรี์ นางตอบยุบล ตรัสนดลน
คุณพันเกษ ไม่เคยเคยงภักตร์ เปนอัคนารัย ด้วยว่าตวน ตก
ต่ำเช่นใจ พรานบ่าพามา ทูลฉวายเบ็นข้า ก้มหน้าให้ใช้ อย่า
เลยบลามลวน เกยวกวนข้าไท พระองค์จงได้ โปรดเกล้า
เกษา หนึ่งข้าทูลออง ที่เคยประคอง จักกวนคระหา จักบุ้ย
เบยวปาก ชม้อยไนยนา เพราะตัวเปนข้า ไม่มาเจียมใจ พระ
องค์พังนาง ประโลมปลอบพลาง แล้วทางปราไส ถ้อยคำต่ำ
ช้า น้นว่าไปใย เอนดูอย่าได้ เอามาเจรจา จักเสียเกียรติยศ
เราย่อมปรากฏ สุริยวงพงษา อันองค์นงลักษ ทอดชายา ควร
ครองอณา องค์นางใน ว่าพลางรับขวัน ในทรวงเดือดดน
สุดจะกลั้นพิศไม พระกรโอบองค์ แอบอุระทรามไว กำหนัด
อัดใจ พระไทยเกรียมกรม คลั่งเคล้นเล่นดวง พระเต้าพุ่ม
พวง คัดทรวงพิ่งชม กระศัลยหันหวน ย้วยวนอารมณ์ กร

เกี่ยวเกลียวกลม ชมชิดเทวี โฉมยงองค์ลัน พระกรบ้องกัน
ผันภักตรผินหนี จวนตัวจนใจ โหยไห้โสกี พลางกล่าววาที
มสุนธรวอน น้องมาถึงนี ไม่พันทล ปรานน้องก่อน พลางผลัก
พระหัตถ์ บ่องบัดผัดผ่อน อนิจจาทุกข์ร้อน ไม่ผ่อนพระไทย
จให้เปนผล มารบร้อนรน จะพ้นไปไหน ได้โปรดเกษา ค่อย
มาค่อยไป เหมือนกุมลูกไก่ ไว้ใต้บาทา พระพังพจมาน สุนธร
อ่อนหวาน แสนสุดเสนหา สวาศวาบจิตร จุมพิตภักตรา องค์
แอบอุรา อุระเทวี เสน่หารัดรุม พระกรโอบอุ้ม อระองค์
โฉมศรี จะห่วงหน่วงนาน ต้องการไรมี ได้ถึงเพียงนี สุดที่จะ
อดใจ ว่าพลางอุ้มชิด บันจงปลงจิตร ชมชิดพิศไม ร่วมรักษ์
สังวาศ ปิมจะขาดหฤไทย พ้นที่อุประไม สิ่งใดจะประมาณ
ดังบุษบังใบ กลีบกลัดจะใกล้ แยกแย้มเบิกบาน ภอสุริยา
ตรัษ สำผัศพาดพาน กลีบฟูชก้าน รับดวงสุริยา สมสนิดแนบ
กาย จนสิ้นความอาย คลายเกลียดมารยา ระทวยชวยชด ด้วย
รศเสน่หา ซบพระภักตรา กับตักภบาล ภิรมยสมสวาศ แอบ
อิงพิงพาด ไม่คลาดเยาวมาลย์ คลึงเคล้าเฝ้าชม เปนศุข
เกษมสาร ในห้องวิมาน ตำหนักรจนา ฝ่ายเสนามาตย์
ซึ่งรับพจนาท ใส่เกล้าเกษา ให้ชื่นไปเฝ้า สมเด็จบิดา' ครั้น

ถึงนัครา เสนาเข้าไป ภอได้เวลา แต่งตัวนุ่งผ้า จรดลาบัดใจ
เข้าสู่ท้องพ้า พระเจ้าภพไตร ยอกรกราบไหว้ บังคมทูลพลัน
พระผู้ดูกเจ้า ให้ข้ามาเฝ้า ผ่านเกล้าไอสวรรย์ พระองค์ยุร-
ยาตร ประพาศสวนขวัน พรานผู้หนึ่งนั้น เขามาแต่ไกล ได้
นางหนึ่งมา พระโฉมโสภา เพ่งพิศพิศไม แจ่มจัดรัศมี
ทรงศรีวิไลย พรานพามาถวาย พระราชกุมาร สมเด็จ
บิดา ได้ฟังวาจา เสนาทูลสาร ยินดีพระไทย แจ่มใสชื่น
บาน มีพระโองการ ตรัสซักถามไป เหวยไอ้เสนา
พรานไพรไปพา นางมาแต่ไหน นางเปนธิดา ราชาองค์ใด
หฤาคนเชื้อใจ ไพร่ฟ้ากระดุมภี หฤาวงษกระษัตร เสียราช
สมบัติ พลัดจากกรุงศรี ออกอยู่หมวา ถือเพทเปนชี ไถ่ถาม
เทวี ปอกเล่าประการใด หนึ่งเหล่านางนั้น รูปดีศรีสัน ผิว
พรรณ์เปนไฉน รูปทรงวงภักตร์ นระลักษ์ฉันใด ประมาณ
ปานใคร ว่าไปแต่จง เสนาฉลองบาท พระโฉมประลาศ เลิศ
ลาทุกสิ่ง ทรงสมกลมกล่อม เพราพร้อมเพริศพริง รัศมีดยง
ทุกสิ่งทุกประการ ถามนางบอกว่า เปนพระราชธิดา ท้
ยอดสงสาร แห่งบรมสมเด็จ ประทุมภูบาล พระองค์ได้ผ่าน
ไกรลาศเวียงไชย นางมาส่งสนาน แทบบ่าหิมพาน นายพราน

จับได้ มาถวายภูบาล ผู้ชาญฤทธิไกร พระองคยังไม่ ฬ่ามา
บุรี ด้วยเหนประจาศ ผิดเพทมนุษชาติ ใช่ชาวเมืองน จะเชิญ
ทรามไว เข้าในกรุงศรี เกรงพระอาญาน พ้นท้อุปไม ให้ข้า
มาเฝ้า ทูลสารผ่านเกล้า ให้ทราบพระไทย แล้วแต่จะโปรด
เกล้า ข้าพเจ้าจะกลับไป ชีวิตรอยู่ใต้ ฝ่าลอองทุลี หมู่
มุขเรียงรัน ข้าเฝ้าเหล่านั้น บ้างสั้นเกษ สรรเสริญกุมาร
ผู้ชาญฤทธ บ้างยอชะล ชมบุญราชา ปางก่อนกุมาร บำเพ็ง
สมภาร มานานหนักหนา เมื่อเอาปัติสนธ ในชนครรภา
สมมนัครา ชมทรัพยผดม อกครงหนงนน ประสตร
จากครรภ อัศจรรย์ธรณี ชุมทองผุดขน สมุมปรางศร มา
อกครงน นเนอโพธญาน นางแก้วกนรา แต่ชวกัลปา พภพ
สงสาร วาศนาหาไม่ ใครได้พบพาน นพระกุมาร ได้เพราะ
บารม อาทิตยบีตรง ทั้งอรโณมยง องค์อัคมเหษ พังเสนาทูล
ถึงโฉมเทว ทราบสนยนด ด้วยแก้วกนรา ฝ่ายองค์กระษัตร
พระองค์จึงจัด บุรีศุขา ในนอกราชถาน เชิงชานนัครา ท
ท้องชลา สถลหนทาง ให้ทำร้านตลาด เร่งทำปราสาท สูง
ใหญ่กว้างขวาง ชนอกสามยอด สอดใส่สำอาง ที่ออกชุนนาง
ข้างหน้าข้างใน ทำเป็นลับแล หน้าล่องช่องแกล มุขทวาร

บานไช กระจังกระจก กระหนกแกมใบ ยอดนพสูรใส แก้ว
แนมแวมวาบ ช้างในให้เชียน เรื่องราวรามเกียณ ปรากฏ
งดงาม ให้เป็นท้อย ประดับสาม พระฉกนงคราม ตามชอบ
พระไทย สั่งนายวัฒก์ แล้วสั่งเสน่ เสนาน้อยใหญ่ ซ้ายเผ้าซ้าย
ขวา ฝ่ายหน้าฝ่ายใน จเสด็จออกไป ส่วนแก้วอุทยาน หมู่มุข
เสนา รับพระบันชา ออกมาจากสถาน พร้อมกันลนลา เรียก
หาเวนการ หมายทุกพนักงาน ทวยหารนอกใน มหาดเล็ก
ตัวศรี มหาดไทชาวที่ สัศดีหมายไป เวียงวังคลังแวง กรม
แสงนอกใน ตำหรวดน้อยใหญ่ เร่งให้กะเกน พลหอกพลดาบ
ขนุกำทราบ แหลมหลาวง้าวเชน ชาววังในนอก หมายบอก
ทุกเวน เร่งรัดกะเกน ทุกหมวดทุกกอง พลรถเตรียมรถ พล
ม้ามาหมด พลหามวอทอง พลช้างผูกช้าง ตามอย่างทำนอง
ช้างทรงช้างรอง ช้างต้างช้างกัน

๑๑ ยาน ครั้นเกนแล้วเสร็จสัพ เตรียมประทับเกย
สุวรรณ พระองคผู้ทรงธรรม เชญจอมขวนนางกลยา
เสด็จออกจากวังใน หมู่สาวใช้ตามซ้ายขวา สู่เกยรจนา ทรง
มหาเวไชยันต์ สารถีขับรถ ตระชิงกรดทานตวัน เสด็จไป
ถึงสวนขวัน หยุดรถพลันเทียบเกยทอง แตรสังขดังประคม

องระงมทั้งฆ้องกลอง กระษัตรท้าวทั้งสอง เข้าสู่ห้องตำหนัก
ใน สุธนพระกุมาร กัมกราบกรานทั้งสองไท้ เทวีศรีสะไพ
บังคมไหว้กระษัตรา บัดนั้นสองกระษัตรา โสมนัศเสน่หา
พิศโฉมเจ้ามโนรา ยิ่งยาตรพ้าลงมาดิน ยิ่งดูยิ่งพิศวาศ งาม
ประหลาดเลิศเฉิดฉิน ดังจะกลาจะกลืนกิน ดูยุพินไม่วางตา
ตรัษถามถึงเค้ามูล นางกราบทูลแต่หลังมา ได้ฟังพระวาจา
สุรเสียงเพราะเจาะจับใจ แสนสวาศของมารดา ปรีมวิญา
ยอดพิศไม ชอเชิญอรทรามไว เข้ามาใกล้ลูบภักตรา รูป
ทรงบริสุทธ ลามนษเลิศเลขา สมเด็จพระมารดา ชมถูลยา
ไม่อิ่มใจ ฝ่ายองค์อาทิตยราช พระภูนารถดำหริไป จทำมง
คลใหญ่ มหาไชยพิทธ์ ให้ส่งข่าวสารไป เมืองน้อยใหญ่เอก
โทศร้อยเอ็ดพระบุรี ทราบสารศรีเร่งเข้ามา มีการอภิเศก
ลูกหลวงเอกเสน่หา กับแก้วมโนรา ทำวิวาหะมงคล ให้แต่ง
โรงพิทธ์ ในสวนศรีโกลาหล ลดลั่นชั้นชอบกน มีมุขบนช่อ
ใบรกา ราชวัดแลฉัตรธง ฉัตรเบญจรงทั้งซ้ายขวา ทำเสด็จ
ตามบันชา ลาดอาศนาอยู่เรียบราย ฝ่ายหมู่โหรโหรา ทำ
ฎีกาฤกษชั้นฉาย มงคลอันตราย กราบทูลถวายพระราชา
นายการเดิรเร่งรัด ดูให้จัดจงโสภา ที่ห้องชะวาลา พวงบุบ-

ผาสุมาไลย ดูรยับสลับศร์ พวงมาล์ห้อยไสว วาวแวววแก้ว
อำไภ งามวิไลยรจนา สุจนิยภูลาศ เชนยพาดองอังษา โคม
แก้วชะวาลา ห้อยระย้าพวงมาไลย พระสตรลายสวัณ รดกาง
กั้นรอบโรงใหญ่ อร่ามงามแวมไว สว่างในโรงรุจิ กองเงิน
แลกองทอง แล้วให้กองแก้วมน์ สำหรับราชพิทช ประเพน
กระษัตรา ใบศรีมณีเพช แก้วแกมเกลดวามเวหา แล้วไป
ด้วยจินดา ภูษาบางหุ้มเห็นพราย สมเด็จพระเจ้าแม่ นางเม่า
แกสันทงหลาย ทงตัวเจ้าชรัวยาย อยู่ข้างฝ่ายมโนรา อาทิตย
บิตราช แลอำมาตย์หม่เสนา สนมนางทงซ้ายขวา ฝ่ายข้าง
หน้าแต่งสุชน เชิญองค์สงสนาน เสร็จสำราญในกระมล ส่งน้ำ
ดอกไม้ต้น ทั้งสุคนธอันโอชา ชำระสะสงองค์ เสร็จแล้วทรง
พระภูษา วิจิตรพิศพรายตา เลิศเลขาอันสูงทรง พระกรสอด
กำไลย พระหัตถ์ใส่ธำมรง สร้อยตาบทาบพระองค์ ทรง
มงกุฎแก้วพรรณราย ทรงเครื่องเรืองอร่าม วาบแวมวาม
เพริศเพราพราย โฉมเฉิดล้ำเลิศชาย ทอดกรกรายดั่งอำมรา
สมเด็จพระเจ้าแม่ ทั้งเม่าแก่และโชลนจ่า เชิญแก้วมะโนรา
เข้าเฝ้าทรงสรงสนาน แล้วทรงคันธรส กลิ่นปรากฏอันโอภาณ
เพียงฟุ้งจำรุงการ รศหอมหวานชื่นวิญา แล้วทรงพระภูษิต

อันวิจิตรจนา พระกรทั้งซ้ายขวา ทรงมหาล้วนกำไล ธรรม
รงล่อดพระหัตถ์ นพรัตนจัดสันใส่ กันเจียกกันจุไร แก้วแวว
ไวใส่สังวาล สะอิงแอบสร้อยอ่อน เครื่องอาภรณ์อันไพร
สาร ตาบติดใส่สังวาล แต่งเยาวมาลยเลิศเฉิดฉิน เปรียบ
ดังสุชชาดา เลื่อนลอยฟ้าลงมาดิน ด้วยโฉมมะโนริน งาม
เสร็จสันพลอยแพลมพลาม ครันใกล้ได้ฤกษ์ หมู่มนตรีและ
พวกพราหมณ์ ถึงชันฉันฆ้องยาม เชิญโฉมงามเจ้าคลาไคล
เสนาแลสามน แห่สุชนมาไสว ครันถึงพระโรงไชย ทรงนั่ง
ในเหนืออาศนา เฒ่าแก่สันทังหลาย เจ้าขรัวยายแลโชลนจ่า
เชิญแก้วมะโนรา เสด็จมาโรงพิธี สาวสันกำนันใน ตาม
ทรามไวจรล ห้อมล้อมพระเทวี นุ่งห่มศรีสุวรรณลาย ครัน
ถึงพระโรงแล้ว เชิญนางแก้วเจ้าผันผาย ผู้เฒ่าเจ้าขรัวยาย
นำนั่งซ้ายตามทำนอง เชิญญาติพร้อมภักตรา บ้างเข้ามา
เคียงประคอง จูงกรเจ้าทังสอง นั่งเหนือกองแก้วรจนา ราชา
สามลพร้อม นั่งห้อมล้อมอยู่ซ้ายขวา นางท้าวเหล่ากัลยา
ถือพัดวาละวิชนี ได้ฤกษ์มงคลใหญ่ จุดเทียนไชยเบิกไบศรี
โองการอ่านพิธี ประเพณีเศกมา พร้อมแล้วตรัสสั่งให้
อวยพรไชยจงศุขา เชิญขวันเจ้าสองรา โรคโรคาอย่าราคี

เดชะสุภผล ให้พระชนย์นหม์นปี ปราบโลกยสามธาตร์
สวัศ์ดิ์เดโชไชย เชิญขวันเจ้าบังออน ถวายพรเจ้าทรามไวย
ดศ์ดศ์กรับไม้ กันจังไรไม่แผ้วพาน แตรสังขดังระดม อึง
รงมเศ์ยงประสาน พิณพาทยกังสะดาล ก้องกังวานโรงพิทธิ
มโหร์ปีพาทยฆ้อง ดุร์ยกลองทงดศ์ส์ ตามเพศ์ประเพณ์ บาง
ก่อรม์ส์บส์บมา จุดเทียนบิดแว่นแก้ว น้งเป์นแถวรอบสองรา
เวียนซ้ายมาหาขวา ครันครบส์พดับเทียนไชย แล้วเอาใบพลู
ดับ อัคคีวับตามวิไส โบกควันนั้นเข้าไป ต้องสองไทพลาง

อวยพร

๒๘. ราบ สมเด์จพระองค์ อาทิตยบิดุรง ผู้ทรง
ฤทธิรอน ครันอภิเศกเสร์จ เส์ดจกลับจร คืนเข้าพระนคร
ให้แต่งมรรคา ตัดทางให้กรง ราชวัดฉัตรธง ทำจงศุขา
ร้านน้ำกองไฟ แต่งให้รจนา สองข้างมรรคา อย่าช้าฉับไว
ในทางสถน ที่ลุ่มให้ขน เอาดินมาใส่ ที่ดอนให้ปราบ ให้
ราบรื่นไป ทำ์ดีแล้วให้ เกลยทรายรายบน บ้านเรือนผู้ใด
ผู้ดีเชื่นใจ อยู่ไกล้สถน พิรุธรุงรัง พุพังหักโค่น เร่งล้างแล้ว
ขน ให้พ้นจงไกล ที่ภอส้อมแปลง เร่งรัดจัดแจง แต่งขน
เสียใหม่ ทั้งสองข้างทาง ที่นางจะไป สารวัดจัดให้ แสงใส

เรืองรอง สั่งเสนามาตย์ ให้เจ้าตลาด ประกาศเบ่าร้อง
ชาวเมืองชาวบ้าน นั่งร้านขายของ เครื่องแก้วเครื่องทอง
ออกกองเรียงราย สาวน้อยจมลม หมศรทับทม อันรมขลับ
ชาย กันไรใส่แหวน ท้าวแขนของชาย นั่งเคียงเรียงราย ทั้ง
สองข้างทาง นางชาวชาตรี นุ่งยกอย่างดี หมสีต่างต่าง รัว
ทองเจียรบาด โหมดตาดหลายอย่าง นั่งร้านสองข้าง ทนาง
จะไป หญิงชายฝ่ายราษ ดังใจจะขาด ใครดูอรทัย เบียด
เสียดกันนัก ฉุดชักผลักไส ใคร่เหนทรามไว องค์เจ้ามะโนรา
บ้างนั่งพลางคอย ได้ดูสักหน่อย ภอทำขวันตา ทเขาเห็นบ้าง
นวลนางกัลยา บอกเพื่อนกันว่า งามล้นพ้นใจ ที่ไม่เคยเห็น
ตั้งใจจะเม่น ด้วยยังสงไส แตกตื่นกันมา นางพ้าอย่างไร
จะดูให้ได้ เสียแรงเกิดมา ราชาสามน ฝูงหมู่ประชาชน
เกลือนกล่นคณนา รู้ข่าวนางงาม มีความเสน่หา ชักชวน
กันมา ยัดแอแจจัน บ้างเอาเข้าของ แก้วแหวนเงินทอง
ถือเนืองตามกัน จะใคร่ดูนาง พลางจะทำขวัน องอัดยัดกัน
แน่นอนันทันใด พวกนายตำหรวจ เอาหวายไล่หวด หมิใคร่
หวาดไหว ใครมีของถือ ติดมือเข้าไป คนนั้นจึงได้ ถึงองค์
กัลยา ทรัพย์สินสิ่งของ อเนกเนืองนอง มูนมองหนักหนา

ฝ่ายพยาสามน เสรฐีพ่อค้า เครื่องทรงกายา เปลื้องถวาย
เทวี นางแก้วมโนรา พลัดบ้านเมืองมา สิ่งไรไม่มี ของ
เมืองไกรลาศ ล้วนแก้วมณี สิ่งไรไม่มี ติดมือถือมา ฝ่าย
อาทิตยวงษ์ พร้อมด้วยจตุรงค์ เสด็จทรงรถา สุธนทกุมาร
ทรงคชสารงา ศรีสะไพมารดา ทรงมหาวอทอง สี่กระษัตร
ลินลา ครันถึงนัครา ราชถานเรืองรอง เสด็จถึงวัง แตร
สังประคอง ดุริยฆ้องกลอง กึกก้องโกลา อาทิตยฤทธิไกร
ตำหริพระไทย แล้วมีบันชา จักให้สมโพช พระโอรศศา
จัดเครื่องเล่นมา หกสิ่งซึ่งมี ร้อยเอ็ดนัครา สิ่งใดได้มา
เครื่องเล่นดีดสี จะให้มีงาน ในการพรุ่งนี้ จัดแจงแต่งที่ เรา
รวดตรวจกัน โขนเข้านอนโรง กระทุ้งเสาโกรง ตั้งโห่สนั่น
ครันรุ่งแสงทอง เสียงกลองตงลั่น ล้วนดดวยกัน ขยันต่างต่าง
โรงเล่นประชัน โรงช้างหนึ่งนั้น ทศกัณฐักนาง ชะดายุบักษ์
ออกตีกลางทาง ถอดธรรมรงค์วาง ปีกหักตกลง โรงหนึ่ง
นั้นเล่น สีดาแลเห็น กวางทองย่องยง อ้อนวอนพระราม ตาม
กวางกลางดง ละนางโฉมยง องเดียวเอกา ละคอนประชัน
โรงช้างหนึ่งนั้น ไชยทัตราชา รับสั่งให้ร้อง เมอต้องคุนยา
จับเถรศัทธา เอามาโบยตี โรงหนึ่งอเหนา เล่นเมอจะเข้า

ป่าเปนปันหยี ติดตามบุษบา ในป่าพงพี ประสบพบชี ที่ไพร
กันดาน มีหุ่นประชัน โรงช้างหนึ่งนั้น หอยสังขกุมาร เมือ
นางยักษา มารดาสงสาร ติดตามภบาล ให้มนจินดา โรง
หนึ่งนั้นไซร้ เล่นสังสินไชย ไปตามพระอา ประสบพบนาง
ในปรางยักษา นางไม่ใคร่มา ด้วยห่วงกุมภัณฑ์ หุ่นลาวหุ่น
มอร มวยป่าบีปอน เล่นประชันกัน มุ่งมุยัด ฉงเหยบหัน
พวกดูทั้งนั้น หัวร่อทุกคน มีหุ่นทวาย ใส่เสื้อกรุยคราย ชัก
สายข้างบน พงมดูเลน แลเหนชอบกน ยักย้ายสายยล คนดู
องไป ประชันหุ่นจีน ใส่เสื้อจีนตัน ตามเพศวิไส ตรอยหอย
เนียว ลันเจียวจับใจ ตาเหลือบแลได้ กลอกไปกลับมา มงว
ประชัน หลายโรงด้วยกัน ชนวเจรจา เหือไคลไหลเปือน
เออนชหอลา ไม่รู้ภาษา ได้ยินแต่เสียง เทบทองสองคน ดูด
ชอบกน ถือพัดคอเอียง หญิงแก้กับชาย แยบคายบ่ายเบียง
ปรายเปรียบเรียบเรียง ลดเลียวเกียวพาน โรงหนึ่งระบำ ต
กลองให้รำ ไม่มีนทาน ยืนเหนียวเบียวชา ดหน้ารำคาน เหน
ไม่ได้การ บ่วยสารในตา หญิงชายหลายคน ตบมือเดิรวน
เรียกว่าไก่ป่า ร้องรับจับใจ แก้ไขไปมา คนหัวร่อฮา ด้วยว่า
ชอบใจ มีทั้งมอรรำ ห่มผ้าดอกดำ ใส่เสื้อซับใน แลเหนราง

ราง ผ้าบางไรไร ผัดหน้าเปนใย ชอบใจจิงจัง มีโตคาบแก้ว
ทำตาบังแบว ปากอ้าน่าชัง เด็กเด็กมันกลัว ชนหัวรุงรัง
พเย้อพยัง หับหางชัน มีทั้งโมงครึ่ม แต่ล้วนหนุ่มหนุ่ม นุ่ง
ลายเครือวัน ใส่เชิดกำไล ถือไม้สองอัน ร้องพร้อมพร้อมกัน
อหลัดทัดทา พวกหนึ่งระเบง ชะนูชูเลง โก้งยิงมยุรา ยืนเป่น
สองแถว โยนตัวไปมา ตีกลองร้องว่า ตลบทั้งปวง เล่นตาม
ตำรา มีสับสับมา สำหรับการหลวง พวกหนึ่งนั่นไซร้ ชนไม้
ลอดบ่วง ตนเดียวเหนียวหน่วง หัวห้อยโตงเตง พวกหนึ่ง
รำแพน ชนอย่บนแบ่น ไม้สงโทงเทง คนดูหน้ากลัว โยนตัว
ไปเอง ชาติเชือนักเลง ไม่เกรงความตาย ได่สวดไม่ท้อ ไม้
สามลำต่อ ลวดชิงตริงปลาย สูงสุดลูกตา ดูน่าใจหาย ได่ได้
สบาย หลายเทียวหลายที นอนค้างกลางลวด ท้าวคางถอน
หนวด อวดว่าตวด ชอนามกาล อยู่บาญชผ คนจำพวกน
สัศดีไม่กลาย มีทั้งหกชะเมน สามต่อโอนเอน เสียวใส้ใจ
หาย ไม่รักชีวิต ไม่คิดกลัวตาย ชวันเสดาะเคราะห์ร้าย จัก
ทวายลงมา หกชเมนปลายหอก สองมือท้าวปลอก ท้าวช
เวหา กัดปลายหอกนิ่ง ไม่ติงกายา เรียนเอาวิชชา มาแลก
รางวัน นอนบนคมดาบ อาวุธชาวปลาบ คมเชียวเปนมัน

104
ป 14723 ท๑๑ 793.3209593
๔๕ ป 2692

ตำเข้าบนอก ครกตั้งบหัน สองสากรุมกัน ชยันหนักหนา พุ่ง
หอกปลายไม้ คนหนึ่งพุ่งไป คนหนึ่งพุ่งมา ไม่มีแยบคาย
เสียดายหนักหนา รำพรอท่า ตาคอยดูกัน โยนดาบสามเล่ม
คนตามดูเต็ม ทงชนทละอัน ฉวยคากำวาง ท้าวย่างเปนควัน
โยนรับจับทัน ชยันพันใจย รำกระบิดกระบอง หย่างเปนทำ
นอง เยื้องย่องเข้าไป มาละยูคูด ถดวไสย เดิรเปนก้าวไก่
ไดทรแทง ให้จัดคู่มวย นายตรส่ถวย หน่วยในตาแชง นาย
ทาบาจ นายมบแชง นายยวดหนวดแดง อยู่แชวงสุพัน ชก
กันหลายนัด ไม่เชิดสหมัด ตัวจัดเลือกสัน นายโมวัดสบ
เมียหลบไม่ทัน ตัวดด้วยกัน ชยันหนักหนา คู่มวยเปรียบได
ที่แต่งตัวไว้ เร่งให้ออกมา ถึงกลางสนาม บังคมสามลา
ลุกชนตังฮา เปนท่าเปนทาง คนหนึ่งตังรับ ท้าวหน้าบ่าบับ
ชกฉับถูกคาง หลบซ้ำตำเอา สอกเข่าท้าวผาง ดทงสองข้าง
เคยชกกันมา คู่หนึ่งออกเล่า ไทมอรเชมรลาว ยืนตังจังก้า
มอรว่าอะปะเตะ ไทว่าเอะตังท่า คนหัวเราะฮา ว่าอย่าเสียท
คู่หนึ่งแต่งตัว มงคลใส่หัว ไม่ชั่วล้วนดี ปะเตะท้าวผึง หมัด
ถึงทุกที คนเก่าเคยดู คูนภอดู คู่หนึ่งออกเล่า ชนอกงอก
ยาว เคราคราวถึงหู ตะโพกงอกปากกว้าง รูปร่างมูทู ตัง

ท่านำดู รัฐฑฮัดฮ์ คู่หนึ่งว่องไว คนหนึ่งเข้าไป ตบหมัดบัด
มือ ได้ช่องถองโชก ชกโปกคนฮี ชั่วไปดอกหฤา เขาฤาด้วย
กัน ท้าวให้สมโพช ปฤดาปราโมช ด้วยได้นางสุวรรค์ ให้มี
การเล่น ไม่เว้นสักวัน สันแสงสุริยัน ย่ำค่ำสนธยา มีหนัง
ประชัน โรงข้างหนึ่งนั้น เล่นแต่ต้นมา แรกเริ่มเดิมที ฤาษีไถ
นา ได้นางสีดา มาไว้กุฎี โรงหนึ่งเล่นปลาย พระรามลวง
ตาย เข้าโกฏมณี สีดาอาไลย ร่ำไรโศกี รำคานหูผี ลุกไล่
วุ่นวาย โรงหนึ่งเล่นกลาง ทศภักตร์ลักนาง สีดาโฉมฉาย
จึงเกิดสงคราม ลูกลามมากมาย ฆ่าฟันกันตาย วุ่นวายต่อมา
โรงข้างหนึ่งนั้น เล่นเมื่อทศกัณ คิดกลมารยา ให้นางเบญ
จกาย กลายเปนสีดา ทำตายลอยมา ราชาโศกสัน มีการสม
โพช ทุกสิ่งปราโมทย์ ครบทั้งเจ็ดวัด บ้างไปดูเล่น ใคร่เห็น
แจ่มจันทร์ นางสาวชาวสุวรรค์ แจ่มจันทร์โมรา สุธนโพธิสัตว
ศุขเกษมโสมมนัศ แนบนุชเสน่หา ภิรมยสมสวาศ ไม่คลาด
ห่างคลา สองศรีปฤดา ผาสุกแสนทวี ไม่ระคางห่างคลาด
สมสนิทพิศวาศ ในปราสาทศรี เวลาเย็นเข้า ชันเผ้าชิบดี
บิตุเรศชนนี เปนนิจนิรันต์ ฝ่ายสองกระษัตรา มีความเสน่หา
พระลูกจอมขวัน ดั่งดวงไนยนา ซ้ายขวาเสมอกัน ชมชื่น

หฤหรรษ์ บันเทิงพระไทย อันองค์มโนรา ไร้พระวงษา กำพร้าเมืองไกล แสนเสงี่ยมเจียมองค์ ปลงจิตรพิศไม ไม่ช้องเคืองใจ พระไทยมารดา ฝ่ายพระชนนี ความสวาศแสนทวี ศรีสไพเสน่หา ดั่งดวงหฤไทย ในพระวงษา ไม่ขาดภักตรา ปฤดาพระไทย

๑๖ ฉบัง เมื่อนั้นสุธนฤทธิไกร มโนราชามไว สองไทเปนศุขเกษมสาร บัดนั้นประโรหิตอาจารย์ พเลยงภูบาล พระองคโปรดปรานมากมาย มีบุตรผู้หนึ่งเปนชาย กราบทูลเกล้าถวาย ไว้ใช้อยู่ใต้บาทา เดิมทีจะมีเหตุมา สุธนราชา เสด็จยังมหาโรงไชย มหาดเล็กเสนาน้อยใหญ่ เฝ้าพร้อมอยู่ใน ท้าวไทมีพระบันชา เรียกบุตรอำมาตยหนึ่งมา พระองคปรีดา ทรงเล่นสกาด้วยกัน ถ้อยทีถ้อยเดิรเพลินพลัน เวลาสายันห์ ชยายผายผันคลาไคล อำมาตยทอดสกาทูลไท เดชภูวไน ได้ครองราไชยศฤงคาร จขอเปนประโรหิตอาจารย์ จงได้โปรดปราน แก่เกล้ากระหม่อนฉานจำนง ท้าวไทโปรดให้ตามประสง ตั้งใจจำนง พงษกระษัตรประสาทพรไชย บุตรชายประโรหิตคิดไป เอะไฉนท้าวไท ให้เชาดังใจปราถนา จากเผ้ามาเล่าบิดา ประโรหิต

นั้นหนา มีความโกรธาครี้ไฟ กลุ้มกลัดขัดแค้นแน่นใจ
อาการนานไป ลูกเราไม่ได้แทนตน มีความพยาบาทพระ-
สุธน นึกในกมล จแก้ด้วยกลฉันใด ครันเช้าขึ้นเฝ้าจอมไตร
กราบทูลภูวไนย สมเด็จอาทิตยวงศ์ ว่าพระกุมารบัดน
พิเคราะห์ดูท ประหนึ่งจะมอหังกา ถึองค์ว่าทรงสาตรา
มิทธฤทธา บุญญานุภาพเกรียงไกร เหนพานกำเริบพระ
ไทย ขอกราบทูลไขย ให้ทราบในใต้บาทา อาจาริย์เสก
แสังมารสา หวังจะให้ราชา โกรธาสุธนฤทธิไกร

๒๘ ราบ อย่าเนยนมา ยังมราชา นนทราชเวียงไชย
ทรงฤทธิศักดา อานุภาพเกรียงไกร ยกพยุหทัพใหญ่ ไพร่
พ้นคณนา จมารานรอน ชิงเอาพระนคร อุดรบัญจา พระ
ไทยประสง จำนงปราถนา ด้วยองคนางพ้า จมาชิงเอา ยก
ย้ายหลายทัพ พลรบครบสับ มาตามลำเนา เช้าดงออกดร
สิงชรเนินเขา เดิรเตาะเยาะเยา เร่งรัดกันมา ไกลแดน
ต่อกัน นิเวศเขตรคัน อุดรบัญจา ชาวเมืองปลายด่าน บอก
ขานเข้ามา วางเวนสาลา กราบทูลท้าวไท อาทิตยวงษา มีพระ
บันชา ตรัสสั่งทันใด เร่งเกนโยธา เสนาน้อยใหญ่ จเอาผู้ใด
เปนทัพหลวงดี ฝ่ายเฒ่าอาจาริย์ คุมโทษภูบาล ภอได้ท่วงที

จักสำเร็จคิด สมจิตรวันนี้ ด้วยความไภร์ สุธนภูบาล จทูล
ราชา ให้พระลูกยา คุมพลทวยหาร ออกไปชิงไชย หวัง
จะให้สิ้นปราณ คิดแล้วอาจารย กราบทูลทันที ขอพระ
กรุณา จักยกโยธา ออกชิงไชยศรี จะไว้วางใจ ผู้ใดได้
ม ฆ่าศึกครงน เหนทจะครัน จำเกนโยธ เมืองเอกโทตร์
ออกตีตีดพัน เกนกองทัพเพิม ยกเติมตามกัน ขอเชิญทรง
ธรรม์ สุธนทกุมาร ยกพยุหทัพหลวง เสนาทงปวง พร้อม
ด้วยทวยหาญ เสด็จไปราว ไภร์พวกพาล เหนแต่กุมาร
ทรงฤทธิศักดา สมเด็จอาทิตย์ ฟังคำประโรหิต ทูลฉลอง
บันชา ต้องในพระไทย ตรัสใช้ให้หา พระเจ้าลูกยา มาเฝ้า
พระองค์ สุธนกุมาร ครันได้ทราบสาร โองการประสง
ชันเฝ้าบิตุเรศ น้อมเกษเกล้าลง อาทิตยบิตุรง มีพระบันชา
ตรัสแก่กุมาร ลูกรักษ์สงสาร ที่ยอดเสน่หา ซึ่งราชการศึก
โหมฮึกเข้ามา ลูกเอยบิดา ดำหริพระไทย จให้เสนา คุม
พลโยธา ยกกองทัพใหญ่ เปนแต่ชุนนาง ไม่วางพระไทย
เพลียงพลาทำให้ ศึกได้ท่วงที จักเสียเกียรติยศ เรายอม
ปรากฏ ฤทธิไกรเรืองศรี จำจบุกรุกราญ หักหาญยายี
อย่าให้เสียที ไภร์ทงปวง บิดาจักให้ กุมารชาญไชย

ยกพยุหทัพหลวง เสด็จไปกำกับ กองทัพทั้งปวง พระลูก
ดั่งดวง ชีวิตรบิดา เร่งไปจัดการ เกนพลทวยหาญ อย่า
ได้อย่ช้า สุธนภูธร ยอกรวันทา รับพระบันชา ออกมา
ทันใด ข้าเฝ้าทั้งปวง เสนาข้าหลวง ผู้น้อยผู้ใหญ่ รับ
พระโองการ ผู้ผ่านภพไตร บังคมภูวไนย คลาไคลออกมา
กะเกนกองทัพ พลรบครบสัพ พลหมู่อาษา พลหอกพลดาบ
กำซาบปืนยา พลช้างพลม้า ราชรถบทจร เร่งรัดกะเกน
แหลนหลาวง้าวเขน ทั้งโล่โตมร พร้อมทุกหมวดหมู่ ธนู
สินธร สุธนภูธร เข้าสู่ปรางใน ตรัสเล่ายุบล ให้นุชนฤมล
พระน้องแจ้งใจ สมเด็จบิตุเรศ โปรดเกษใช้ไป ต่อยุทธ
ชิงไชย ปราบไภยบัญจา พลางปลอบประโลม ภิรมย์
ชมโฉม ด้วยความเสน่หา แนบนุชสุดสวาศ ในอาศน์ไสยา
สองราชกระษัตรา ปฤดาพระไทย ฝ่ายโฉมมะโนรา ยอกร
วันทา สามีศไม สมเด็จพัศดา จนิราแรมไกล ละข้า
พระไว้ ปรางในเอกา ข้าบาทพลัดพราก ไร้ญาติขาดจาก
สุริวงษพงษา ได้พึ่งละอองบาท ดั่งราชบิดา ปกเกษเกล้า
มา ผาสุกเย็นใจ ยังจะแรมร้าง ละไว้ในปราง เอองค์
อกไฉน เมียไม่ขออยู่ จะสู้ตามไป สิบยากเท่าไร ไม่ไกลทุลี

สุธนทรงธรรม์ ประคองรับขวัน ภิรมยชมศรี พลางเชย
สายสมร สุนธรวาที ว่านุชนารีย อย่ามโสกา องแอบ
แนบนาง พลางจมพิศปราง สุบรศนาสา พจักจรล ศรี
พยุหโยธา ไปปราบมิจฉา อริมทราว แม้นนุชไปได้ ที่ไหน
จให้ อยู่ในปรางศรี มิให้ห่างสวาศ คลาดสักนาที พักว่า
ไยม์ พี่จักพาจร นสุดพระไทย จทูลฝากไว้ ชนนีบิดร
พี่ไปไม่ช้า จมาสมสมร นุชอย่าอาวร นักงานมารดา
สมเด็จชนนี พระโปรดเกษ ย่อมทราบอุรา ความสวาศ
นาถนุช สุดแสนเสน่หา บีมปานดังว่า ดวงพระหฤไทย
ฝ่ายองค์มะโนรา พังพจน์วาจา สามีพิศไม ทูลฉลองลออง
บาท จอมราชฤทธิไกร ตรัสทังนไซร้ ทราบในหัทย์
ว่าองค์พระมารดา ทรงพระเมตา แก่ข้าบทศรี คุณล้นเกษา
กรุณาปรานี ใช่ว่าพันบี ไม่โปรดเมื่อไร แต่เปนธรรมดา
สามีภรรยา สนิทพิศไม เปนที่กำหนัด สำผัศหัทไทย
แรมร้างห่างไกล อาไลยแสนทวี พระองค์ได้พัง สนธรวาจัง
มะโนราโฉมศรี ชอ้อนวอนว่า เปนหน้าปราน พลางเชยเทว
แล้วมีวาจา จำเปนจำไป เจ้าอย่าอาไลย จงพังพ่า
ประคองพระหัตถ สำผัศภักตรา รับขวันกัลยา อุราแนบนาง

คลังเคล้าเต้าน้อง พลางพลอดสอดคล้อง ประคองไม่ห่าง
เชยชวนยวนยั่ว เสียวทั่วสารพาง จุมภักตรานาง พลางแนบ
นิทรา ภิรมยสมศรี ถึงวันฤกษดี จยกโยธา ประโคมโฉม
นาง ด้วยทางเสน่หา รับขวัญกัลยา แล้วพาจรล อยกจาก
ปรางมาศ ขึ้นสู่ปราสาท ห้องแก้วเรืองศรี ทูลลาลองบาท
พระราชชนนี ขอฝากเทวี ไว้ที่บาทา สมเดจชนนี ได้ฟัง
ฝากศรี สุธนทูลลา หมิใคร่ให้ไป อาไลยหนักหนา เหตุหัก
ด้วยว่า การใหญ่ไภรี จห้ามไม่ได้ ร่ำสั่งสอนไป ร่ำไรถ้วนถี่
เจ้ายังน้อยนัก รักษาจงดี หน่วงเอาบารมี ทพงอาตมา
อันองคเทวี ทุระชนนี อย่ามีกังขา เจ้าจงไปดี ให้มีเดชา
ให้พระลูกยา มีไชยไภรี สุธนภูธร น้อมเศียรยอกร
รับพระชนนี มะโนรา ชยาย คลายช้องเกษ เชิดบาทสามี
โสกร่ำไร ซบพระภักตรา ลงกับบาทา ชลนาหลั่งไหล
ฝ่ายพระสามี สุดที่จคลาไคล ยอกรลูบไล้ จูบภักตร์ปฤษฎาง
สมเดจมารดา มีพระวาจา ร่ำว่าปลอบนาง แม่อย่าโสกา
ลูกยาจะเปนลาง เงยภักตรชนบ้าง ให้สว่างโสกี ดั่งไฟ
ได้ฟัง กลั้นโศกทรงนั่ง เกล้าช้องเกษ น้อมเศียรกราบบาท
พระราชชนนี ซบภักตรเทวี อยู่ทสมควร สุธนบุตรา

กราบกรานมารดา เสด็จมาโดยด่วน ขึ้นเฝ้าบิตุราช นั่ง
อาศน์บังควร กราบทูลฝากนวล นุชนิ่มมะโนรา อาทิตย
ฤทธิ วาแกพระศร สุธนบุตรา อนองคเทว เปนท
เสน่หา ดังดวงไนยนา บิดาเหมือนกัน ลูกรักษจักไป
อย่าได้ไว้ใจ ศึกใหญ่เข้มขัน ไถ่ถอนผ่อนปรน รี่พลจัดสัน
คูค่ายหลายชั้น มั่นคงจงดี อย่าได้ประมาท ทะนงองค์อาจ
คิดควรถ้วนถี่ เราก่วาเรา เขาว่าเขาดี อย่าหมิ่นไภรี
ส่งนจำเอา อย่าฟังคำคน จงรักษาตน อย่าเชื่อใจเขา
ตริกตรองคล่องใจ เหนได้จึงเอา อย่าคิดใจเบา ต่อราชไภรี
นายกองนายหมวด ลางคนมันอวด ล้วนว่าตัวดี ครั้นท
เข้ารบ ลหลบหลีกหนี อันคนเช่นน มักมีมากมาย แต่ปาก
ดีครัน ว่าตัวขยัน ยิ่งพ้นใจหาย อวดว่ากล้าหาญ รบราญ
มากมาย โกหกมุนนาย กลับกลายได้ดี จงจำคำสั่ง ตาดู
หูฟัง รวังเช่นน คนใดได้ทำ กล่าวคำย่อย ทคนดด จะ
เสียน้ำใจ ใครจะบอกความ ซักไซ้ไถ่ถาม ไล่ตามสงไส
จพลอดสอพลอ อย่าออองไป หนักหน่วงถ่วงใจ แล้ว
ใคร่ดูการ ผู้ใดทำผิด ประหารชีวิตร ให้สิ้นสังขาร ผู้ใด
ตั้งต่อ ในข้อราชการ จงให้ประทาน ยวดยานยศนาม

ให้เจียดกระบี่ ทั้งพานพระศรี สัพทนคานหาม ด้วยไม่ย่อท้อ
ตั้งต่อราชการ ประทานให้ตาม ความชอบเชามี ไปเถิด
พ่อไป สวัศดิ์มไชย ฤทธิไกรเรืองศรี ให้มีเดโช ภิญโญ
มหิทธิ อย่ามไภรี ยายบทา

๑๑. ยานี กุมารกรานกราบบาท พังโอวาทพระบัน
ชา รับพรใส่เกษา บังคมลาพระบิดร พระองค์ดิลกลามา
หมู่เสนาตามสลอน ยกออกนอกนคร พระภูธรตรวจโยธา
สารถีเทียมรถแก้ว แสงวาวแวววาบเวหา โชดช่วงดวง
จันดา ต้องสุริยาเรืองรุจี พระทนงหลังคาดาด ด้วยนพ
ชาติช่วงชูศรี ช่อฟ้าประลาล ล้วนมณีศรวามแวม ประดับ
ทับทิมศรี เนระคันถมระกดแกม กาบเกล็ดเพชรนิลแนม
แจ่มจำหรัดเรืองรัศมี ชายเพชรระย้าย้อย ภู่ทองห้อยล้วน
มณี แวบวาบปลาบเปล่งศรี รัศมีแก้วแววาม รุ่งโรจ
โชติท้องฟ้า พรายพรายตาเรืองอร่าม ช่อห้อยประจำยาม
พลอยแพลมพลามวามเวหา พระกรดกรรชิงกัน บังสุริยัน
กันสุริยา ฉัตรชงอันรจนา ทั้งซ้ายขวาดูบันจง เทียมด้วย
อัศวราช เผ่นผงาดดังราชหงษ รถแก้วทนงทรง เทียมไว้
กรงที่เกยไชย นายม้าผูกม้าต้น อันคำรณฤทธิไกร เชือชาติ

อาชาไนย คล่องว่องไวใจห้าวหาญ ทรงเครื่องเรืองศรีสุด
ชมภูนุชแก้วประพาน ใบโพผูกสังวาลย์ โกลนเบาะอาน
ล้วนมณี ประดับดาวดารา แก้วมกดาช่วงชศรี ผูกเสร็จ
จุงพาชี เทียมไว้ที่เกยรจนา นายช้างผูกช้างทรง ตวัยงยง
องค์ไอยรา ว่องไวใจหาญกล้า ห้าวหาญงาบ้าบ่มมัน งา
งอนผงาดงาม สู้สงครามแชงชยัน เครื่องอานพานผูกพันธ์
ต้องสุรฉันดังจินดา พระทนังหลังคาดาษ ด้วยนพชาดช่วง
เวหา ชอครำดาถมยา พรายเพราตาวาบแวมวาม พระสูต
ลายสวรรณ์ รดกางกันเรืองอร่าม สรัยล่องต้องแพลมพลาม
ภูห้อยงามจามจุรี หน้าร่าล้วนพลอยเพชร แก้วแกมเกลดจำ
หรัดศร หมอควานชานชาตรี ชเช้าเทียบเกยไอยรา พระองค์
สงสนาน เสร็จสำราญพระกายา คนธรศอันโอชา ทรงภูษา
อันสูงทรง แล้วทรงสังวาลยรัด สองพระหัตถ์ใส่ธรรมรง
เกราะเพชรล้วมพระองค์ ทรงมงกุฎกันเจียกจร สร้อยตาบ
ทาบอรา พระพาหาสรวมสร้อยอ่อน กำไลใส่พระกร ทรง
สินธุรเครื่องสาตรา

๒๘. ราบ. อาทิตยบิตุราช พร้อมด้วยอำมาตย์ อัค-
มหาเสนา เสด็จส่งกองทัพ พระโอรศษา เช้าสู่พลับพลา อวย

พระพรไชย ครั้นได้ฤกษ์ ลั่นฆ้องสามที ให้จุดปืนใหญ่
กองทัพทั้งปวง ยกล่วงเนืองไป ฉัตรธงไสว เปนขนัดจัดกัน
กองร้อยกองเหตุ ล้วนดีเลศ สงครามชยัน ชำนาญการรบ
รู้ครบทุกอัน ด้วยเคยประจัน บัจจามิตรมา กองแล่นพลขัน
ล้วนตัวเลือกสัน ชยันอาษา ชำนิในการ ชำนาญวิชา เชี่ยว
ชาญหาญกล้า อาวุธไม่กัน หว้านยาทาตัว หนังเหนียวไม่ชั่ว
ไม่กลัวไภริน อาจองคงอยู่ ธนูธรสิน ชวากหนามห้ามสัน
ไม่เกรงสิ่งไร พวกแผ้วมรรคา พวกทำพ่ลับพลา ระยะกะไป
ที่แรมที่ร้อน ประทับอาไสย ร้านน้ำกองไฟ รวดในลำเนาว์
ทัพหนุนทัพหน้า เกยกายซ้ายขวา เสือป่าแมวเซา ยกก่อน
ผ่อนพลาง ให้ว่างบางเบา เดิรเดาะเยาะเยา เร่งเร้ากันไป
สุธนทกุมาร ให้เคลื่อนพลทหาร เสนาน้อยใหญ่ แล้วบังคม
ลา บิดาคลาไคล ขึ้นสู่เกยไชย ทรงคชสารจร พระทนังตวัด
ชอสมุทหัตถ เชือชาตกุญชร บ่มันหรรษา มิงางามงอน
อันงามบวร ดุจเอราวัน กุมารชาญไชย ยอกรขึ้นไหว้ เทพ
ไทในสวรรค์ เคลื่อนช้างพระทนัง ตังโห่สนั่น แตรสังขดังลั่น
ดนตรีฆ้องกลอง เร่งรับโยธา พลม้าไปหน้า บ้างโผนผยอง
เสือครุยดาบขัด หอกซัดใส่ซอง แต่งตามทำนอง ทำเนียม

พนักงาน สันพลพวกม้า ถัดนั้นลงมา ถึงพลคชสาร ช้างดั้ง
ช้างเชน ตามเกนในการ แล้วด้วยหมอควาน เครื่องอาน
รจนา พลยืนนั่นแต่ง ใส่หมวกเสือแดง ชยับอาษา เดิรเปน
คู่คู่ แห่เสด็จไปหน้า แต่ล้วนตัวกล้า ไชยชานไภยร์ พลหอก
เดิรคู่ ใส่เสื้ออินทนู ใส่หมวกตุมปี่ เสื้อผ้าประทาน ทวย
หาญดด บ้างได้กำมะหยี่ สีแดงไหมกรอง พลดาบเดิรคู่ โพก
ผ้าชมภู ล้วนริมชลิบทอง นุ่งสมบักลาย ใส่เสื้อครุยกรอง
เดิรตามทำนอง คู่คู่กันไป ทวยหาญน่าช้าง ถือดาบสองข้าง
พึงถวายตัวใหม่ ชยันพันแทง เข้มแขงว่องไว มวยปล้ำไป
ใครไม่ต้านทาน ทวยหาญทั้งปวง เสนาข้าหลวง ซึ่งไป
ราชการ ขนชกนยา ม้ารถคชสาร เปลยวนยัวยาน คานหาม
นานา ยกไปสองฝ่าย หมู่ซ้ายอยู่ซ้าย หมู่ขวาอยู่ขวา พวก
พลทวยหาญ เชี่ยวชาญฤทธา สามาทอาจกล้า นำหน้าจรด
กลองชนะกลองไชย เสียงอึงคนึงไป คฤ้านในวิถี กลองแขก
กลองโขน ตะโพนตังค์ พิณพาทย์มโหรี ดนตรีแตรงอน ทั้ง
แตรฝ่าหรั่ง คูลาเป่าสังข์ นำเสด็จเดิรก่อน สองข้างช้างทรง
ฉัตรธงสลอน พัดโบกจ่ามร กรรชิงฉัตรไชย ยกกระบัตร์
ทัพหลัง พร้อมสัพคับคั่ง ยกตามเสด็จไป ไพร่พลเลือยล้ำ

รักษาอย่าได้ ตามบทมี่ใน พิไชยสงคราม ปืนใหญ่ใส่ช้าง
ปืนชานกยาง จัดสันกันหาม ลูกดินสินลา ลำเลียงลากตาม
สำหรับสงคราม ชิงไชยไภรี ยกทัพครั้งนั้น พวกพลคราม
ครัน ชำนาญวิถี มากมายถึงสิบ อักโขเภณี มีในบาพี เท่านั้น
ยกไป ฝ่ายฝูงอมระเมศ ทุกเทพเทเวศ วิมานน้อยใหญ่ ทุก
เทพสิงสู่ อยู่ทิศใดใด มาช่วยอวยไชย ตามไปอภิบาล ฝ่าย
เทพเทวา ทั้วทั้งเวหา มาพร้อมทุกสถาน ปางโพธิสัตว ยก
พลทวยหาญ ไปปราบไภพาล อรินทราวี พระองค์เสด็จไป
แรมร้างกลางไพร หลายวันราตรี คิดถึงนชนาง ไปกลางวิถี
โอ้ยามบ่านฉนี เจ้าจักอาวร จำเปนจำไกล เสร็จการเมื่อไร
จไต้สบสมร คิดถึงคนึงนาง พลางเร่งบทจร ทังคอยรีบรอน
จะไปชิงไชย พระองค์ลินลา รีพลโยธา ยกพยุหทัพใหญ่
ถึงเมืองปลายด่าน สะท้านหวั่นไหว พระผู้ฤทธิไกร หยุดทัพ
พลับพลา

๑๑. ย่านี. จักกล่าวถึงฆ่าศึก อันเหมยกอหังกา สา
มลยกพลมา มากนักหนามาไสว รู้ว่าพระสุธน ตรีทาพล
ออกชิงไชย ระย่อท้อพระไทย เกรงฤทธิไกรพระพันปี พระ
ไทยให้ไหวหวาด ยกบ่ลาดล้าหลักหนี ด้วยเดชพระบารมี

ไม่ทันตันแตกไป สุธนทกุมาร สั่งทวยหาญไปทันใด ให้เร่ง
ทัพน้อยใหญ่ ยกตามไปสุดแดนเรา ชาวด่านบ้านเรือนยับ
เพราะสองทัพมาจดเผา ล้อมแปลงชนดังเก่า หมิให้เล้าเสีย
สิ่งใด พระองค์ดูจัดแจง ให้ตบแต่งเมืองน้อยใหญ่ ด่านทาง
สร้างชันใหม่ บ้อมปืนไฟให้รจนา บทนยกไว้ก่อน จักกล่าว
กลอนย้อนกลับมา ถึงองค์พระบิดา เสด็จอยู่ในบุรี สถิตยใน
ปรางมาศ พระไสยาศน์ยามราตรี เหนือแท่นทพยมน นิทรา
หลับให้อัศจรรย์ โอรศชนะศึก เวลาดึกนิมิตรฝัน ว่าไส้
พระองค์นั้น สามพานพันธ์รอบจักวาฬ ครั้นพ้นจากไสยาศน์
นั่งเหนืออาศน์ตริในการ ลักษณฝันนั้นพิศดาน ไม่แจ้งการ
ในพระไทย พระองค์จึงให้หา เฒ่าโหราอาจารย์ใหญ่ ผู้
เฒ่าที่เชี่ยวใจ ให้ทำนายร้ายหฤาดี บัดนั้นประโรหิต รำพึง
คิดตามคำภีร์ สมเด็จพระภูมี นิฤมิตรเปนมงคล อันใน
พระสุบิน เฒ่าทราบสิ้นซึ่งเหตุผล จะได้แก่สุธน พระลูกเธอ
ทกประการ จมื่อานภาพ ปราบโลกยไภยอันไพรสาน แต่
ท่วาเฒ่าอาจาริย แกล้งกล่าวการอมังคลา ด้วยเคืองพระ
กุมาร เมื่อภูบาลทรงสกา จะเอาผู้อนมา ตั้งให้ว่าแทนที่ตน
เจ็บใจมาช้านาน ปองจผลาญพระสุธน จะให้ชีพวายชนม์

เห็นชอบกลพลอยซ้ำเอา ฝันดีกลับว่าร้าย แกล้งทำนายไป
เปล่าเปล่า ทูลว่าพระองค์เจ้า อย่าดูเบาจะอันตราย โภไค
ไอยราชถาน จะดระทานสันทังหลาย ศฤงฆารจะวอดวาย
พระเคราะห์ร้ายพ้นประมาณ จึงทรงพระนฤมิตร วิปริดอัน
พิสาน เหตุนี้เห็นไม่นาน จะเกิดการอันตราย สมเด็จพระ
ภูบาล ฟังอาจารย์ทูลทำนาย เสโทออกจากกาย พระไทย
หายวาบวิญา จึงมีพระโองการ แก่อาจารย์ผู้ปรีคษา ได้เคย
พบเห็นมา บ้างหฤๅว่าเปนไฉน ฝ่ายตาเฒ่าอาจารย์ คิดทำ
การไม่สงไส จล้างนางทรามไว ศรีสะไพ้ของทรงธรรม์ ถ้า
นางสันชวา สามีมาจะโศรกศัลย์ ให้ม้วยไปด้วยกัน คิดฉนั้น
ทูลท้าวไทย ข้าแต่พระภูบาล จำทำการพิทธีใหญ่ เสดาะพระ
เคราะห์ไภย จำจะให้บูชายัน ตั้งโรงทำราชวัด ให้หาสัตว
มาคราม์ครัน อกทังมนุษนน สังละร้อยตามตำรา

๑๖. ฉบงง. เมื่อนั้นอาทิตยวงษา ได้ฟังวาจา จึง
สั่งเสนาทันใจ เร่งแต่งราชวัดฉัตรไชย จะทำการใหญ่ สิ่งไร
ให้ถามอาจารีย์ แล้วสั่งให้หาพวกพราน บัดนั้นย่านาน ต้อง
การเองจึงไปหา เอาสัตวจัตุบาทนานา สัตวสองบาทา เข้า
มาอย่าช้าจงไว นายพรานกราบกรานทันใด กะเกนกันไป

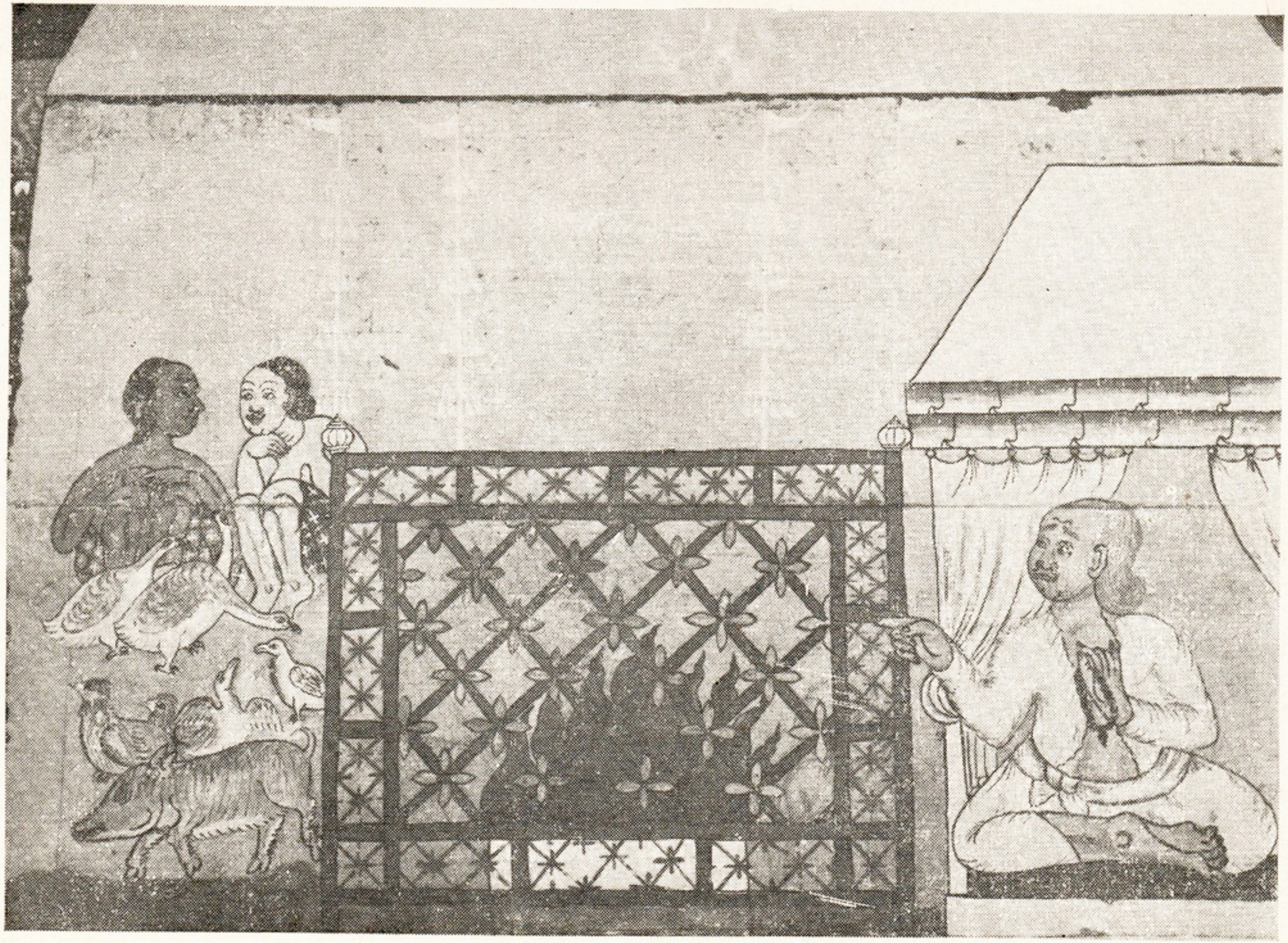

ประโรหิตาจารย์ ทำพิธีบูชายัญ

หาได้ให้ส่งเข้ามา ขังไว้ที่ท้องชลา มีผู้รักษา ให้น้ำทอดย่า
ว่นวาย แต่ที่มนุษหญิงชาย ให้เบิกขยาย คนโทษที่ต้องจอง
จำ ให้ครบร้อยหนึ่งตามคำ อาจาริยจะทำ พลีกำทำการ
บูชายัน

๒๘. ราบ ฝ่ายพราหมประโรหิต ผู้เฒ่าเจ้าคิด
ถ่ายถอนผ่อนผัน จะทูลขอนาง พลางบูชายัน เกลือกคน
ทั้งนั้น จะว่าวุ่นวาย เพราะนางมะโนรา เปนที่เสน่หา แก่คน
ทั้งหลาย จะทูลห้ามปราม ความจักกลับกลาย จึงคิดอุบาย
กราบทูลท้าวไทย ว่าองค์ทรงธรรม์ พระเคราะห์ร้ายครัน
อย่าเสด็จไปไหน ข้าบาทบริจา ฝ่ายหน้าฝ่ายใน ขอห้าม
หมิให้ เฝ้าพระราชา ในการสามวัน นี้ห้ามกวดขัน ได้โปรด
เกษา ฝ่ายอาทิตยราช อนุยาดบัญชา ตามแต่ปัญญา ของ
ตาอาจาริย ครั้นได้โอวาท ห้ามเฝ้าเสียขาด แล้วทูลภูบาล
ทั้งปวงได้ครบ ปรารภรำคาน ยังแต่ต้องการ แต่วิชาธร
สมเด็จราชา อาทิตยวงษา ฤทธารานรอน ตรัสแก่อาจาริย
แต่กาลปางก่อร อันวิชาธร ห่อรเหนกายา รูปร่างยางไร
มีอยู่ที่ไหน จะได้เอามา หฤาใครพบพาน อาจาริยจะหา
เปนแต่ปากว่า เหนหน้าเมื่อไร ฝ่ายตาอาจาริย ทูลฉลอง

โองการ ผู้ผ่านภพไตร ไม่ทราบเกษ์ ว่ามีที่ไหน เห็นแต่
สไภ้ สมเด็จราชา นางเชาไกรลาศ หน่อเนอเชอชาติ วิชา
ธรมา ชอเอาทำการ โปรดปานเกษา ทรงพระกรุณา จะได้
ง่ายดาย อทิตยภูบาล ตรัษแก่อาจารีย ท่านอย่าคิดหมาย ตัว
เรามัวยมิด ชีวิดวอดวาย ตายไหนก็ตาย ไม่คิดชีวัน อันองค์
มะโนรา แม้นมาตรอาตมา สันชีพอาสัน เปนไรเปนไป บัน
ไลยด้วยกัน จักบูชายัน อย่ามุ่งกลัยา ทำการทันน หวังจะให้
อยู่ด จำเริญสุขา เอะจะเอานาง ไปล้างชิว เสียให้มรณา
ทำไปไยมี หนึ่งเล่ากุมาร สำเร็จราชการ กลับมากรุงษร
รู้ว่าเอานาง ไปล้างชิว อนจจาหน้าที จะน้อยพระไทย หนึ่ง
เล่าเทวี ตกมาอยู่หน เสงยมเจียมใจย รู้ฝากพระองค์ ปลง
จิตรพิศไม หมิให้ผู้ใด เคืองขัดหัทยา หนึ่งเล่าเรานี เหน
ภักตร์เทวี เปนที่เสน่หา โอรศร่วมรักษ์ เปนอัคชายา จะล้าง
ชีวา นางนั้นฉันใด เมื่อพระลูกอยู่ พร้อมพรั่งทังคู่ ได้ดูพิศไม
ดังเนตรซ้ายขวา เสน่หาพระไทย เหนหน้าทรามไว ดจดัง
ภูบาล ฝ่ายเฒ่าประโรหิต ได้ฟังบ่พิศ ทูลฉลองโองการ
พระไม่อาไล แก่ไอราชถาน สมบัติศฤงฆาร บริวารทังปวง
ทังองค์ภูมี หนึ่งองค์เมหษร์ ทังพระลูกหลวง รักษ์สไภ้

เปนไยเปนห่วง ยิ่งกว่าทั้งปวง อีกเล่าหฤาไร นิมิตรร้ายหนัก
จักเสียซองรักษ์ แทนองค์ทรงไชย จะบชายัน หวังจะกัน
โทษไภย อาไลยนางไย ใช่เนื้อเชื้อวงษ์ ของนอกกายา
ไภรมมา บูชาพเคราะห์ส่ง จำเปลื้องปลดปลิด ชีวิตจงคง
จะมาพวง ด้วยนางยางไร แต่เลือดในกาย แม้นไม่สบาย
ยังออกเสียได้ อันนางเทวี นเปนสใภ้ จะมาอาไลย ยิ่งกว่า
พระองค์ ถึงพระกุมาร ที่ยอดสงสาร จะต้องประสง หา
พระเมหษร์ เปนที่จำนง มาถวายพระองค์ ไม่ได้หฤาไร
จำเพาะแต่ว่า องค์อัคมโนรา จิงจะพิศไม กระษัตรอื่นๆ
ทั้งพันภพไตร มาเปนสใภ้ ก็ได้เหมือนกัน ยังว่าบริบูลย์
สมบัติเพิ่มพูล ศฤงฆารครบครัน นางนกาพร้า พรานบ่า
ไพรสัณฑ์ จับพาจรจร แต่องค์เอกา เหนว่ารูปดี คนกาพ
กินี ผิดเภศพาสา เพียงเลียงอระไท้ ไว้ในนัครา เกิดศึก
มีมา ทั้งผันพิกล จะห่วงนางไว้ ต้องการอะไร เหนไม่
เปนผล อย่าหลงปลงสวาศ ด้วยนาถนฤมล จำเอาแก้จน
ให้พ้นไภยัน สมเด็จภูบาล พังตาอาจารย ว่าชานชบชัน
เก้าเฉียงเรียงเรียบ ปรายเปรียบทุกอัน ทูลชวางกางกัน
ทรงธรรม์งวยงง ดำริพระไทย ตรองตริกนิกใน หมิใคร่จะ

ปลง กำนัดนางนัก พวักพวง ระทดพระองค์ เพียงจะ
ปลงชีวัน ด้วยความเสน่หา ในนางกัลยา แสนโทมนัศสัน
โอ้หน้าเวทนา เหนหน้าทุกวัน มีความผิดนัน จะไม่อาไลย
นอยู่ดีๆ จะล้างชีว เสียให้ตัดไส ร่ำพึงถึงนาง พลางทอด
อาไลย พระชลเนตไหล อาไลยอาวอร จำใจพาที ตาม
แต่จะเหนดี สุระเสียงอ่อนๆ สมคิดอาจาริย กราบกรานยอ
กอร รับสั่งภูธร กระยิ่มพริ่มใจย สาวใช้สนิด เวนเช้า
เฝ้าชิด ได้ยินแจ้งไชย ว่าเฒ่าประโรหิต คิดฆ่าทรามไว
ลูบอกตกใจย หมิได้อยู่นาน คลานถอยออกมา พลาง
เชิดชลนา โสกาสงสาร เอ็นดูนฤมล เปนพ้นประมาน
ออกแล่นลนลาน มายังวังนาง เข้าสู่ปรางษร์ ถึงองค์เทว
โสกิไม่สาง ซบเศียรอะกิวาท กอดบาทครวญคราง จะ
กราบทูลนาง อันอัดกลัดตัน บัดนันมโนรา ตกใจประม่า
กายานางสั่น ไม่รู้ว่าองค์ จะปลงชีวัน คิดว่าผัวชวัน ไป
เปนฉันใด มิพระวาจา ตรัษถามไปว่า ใครมาหฤาไฉน
เร่งบอกแก่เรา ให้ทราบพระไทย ฝ่ายนางสาวใช้ ไห้พลาง
ทูลพลัน โอ้แม่อยู่หัว พระเจ้าพ่อผัว นิฤมิดความฝัน
อาจาริยทูลว่า ให้ฆ่าชีวัน แม่บูชายัน จิงเบาเทาไภย

มโนรามาระศรี ได้ทราบคดี เหตุ์นเปนไฉน ชลไนยไหล
พราก เสด็จจากห้องใน ฉุดมือสาวใช้ มาไปด้วยกัน ออก
จากวังนาง เชิดชลนาพลาง เยาะย่างชมชม้น เข้าวังมารดา
กายานางสั่น ชนบนอัศจรรย์ ลมลุกคลุกคลาน เข้าใน
ปรางมาศ สวมกอดพระบาท แล้วนางทูลสาร ไม่เปน
คำได้ อั้นไปช้านาน ฝ่ายองค์นงคราน มารดาตกใจย
กอรค้อนทรวงผาง ลูบปริศฎางนาง ถามพลางโหยไห้
ทอดทงกายา ชลนาหลั่งไหล สำคัญพระไทย ลูกไปเหตุมิ
พระหัตถะกาย ทรวงแทบทำลาย สยายเกษ พระแก้ว
แววตา ยาจิตชนม์ ทนชีวา แม่ไม่มีไป โอ้พระลูกเอย
เจ้าไม่เคยเลย สงครามศึกใหญ่ ยังเยาวนุมนัก ลูกรักษ์
ชีนไป ห้ามเจ้าเท่าไร ไม่ฟังมารดา ว่าโองการใช้ หมิไป
ไม่ได้ กลัวไภยโทษา โอ้กำแม่แล้ว โอ้แก้วแม่อา ไหน
พระมารดา จะรอดเปนองค์ ค้อนทรวงเกลือกกลง อันอัด
ตรัษน่ง ท่มทงองค์ลง ด้วยจิตรคิดถึง คนงตลงหลง
สำคัญมั่นคง ว่าองค์กุมาร เจ้าเสด็จไปทัพ ดีร้ายใครกลับ
มากราบทูลสาร เหนสิ่สไภ้ ร้องไห้กราบกราน คิดว่ากุมาร
เปนเหตุเพทไภย สิ่สไภ้ทูลซ้ำ ครึ่งคำกลางคำ ยังซ้ำสงไส

ไม่รู้จักอัด ว่าตรัษฉันใด ทูลพลางนางไห้ ไม่ทราบทุลี
สาวใช้แรกรู้ ตามมาหมอบอยู่ ชูพานพระษรี ทูลความ
ตามข้อ แตมต่อเสาวน์ จงรีคด ถวนถทอน ครงแจ้ง
ประจัก กลับร่ำไรรักษ์ ส์ส่ไร้จอมขวัน แม่เอยเปนไฉน
ให้ลงโทษทัน จนถึงฆ่าพัน สันชพชว บัดนันมะโนรา รงับ
โสกา แชงชินวาท กราบทูลมูลเหตุ ไภยเพทถ้วนถี่ ให้พระ
ชนน์ ทราบในพระไทย ซึ่งพระบีตุราช บันทมไสยาศ นิมิตร
ผันไป พระองค์ให้หา โหราผู้ใหญ่ ที่เคยเข้าใจย ทำนายอัศ
จรรย์ อาจารียทลว่า พระเคราะห์บิดา ถึงสันอาสัน ให้เอา
มะโนรา ฆ่าบูชายัน ชีวงทรงธรรม์ จิงจะวัฒนา ลูกไม่คิดกาย
ชีวิตจะถวาย ตายแทนบิดา ให้ภาชื่อไว้ ไปทั่วกะลาปา ว่า
ข้ามะโนรา ฉลองคุณบิดร แต่พระชนน์ ได้โปรดเกษ
ช่วยทูลอ่อนวอน ให้พระบิตุเรศ โปรดเกษงดกอร แต่ภอ
ภูธร มาถึงเวียงไชย ขอให้เห็นหน้า ได้บังคมลา ษามิพิศไม
จะดับชีวง ได้ปลงพระไทย นยังหวงไย อย่ด้วยพัศดา
ได้ล่าสาม์ ตามแต่ประเวณี น้อยเทิดไม่ว่า ทูบเทียนดอกไม้
ได้ขอสมา สันเวรเวรา ก้มหน้าตายไป วิตกเท่าน์ ถ้าสัน
ชีวี ไม่มีสงไส จะถวายชีวิต ไม่คิดอาไลย หยุดรอภอให้

พระษามมา สมเด็จชนน์ ได้พังวาท เทวเจรรจา พระไทย
สลด กำสดโสกา ด้วยพระสุนิสา สไภ้รำพรรณ์ จะไปกราบ
ทล ให้รู้เค้ามล พระลกจอมชวัน ฉันใดจะล้าง นางบชายัน
สันคนทังนน เสียแล้วหฤาไร ดำหริดังน เกล้าชองเกษ สั่ง
ลูกสไภ้ เจ้าจงอยู่น ชนน์จะไป เฝ้าพระภูวไน สมเด็จทรง
ชรรม์ นางเสด็จคลาไคล บิดพระทวารไชย จรไปด้วยพลัน
พร้อมด้วยแสนสาว ดุจดาวล้อมจันทร์ เชิดชลนาโสกสัน ชมิ
ชมนรบไป ถึงทเสด็จออก ตำหรวดชันนอก ทูลบอกแจ้งไชย
ห้ามเฝ้ากวดชัน หลายชั้นจนใน ตั้งทำการใหญ่ สั่งให้ตรวจ
ตรา ชาวบ้อมล้อมวง เกนรักษาองค์ วงตรงออกมา กราบ
บาททูลเล่า ห้ามเฝ้าหนักหนา ขอจงซาบผ่า ลอองธุลี จะ
เสด็จเข้าไป เหมือนทำกำมให้ ข้าบาทบทศร์ ว่าไม่หัดทาน
เสยการพช ชวาชาน หน้าทจะบันไลย นางพังเสน กราบทูล
ถวนถี่ ดำริพระไทย ถ้าจะรุกราน หักหารเข้าไป บัดนกได้
ให้ถึงภบาล แต่เหนไม่ดี เปนพระเสาวน์ ล่วงพระโองการ
จะดำรีได้ ว่าใจห้าวหาญ ให้เสียการงาน จะพาลมากไป คิด
แล้วลาศ กลับสู่ปราสาท บัดนันทันใจย นางเฝ้าพระทวาร
เบิดบานริบไชย เบิดบานทวารไชย เข้าไปหมินาน ส้วมกอด

ศิสไภ้ กันแสงโหยไห้ ร่ำไรสงสาร เนื้อกำเราแล้ว ลูกแก้ว
เยาวมาลย์ ไปเผ้าภูบาล ไม่ถึงราชา ทำการใหญ่หลวง
เสนาทั้งปวง ห้อมล้อมหนักหนา พระเข้ามลฑล อยู่บนพลับ
พลา ห้ามเผ้ามารดา หมิให้เข้าไป เนาเถิดลูกอา ใครจักเข้า
มา ในวังเราได้ แม่จะจัดโชลนจ่า รักษาทวารไชย ห้ามเผ้า
หมิให้ ผู้ใดกล้ากลาย สงสารมะโนรา พังมารดาว่า พระไทย
วาบหาย ครงนเหนจน ไม่พ้นความตาย นางทุ่มทอดกาย
โหยหาสามิ พระทูลเกล้าเอย ไม่โปรดเมียเลย เท่าถึงเกษ
พ่อละเมียไว้ ให้อยู่บรี ขอตามจรณ์ พระหมิให้ไป เมียน
กำพร้า ไร้ญาติวงษา อยู่นทไหน เหนแต่สามิ เปนที่ชูใจย
จะขอตามไป หมิให้จรคลา โอ้อนิจจาเอ้ย มีกำมกระไรเลย
แก่ข้าหนักหนา พลัดจากนิเวศ บิตุเรศมารดา หมิหน้าซ้ามา
กำพร้าสามิ แล้วยังหมิสา จนตัวจะมา ม้วยมอดเปนผี ชั่ง
มาเปนไป ได้ถึงเพียงน จนลงถึงท สนชพชวา แม้นอยู่บรี
ถึงเปนเช่นน ญาติมพร้อมหน้า นิตกมาไกล ไร้พระวงษา
จะบายภักตรา พึ่งพาผู้ใด เหนแต่สามิ แล้วไม่อยู่น มราชการ
ไป ท้าวอยู่นด้วย ได้ช่วยแก้ไขย เหนยังหมิให้ เมียสนชวา
ถึงกระไรหมิผิด สิ่งไรสักนิด เล่าเถิดก็ไม่ว่า ควรจะทรง

พระโกรธ โทษถึงมรณา ผูกคอไปฆ่า ให้สาแก่ใจย นี่อยู่
ดี ๆ จะล้างชีว เสียให้ตัดใส กำพร้าเดียว จะเหลียวหา
ใคร ทูลทูเลาไว้ ให้สามีมา นี่สุดคิดแล้ว พ่อทูลกระหม่อม
แก้ว ไม่โปรดเกษา พ่อละเมียไว้ ให้ไกลบาทา โอ้โอ้อนิจจา
จะเห็นหน้าใคร ด้วยตัวพลัดมา แต่องค์เอกา วงษาหาไม่
จะฆ่าก็ตาย จะขายก็ได้ พ่อแม่ก็ไกล ไร้ญาติกา โอ้ทุกวันนี้
เจียมใจสุดขี ไม่ถือยศถา ด้วยตัวตกหยาก หวังจะฝากกายา
ไม่คิดเลยหนา เข็นใจผู้ดี ผู้ใดมาหา สูงอายุกว่า เรียกว่า
เปนพี่ ควรเรียกลุงตา น้าอากม ไม่กล้าวย่าย หยาบหยาม
แก่ใคร เสงี่ยมเจียมองค์ ไม่คิดทะนง เย่อยิ่งสิ่งใด หมาย
ฝากสังขาร ท่านทุกคนไป ควรหฤๅยังไม่ รอดตายวายชน
โอพระสามี ไม่ทราบทูลี ไภริเหตุผล ที่ไหนใครเล่า จะเอา
ยุบล ทูลบาทยุคน สมเด็จพัศดา ว่าช้าละอองบาท นถึงพินาศ
ชีวังสังขา จะทำฉันใด ให้ทราบอุรา ว่าสันชีวา จากฝาทูลี
มีกำมจำใจย เมียขวัญบันไลย พระไม่เห็นผี กลับมาถึงวัง
จะตั้งโสกี พ่อเอยแต่น จะอยู่เอกา ย้อมเคยโปรดเกษ เมีย
ไกลลับเนตร น้อยหนึ่งตรัษหา หมิให้ห่างสวาศ คลาด
พระอุรา แต่นไปหน้า จะเปล่าพระไทย นับวันไปแล้ว

พระจอมเกษแก้ว จะกันแสงไห้ จะเหนแต่เครื่อง รองเรื่อง
สุกใส อากานนานไป จะไม่บริบูลย เครื่องอบอาบองค์
สำหรับททรง จะสันกลนสูญ นางใดจะมา ช่วยอนุกูล โอ้
เจ้าพระคุณ จะโสกถึงเมีย ทร้อนทเยน ทสเบยเคยเลน เหน
จะสูญเสีย จะร้อนพระไทย ดังไฟลนเลย จะโสกหาเมีย
ไปทุกเวลา เคยเชยเคยชม เคยอยู่สู่สม ภิรมหรรษา เมีย
มาม้วยมอด วายวอดชีวา จากพระอุรา พระสามีไป พ่อ
จะเปนหม้าย เอกาแต่กาย เอองค์อยู่ไฉน ชีพเมียยังม
เปนที่ชูใจย โอ้แต่นไป จะให้โสกา นางครวญถึงผัว
พลางคิดถึงตัว จะสันสังขา รำพรรณถึงองค์ บิตรงมารดา
ประคองลูกมา หมิได้แทนคุณ พลัดจากลอองบาท มาสัน
ชีวาต พินาศสาบสูญ ไม่ทราบฝ่าลออง ทั้งสองพระคุณ
ว่าลูกสันบุญ จนสูญสันกาย นางจันเทว มารดาสาม โส
กไม่วาย พังสิ้สไภ้ พระไทยวาบหาย ยอกรลูบกาย พลาง
ปลอบเทว โทษผิดหาไม่ ชนนหมิให้ เจ้าม้วยเบนผี อัน
วรโณมยง กับองค์ชนน ดังว่าชีว ชีวิตเดียวกัน แม่ไม่ละ
เจ้า ตามบุญของเรา พระลูกจอมขวัน แม้นไม่เม็ตา จะ
ฆ่าจะพัน กอดพระสอกัน ม้วยมอดวอดวาย ฝ่ายนางมโนรา

ตรึกในปัญญา จะมานิ่งตาย จึงคิดผ่อนปรน ด้วยกลอุบาย
กราบทูลชยาย สมเด็จมารดา ชีพจักปลดปลง จะขอแต่ง
องค์ ทรงโฉมกัลยา แต่เครื่องประดับ สำหรับองค์มา
อยู่พระมารดา จงได้โปรดปราน ของเดิมทงน บิดาชนน์
ประทานด์ฉาน ขอมาอะภิวาท ต่างบาทบทมาน ถ้าลูกสิ้น
ปราน ได้ติดตัวไป สมเด็จชนนี ได้พึ่งวาที ไม่มีสงไส
กุนแจไขยหีบ รีบเบิดบัดไจย เอาบีกหางให้ สีสไก้ด้วยดี
บัดนั้นมโนรา ครันทัศนา เหนของเทว ปรีดาพระไทย
เหนไม่เปนผี ยอกรชะลี เข้ารับจับเอา พลางทลชนนี
ชมโฉมลูกนี แต่ตัวเปล่าเปล่า ถ้าได้ประดับองค์ พระทรง
เพริดเพรา งามยิ่งกว่าเก่า ร้อยเท่าพันทวี ทูลพลางแต่ง
พลาง ประดับบีกหาง หมั่นคงจงดี แล้วว่ามารดา ชม
ช้าบทศรี เหนแต่เพยงน ยังชอบพระไทย ประดับองค์หมด
รำพ้อน่อนชด ยิ่งยศพิศไม จะถวายสื่มือ ให้ฤาชื่อไว้
นางพ้อนรำไป พระแม่งวยงง สมเด็จมารดา ตั้งทอดทัศนา
จับจิตพิศวง รับขวันนวลนาง พลางดูรูปทรง เฉิดฉันบัน
จง จุบพิดเทวี ฝ่ายเฒ่าประโรหิต พาพวกลูกสิตย มาสู่
ปรางษรี นางนายประตู มาทูลคดี ว่าประโรหิตนี รุก

รานมากมาย สมเด็จพระแม่ ละนางวางแร่ ออกมาท้าทาย
เหล่านางทั้งนั้น สาวสันทั้งหลาย ตอบว่าวุ่นวาย อองคนง
ไป มโนรามาระศรี ครันพระชนน์ จากทิคลาไคล นาง
เสด็จผายผัน เผยบัญชรอรไชย โผผินบินไป จากปราง
รจนา

๑๑ ยานี้ บินเอยนางบินบน หวายเวหนเหลียวลง
มา ทูลสั่งบังคมลา พระมารดาอยู่จงดี ลูกรักษ์จักลาไป
อยู่ไม่ได้ในกรุงศรี อุดรบัญจาน ผิดไม่มีโทษถึงตาย เดิม
คิดจะฝากองค์ ว่าชวงจักสิบสาย บัดนี้มอันตราย มาถึง
กายจักขอลา สมเด็จพระชนน์ พังวาทแหงนเงยหา แลเหน
นางกัลยา ค้อนอุราทอดทุ้มกาย เอิกเกริกทั้งกรุงษรี เสียง
องมร้องเห่วยหวาย ฝูงคนสันทงหลาย ทั้งหญิงชายย่อม
เมามัว ต่างคนร่ำไรรักษ์ เสียดายนักแม่ทูลหัว ฉันใดไม่
รู้ตัว อยู่ดีมาหนีไป ลางคนกระซิบว่า สมน้ำหน้าอยู่ทำ
ไม จักฆ่าบูชาไฟ หนีไปได้พันทุกข์นาง ที่คนไม่เข้าใจย
ครันแจ้งไส้รู้ตอกผาง ตำราหาไหนบ้าง จะให้ล้างซึ่งคน
เปน ผู้เฒ่ามีมากหลาย เกิดแล้วตายไม่เคยเหน ความนี้
หมิใช่เล่น จักเกิดเช่นเมอปลายมือ ซาบถึงพระพันปี ย่อม

ภอดีอยู่ดอกหฤา รู้แล้วจะกลับฮือ เหนจะออเปนโกลา ชาว
เมืองจักโศรกเศร้า ด้วยโฉมเจ้ามโนรา ประโรหิตคิดเข็น
ฆ่า นางยอดพ้าบินหนีจร ทรงศักกลับทัพมา ถึงพาราจัก
เดือดร้อน ไม่เหนเจ้าสายสมร จเร่าร้อนพระอุรา ฝ่ายนาง
แม่สามี ทรงโสกาไห้โหยหา สองกรค่อนอุรา มิวาจามา
ร่ำไร แม่รักษ์เจ้าน้อยหฤา คิดว่าซื่อไม่สงไส ไม่ว่าเปน
สไภ้ ว่ายังเกิดในอุทร แม่เอ๋ยมโนรา กลับลงมาหาแม่
ก่อร ควรหฤาเจ้าสายสมร มาตัดรอนพระมารดา โทษผิด
เจ้าหาไม่ แม่หมิให้สันสังขา นักงานของมารดา ควญหฤา
ว่าไม่เชื่อไจย ถึงไม่รักษ์พระชนนี คิดสามีบ้างเปนไร กลับ
มาถึงปรางใน จะโหยไห้อยู่เอกา ลูกเอ๋ยอย่าเก่อจร กลับ
มาก่อรพังมารดา สามีเจ้ากลับมา จะโสการ่ำพิไร ฝ่าย
นางมโนรา พังมารดาชลเนตรไหลย ขอลาบาทาไป อยู่
หมิได้ด้วยความกลัว ธรรมดาสัตวทั้งหลาย ย่อมหนีตาย
พระทลหัว จำไปให้รอดตัว มิอย่าทวทกคนไป ไภยามาถึง
กาย ถ้าหาไม่อย่าสงไสร ขอแทนพระคุณไป อยู่ไม่ได้ใต้
บาทา แล้วสั่งพระชนนี ถ้าสามีลูกกลับมา ช่วยบอกด้วย
เทิดรา ว่าลูกลาฝ่าทุลี ใช่ว่าจะหนายแหน่ง แล้วจะแกล้ง

เอาตัวหนี นิราศจากสามี ไปทั้นด้วยกลัวไภย บุญหลัง
ทั้งสองรา ได้ล้างมาแต่ก่อรไกล วิบัติมาซัดให้ เมียจำ
ไกลฝ่าลออง พลางแลดูปรางมาศ พระปราสาทแล้วด้วย
ทอง นับวันจะเสร้าหมอง คิดถึงห้องเคยบันทม บันลังท
นั่งเล็น ทรอนเย็นเคยสู่สม พระไทยให้เกรียมกรม ร่ำ
ปรารมถึงสามี พ่อเอยเคยเคียงภักตร์ ร้วมรศรักษ์เกษม-
ษร์ เมียคิดฝากชีว ฝ่าทุลคุมบันไลย บัดนสุดความคิด
ปมโลหิตชลเนตรไหลย หมิไปก็จำไป อย่าไม่ได้เพราะ
มรณา พระทูลกระหม่อมแก้ว เมียไปแล้วจะโหยหา ถ้อยท
จักโสกา ทุกเวลาราตรีไป ยามเสวยเคยภิรมย์ ยามบัน
ทมย่อมพิศไม ยามชมภิรมย์ใน หมิให้ไกลพระอุรา สงวน
เมียหมิให้คลาด แสนสวาศเสน่หา ยามหนาวพระนิทรา
หมิให้คลาดจากพระกาย ยามร้อนนอนให้พัด เคยปรนนิบัด
พระโฉมฉาย ยามสงชำระกาย เคยฉวายเครื่องโอชา ยาม
ชมหมิให้เสร้า แอบคลงเคล้าเสน่หา ถันนังทั้งสองรา ค่อย
จับต้องประคองสงวน นาสำเมื่อสูบรศ ค่อยจ้วงจดรศกลน
นวล ความรักษ์ไม่หักหวร ล้วนแต่ให้ได้ความสะบาย
สงวนน้องทุกเช้าค่ำ หมิให้ช้ำบุพสลาย ลมแดดแผดเผากาย

ไม่กล้ำกายสักเวลา นับวันแต่นไป ไหนจะได้พบภักตรา
จักโทมมนัดหา กันไปกว่าสันชวัง นางพร่ำร่ำพิไร ความ
อาไลยสุดกำลัง ไปหน้ามาหวงหลัง ทูลซ้ำส่งพระชนน์
พระองค์จงเลือกจัด นางกระษัตรีอนค์ มาเป็นมเหษี เถิด
ลูกนี้น้อยไจย อันเกล้ากระหม่อมฉาน บัติยานอย่าส่งใส
จากฝ่าพระบาทไป จนบันไลยไม่คิดปอง ไม่ร้วมเสน่หา
พัศดาจนถึงสอง หมิให้ชายอื่นครอง สำผัดต้องพระกายา
อันนอกกว่าพระองค์ หมิให้ปลงเสน่หา ขอเปนบริจา แก่
ราชาทกชาติไป พลางทูลพระชนนี นางโสกเพียงตัดไสย
หมิใคร่จะคลาไคล เปนหวงไยด้วยพัศดา

๒๙. ราบ มะโนราเทวี โหยหาสามี สุดที่พรรณา
เคยอยู่สู่สม ภิรมยหรรษา หมิใคร่ไคลคลา ร่อนราร่ำ
พรรณ์ เสียดายสามี ทังพระชนนี ไม่มีเยดฉัน รักษ์ลูก
ที่สุด เหมือนบุตในครรภ์ แต่นนี้บวัน จะไกลภักตรา
นางบินประทักษิณ สามรอบบริน บินท่องไปมา บังคม
ชนนี รัชนเวหา สูงสุดไนยนา ร่อนเรื่อยเฉื่อยไป ผู้โจท
นั้นว่า สุชนยาตรา สงครามไม่ไกล นางไม่ไปตาม เหตุ
ความเปนไฉน บาพ่ท่านไว้ ว่าเวรยังมี อันองค์มะโนรา

ชาติก่อรโพ้นมา ชื่อว่าเมร์ สุชนภูวไนย ใช่ใครอื่นมิ
ครื้อองค์พระษรี พระรจราชา นางตังอะธิฐาน เมื่อตาม
ภูบาล จนสิ้นสังขา ว่าในชาตินี้ เมรีตามมา เกิดพายภาค
หน้า ราชาตามไป เวรนางยังมี เราท่านทังนี้ อย่ามีสงไส
เวรามาทัน ป้องกันพระไทย เพราะจองเวรไว้ จะใช้ชาติกัน
จึงไม่ให้คิด พิกลดนจิตร ได้แต่โสกสัน เหนว่าจะไกล ไป
จากทรงธรรม์ พระไทยผูกพันธ์ อยู่ทราชา ถ้าพระเสด็จ
กลับ เข้ามาแต่ทัพ ถึงพระพารา เหนปรางร้างเปล่า จัก
เสร้าโสกา จะตามเมียมา ไม่ช้าหมั่นคง เพราะความกำหนัด
จักจรซอนลัด มาในไพรระหง เหนจะทนทเวท ทุเรศเดิรดง
ไม่คิดพระองค์ เสียแล้วแลนา จะพร่ำคร่ำครวญ จักให้โหย
หวร ระเหระหนหา พระทูลเกล้าเอย จะเสวยชลนา จักตาม
เมียมา ในป่าพงพี ดำริพระไทย จะแวะสั่งไว้ ที่พระฤาษ
ถ้าพระโฉมงาม เสด็จตามจรลี ให้พระฤาษ บอกแก่พระองค์
บินลิ่วปลิวลม ทัศนาอาศรม จึงอ่อนร่อนลง แทบบัณสาลา
ในป่าระหง จอนเข้าไปตรง พระคันธกุฎี นางนอบยอบ
คลาน วันทาอาจาริย อาจุตฤาษ บัญจางคประดิฐ สุจริต
สามิ์ พลางให้โสกี พรรพไร ฤาษ์ถามว่า อุบาสิกา นิมา

นางมะโนรา บินหนีกลับเขาไกรลาศ

แต่ไหน ร่ำบ่นทนทเวท เพื่อเหตุอันใด เออไฉนมาได้ คน
เดียวเอกา นางพังฤาษ์ ยอกรชะล์ เหนื่อเกล้าเกษา โยม
อยู่นคร อุดรบัญจา โผผินบินมา คลาจากบุรี จรโดยเวหา
สันโดดเอกา จนมาถึงนี่ นามกรชื่อว่า มะโนราเทว์ เปน
พระเมหษ์ สุธนทรงธรรม์ ฝ่ายพระฤาษ์ ตอบพระเสาวน์
เทวด้วยพลัน อันตัวอาตมา อยู่บ่าไพรสัณฑ์ ไม่รู้จักกัน
อย่าถือพระไทย นี่หฤาชื่อว่า สกามะโนรา รูปผึ่งแจ้งไจย
จรจากราชถาน เหตุการเปนไฉน ไยมาร่ำไห้ อยู่ในพงพ
นางพังดาบศ์ ยอกรประหนฎ เหนื่อเกล้าเกษ์ ไห้พลาง
ทางตรัษ เออนอัศเสาวน์ ตามเรื่องคด ถ้วนถทุกอัน แรก
เริ่มเดิมท บิดาสาม นมิดความฝัน อาจารย์ทำนาย ว่าร้าย
ฉกัน ให้บูชายัน จึงจบันเทาไภย สมเด็จบ่อพิศ ให้เฒ่า
ประโรหิต คิดการแก้ไซย ถ้าต้องประสง จำนงสิ่งไร
จะหามาให้ ไม่ขัดอัชชา อาจาริยไภร์ จะผลานชีว์ ฆ่าโดย
อิจฉา แทนคุณพระองค์ ได้ทรงเมตา จะล้างชีวา ข้า
บูชายัน จึงอยู่ไม่ได้ ร้อนตัวกลัวไภย จะสิ้นอาสัน สามีไป
ทัพ ไม่กลับมาทัน ข้าจึงจรจัน ประลาศลินลา นางเล่า
ยุบน ไภยเภทเหตุผล แต่ต้นจนมา ไม่เว้นสักสิ่ง เท่าถึง

เกษา รำพันพรรณา ให้ดาบศพัง ฤาษ์สดับสาร ได้เสาว
นาการ มัฐุรศพจนัง ว่าเอะเอ้ไฉน หนีได้โดยหวัง ถ้ายัง
อยู่วัง ชีพไม่มีมา เมื่อนางเทว มีพระเสาวน์ สั่งแก่ชรัวตา
เล่าพลางแลพลาง นางเหลียวหลังหา กลัวคนจะตามมา จับ
คร้าตัวไป พระไทยไหวหวาด นางงามความชลาด พะวง
สงไส เล่าพลางแลพลาง ไม่วางพระไทย พลางร่ำสั่งไว้
ถึงพระยาม ข้าแต่อาจาริย พระผู้ไจยอารย์ อันองคอารีย์
ถ้าว่าราชา ตามข้าบทษร์ แม้นมาถึงนี่ ช่วยเล่าให้พ้ง
ว่าโยมนมา พิไรให้หา โสการ่ำสั่ง หิมวาษากล หยาก
พ้นกำลัง พระองค์จงพ้ง ข้าบาทยุบน อันในไพรสาณฑ์
แสนสันกันดาน รกชัดชัดสน ใช่แดนมนุษ สุจจรดน ช่วย
บอกยุบน ให้ทราบอุรา บ่าใหญ่ไพรชัด ภิเวกสงัด ชะเง่อม
เหวผา เปนอารัญเขต นิเวศเทวา ไม่มีมรรคา พระอย่า
เสด็จไป กลับเสียทีนั้น จงหาสาวสวรรย์ พงษ์พันธุ์ใด ๆ
มาเปนเมหษ์ อย่ามีสงไส เมียไม่น้อยใจย อย่าได้คิดปอง
อันว่าข้าน จนสิ้นชีว ไม่มีคู่ครอง ไม่ร่วมเสน่หา พัศดา
ถึงสอง ให้ชายอันต้อง อย่าปองสงกา บุญเราเท่านั้น
พลัดพรากจากกัน เพราะเวรเวรา นอกจากพระองค์ ไม่

ปลงเสน่หา ขอเบ่นบริจา ชาติหน้าต่อไป จรมาทันน์
เบอบายหน่ายหน์ ษามเมือไร คิดฝากพระองค์ จนปลง
ตัดใส เวราชัดให้ จึงได้จากมา ห้ามปรามไม่หยุด จักตาม
รีบรุด ด้วยสุดเสน่หา ถ้าพ้นกำลัง ไม่พังชรัวตา ช่วยบอก
ราชา ทางอื่นอย่าจร ให้ไปทางนี่ ตรงมือโยมชี้ หนทิศ
อุดร เหวผาสามาด กลาดด้วยสิงชร พระสมุทสาคร เจ็ด
ชั้นกันดาน ฝากยากับมนต์ ผ้ารัตนกำภล ไว้ที่อาจิร์
กับพระธรรมรง วงหนึ่งไพรสาร นางก้มกราบกราน ฝาก
ให้พัศดา มรรคาป่าใหญ่ พ้นกว่านไป เปนไพรพฤกษา
ทรงผลหล่นกลาด ตกดาศดา เสพเปนภักษา ไม่ม้วยบันไลย
ให้จับวานร ตัวหนึ่งพาจร จึงส์นส่งไส ถ้าพระจะเสวย
ผลไม้สิ่งไร วานรกินได้ จิงไม่มรณา ถัดนั้นเข้าไป เปน
เชิงหวายใหญ่ หนามกรดทังป่า สัตวใดกลำกลาย จักวาย
ชีวา มอดม้วยมรณา อาสันวอดวาย ดูที่ชอบกล ผ้ารัตน
กำพล ห่อหุ้มคลุมกาย ปักษ์ส์ดลง มาถึงคดหมาย ว่าเนอ
กวางทราย ถาบถาพาไป ข้ามหวายกรดพ้น พายังรังต้น
บนพฤกษใหญ่ ให้ตบพระหัตถ์ ตรัษร้องบอกไป พยานก
ตกใจย ละไว้บินหน์ ตั้งแต่นั้นไป ผลไม้กินได้ มีรศอันด์

หิมวาบ่าใหญ่ ล้วนไพรพฤกษ์ อันจักจรล์ แสนหยากสากล
ยังมยักษา อยู่ทหมวา สามสิบสองคน ถัดนั้นเข้าไป บ่า
ใหญ่ไพรสณฑ์ พฤกษมต้น ถทบกันไป ทหนึงถงู มมาก
อักขู ไม่รู้เท่าไร ถัดนั้นยักษา ตนหนึงตัวใหญ่ โดยสูง
ชั้นไป เจ็ดชั่วลำตาล ไปอกข้างหน้า ยังมคชชา พยาคชสาร
ทงคู่สู้กัน อยู่ในนนจจกาล แล้วจักพบพาน สุวัณเขาทอง
หน่อเปนคมกรด สพรั่งทั้งหมด บันพตเรืองรอง มะหิงส์ง
สัตว สารพัดถูกต้อง อย่าได้นึกปอง จะไม่บันไลย แห่ง
หนึงไผ่ชัด ลำเบยดเยยดยัด แน่นอัดกันไป งเทาสายพาน
ไม่หาญลอดได้ แซนงหนามไผ่ อย่าได้ต้องพาน ล้วนเปน
คมกรด พานพาดขาดหมด จนสิ้นสุดปราน แห่งหนึง
ภูเขา กระทบฉาดฉาด ดังว่าอาการ มจดวิญา พ้นไปยังมี
สิงขรคร เจ็ดแถวคงคา ภูเขาเจ็ดชั้น กางกั้นขวางหน้า
ทั้งนขรัวตา ช่วยเล่าให้ฟัง จงจำคำข้า ซึ่งราพรรณา
มาแต่หนหลง แสนหยากสากล ยงพนกาลง ถาพระ
ไม่ฟัง จักขืนใจยจร บอกให้ราชา ร่ายเวศเสกยา
ทาปลายลูกษร ถึงทกันดาน แผลงผลาญเสียก่อร
แล้วจิงบทจร ไม่ม้วยบันไลย ให้ทำเหมือนกัน ดังนทุกชั้น

ครั้นถึงยักษใหญ่ พยายักษต้องษร ม้วยมรณ์บันไลย อย่า
บทจรไป ข้างปลายบาทา พยายักษจักพ้น กลับรอดคงคืน
กินเปนภักษา ไปข้างเกษ์ ไม่มีฤทธา ช่วยบอกราชา ให้
ทราบทุกี่ หิมวาสามาด อย่าได้ประมาท จักม้วยเปนผี แห่ง
หนึ่งน้ำกรด กบผึ่งนัทที อย่าลงวารี ชีวิตวายปราน เลยบริม
ผั่งไป งูตัวหนึ่งใหญ่ พาดขวางกลางทาร สัตวใดไตข้าม
เอาเปนอาหาร อยู่นั้นนิจกาล ไม่ภารไปไหน ให้ไปบนหลัง
ครั้นถึงฟากผั่ง โลดโผนโจนไป ให้ได้หกสอก พ้นออกจาก
ไกล จึงรอดตัวได้ ไม่ม้วยมรณา ทร้ายหลายชั้น แต่ละ
แห่งกางกั้น นับโยชนโดยตรา แต่ที่สำคัญ จึงจะพรรณา
นอกนี้ไม่ว่า ชั้นหย้าคมบาง แฝกคาหย้าไทรย ล้วนเปนกรด
ไป หมิให้ระคาง แผลงษรให้ประหาร ผลานไปเปนทาง
ให้แสกแหวกหวาง เปนทางระโหถาน สารพรรณ์อันมี ร่ำ
สั่งถ้วนถี่ ไว้ที่อาจารีย์ หวายกรดยังมี ที่สุดอะวะสาร สินษร
ไม่หาร จะผลานบันไลย แต่ที่ปลายนั้น มีพฤกษาสัณฑ์ ต้น
โตสูงใหญ่ ฝูงพยาบักษ์ อันมีฤทธิไกร ทำรังอาไสร อยู่บน
พฤกษา ชั้นไปสู่รัง ราตรีคอยพัง สำเนียงสักุนา ถ้านกพวก
ใด จะไปนัครา ยึดชนบักษา ได้พาเอาไป ครั้นลงปะถะพี

จงละสกุณ โห้ชันทันใจย พยานกกลัวหนัก จักบินหนีไป จง
เช้าเวียงไชย ไกรลาศบุรี นางสั่งดาวบศ ทุกสิ่งสิ้นหมด
สารพรรณถ้วนถี่ พลางดตันรอย พลางคอยสามี พลบค่ำ
ราตรี เทวีกราบกราน ขออยู่อาไสย รุ่งเช้าจิงไป ได้โปรด
ดีฉาน รอดตายมาได้ อย่าให้สิ้นปราน ว่าแก่อาจารีย นง-
คราญนิทรา ครั้นรุ่งราตรี อะโณไทไชษรี ส่องสว่างเวหา
อะภิวาทพระฤาษ ดุศีดวันทา สั่งซ้ำร่ำว่า แล้วลาคลาไคล
จรจากสำลา พลางเหลียวแลหา ชลนาหลังไหล คิดถึงษามี
สุดที่จอาไลย มิใคร่จะไป ร่ำไรโสกา พระจอมเกษแก้ว
นับวันไปแล้ว หมิได้เห็นหน้า แตนทไหน จะได้คืนมา จนสิ้น
ชีวา ไม่มาพบกัน นางทรงพระโสก รำจวรวิโยค ให้ถึงผัว
ชวัน ซบพระภักตรา กลับมาอะภิวันท ซบเซียรรำพรรณ์
กับพันปะถะพี กลงเกลือกร่ำไร พ่อเอ้ยจะไกล ลอองทุล
เซียรศรีโรราบ กราบลาษามี บังคมสามที เทวีไคลคลา
โผผินบินบน หว้ายเวหาหน พลางเหลียวหลังหา ชลนานอง
ภักตร์ ปมจักมรณา กำหนัดพัศดา ไม่มาสมประดี บาย
พระภักตรา ตงต่อนัครา ไกรลาศกรุงษรี ไปโดยนภา ไม่
สางโสกี ให้หาษามี สุดที่พรรณา โผผันดันเมฆ ลอยลิว

วิเวก ไปกลางเวหา ครั้นเหนพระนคร บินอ่อนร่อนรา ลงยัง
สุธา จรคลาเข้าไป ถึงพระทวารา นายประตูออกมา วันทา
ปราไสร ทูลเปนใจยความ ห้ามปรามทรามไว แม่ตกไปไกล
ผู่งได้กลับมา ข้าจักไปทูล แก่พระนเรนทร์ ให้ทราบบาทา
ด้วยอรเทว เปนที่เสน่หา จะทรงเมตา แต่งรับฉันใด ผู้เฝ้า
พระทวาร ว่าแก่เยาวมาลย์ ฉนลานเข้าไป ครั้นถึงจึงแจ้ง
ทูลแถลงข้อไขย กราบทูลท้าวไทย ด้วยนุชกัลนา

๑๖. ฉบงง. เมื่อนั้นพระประทุมวิชา ผู้เปนบิดา ได้
ฟังเสนาทูลสาร ด้วยพระธิดาภบาล คืนมาสู่สถาน พระไทย
ชื่นบานยินดี ตรัษบอกนวลนางกินรี ผู้เปนเมหษี ว่าพระบุตร
กลับมา สั่งให้อยู่นอกพารา ใช่ว่าราชา ไม่รักษธิดาเมื่อไร
เหตุว่านางตกไปไกล มนุษวิไส ยังไม่ให้เข้ากรุงษร์ บัดนั้น
นางจันกินรี ผู้เปนชนนี ปรีดาพระไทยไพรสาร ทูลลามา
เยยมเยาวมาลย์ กับองค์นงคราญ ทั้งหกธิดาคลาไคล ความ
สวาศในราชหฤไทย ดังจะโลดลอยไป สาวใช้ตามไม่ไคร่
จะทัน เสด็จออกจากวังชมชั้น จรไปด้วยพลัน ครั้นถึงแล
เหนธิดา โถมเข้าส้วมกอดลูกยา ทรงพระโสรกา ทั้งแปด
กัลยาร่ำไร (โอฐ) แก้วแม่แต่เจ้าจากไป แม่ตรอมพระไทย

ร่ำให้เพียงสิ้นสุดปราน หยากร้ายไม่แจ้งข่าวสาร ได้ทุก
ทรมาน หฤาศุขสำราญฉันใด ไปสู่ประเทศหนไหน แม่ทุกข์
พระไทย หมิได้เว้นว่างเวลา ฝ่ายองค์โฉมยงมะโนรา กราบ
ทูลมารดา พรานบ่าพาข้าจรล ไปถวายสมเด็จภูมี นามชื่อ
พระษรีสุธนราชราชา เปนบุตรพระอาทิตยวงษา ครองพระ
พารา อุดรบัญจากรุงษร์ มารดาชื่อจันเทว กรุณาข้าน ท
สุตยงบุตรอุทร ยินดีเปนศรีนคร เลองฤาชจร อวยพรไปทั่ว
ทุกคน อยู่มาพยาสามล ได้รู้เหตุผล รี่พลพยุหะคลาไคล
มาแต่ประเทศอันไกล ประสงค์ชิงไชย นครอุดรบัญจา
ฝ่ายองค์สมเด็จบิดา มีพระบันชา ให้ษามข้ายกไป ต่อ
ณรงสงครามศึกใหญ่ จะเปนฉันใด ทางไกลยังไม่กลับมา
พระองค์ทรงฤทธิบิดา อยู่พระพารา นิทรานิมิตอัศจรรย์
ว่าไส้ในองค์ทรงธรรม์ เลอยลามพานพันธ์ สามรอบขอบ
คันธจักระวาฬ คิรีเขษานาภีหมิมาน สมเด็จภูบาล สดุ้งพิน
จากนิทรา ตกใจยไหวว่าษวิญา เสโทออกมา ประมาภักตร์
เผือดผิดใจย ให้หาโหราทันใด อาจาริยผู้ใหญ่ ทูลว่าพระ
เคราะห์ร้ายครัน ให้ฆ่าสัตวบูชายัน สิ่งละร้อยทุกพัน อีก
ทั้งมนุษหญิงชาย ประโรหิตอิจฉามากหลาย กราบทูล

อธิบาย ให้ล้างชิวหลูกยา สาวใช้ได้ยินแล่นมา ข้าจึงไป
หา มารดาให้ทูลย้อนวอน งดถ้าษามีมาก่อร สมเด็จบิดร
ห้ามเผ้าหมิให้เข้าไป มารดาษามีจนใจย กลับมาทันใด
ร่ำไรพิลาพโสกา ให้บีดทวารวังตรึงตรา มีผู้รักษา ว่าหมิ
ให้ข้าบันไลย ความรักษ์หักกลัวว่าไป เสาวนีทไหน จะ
ล่วงพระราชโองการ ลูกรักษ์กลัวจักสันปราน จึงมีพจมาน
ว่าขานสมเด็จมารดา ขอเครื่องประดับกายา แม้นสันชวา
ให้ข้าติดตัวตายไป มารดาส่งให้ดังใจย ไม่มีสงไส จึงให้
บีกหางโดยจง ลูกรักษ์ประดับกับองค์ พระแม่ชมทรง
พิศวงพิศวาศพ้นใจย ฝ่ายเฒ่าประโรหิตนั้นไป แอบอ่างอา
ไส ว่าโองการใช้ให้หา จะให้เผยบานเข้ามา ชนนีโกรธา
เสด็จลินลาออกไป ละข้าไว้อยู่พายใน ข้ากลัวบันไลย เผย
บันชรไชยบินหัน ทูลความตามเหตุซึ่งมี ให้ทราบทุล ถ้วนถี่
แต่ต้นโพ้นมา

๑๑ ยาน นางจันทรักนรี พระชนนีพังลูกยา กอด
จูบลูบภักตรา บุญหนักหนาไม่วายชน แรกเจ้าจากมารดา
แม่ตามหาทุกแห่งหน ไม่พบโฉมนฤมล แม่ทอดตนแล้วร่ำ
ไรย ลูกเอ๋ยรอดตัวมา แม่เหนหน้าเหมือนเกิดใหม่ กุศล

ดนพระไทย คืนมาได้ถึงชนน์ สงสารเมื่อพัศดา เจ้ากลับ
มาถึงกรุงษร์ ได้ทราบว่าเทว์ จากบุรีราศ์ไกล จะทอด
พระองค์ลง แล้วจะทรงกันแสงให้ จะโทมนัศใน ด้วยหมิ
ได้พบเทว์ คิดหน้าสังเวชนัก โอ้ลูกรักษ์ของชนน์ จะทรง
พระโสก์ ยามปานชนน์เป็นฉันใด นางครวญถึงเชยขวัน สุด
ที่จะกลั้นชลเนตรไหล โศรกซ้ำร่ำพี่ไร เพราะพระไทยเวทนา
ธิดาทั้งเจตนาง ครำครวญครางถึงราชา แปดองค์ทรง
โสกา ปิ่มชีวาจะบันไลย ผ่ายว่าพระภูวนารถ ประทุมราช
เจ้ากรุงไกร ดำริในพระไทย ด้วยทรามไวผู้ธิดา ตกไป
มนุษโลกย ตั้งแต่โสกละห้อยหา ครั้นนางกลับคืนมา พระ
กังขาอยู่มากมาย ลูกรักดังดวงจิตร แต่สุดคิดพระไทยหาย
รังเกียดเกลียดกลืนอาย คิดไม่วายคับอุรา หนึ่งเล่าประชา
กอร วิชาธรจะคะระหา จะติฉินชวนินทา เสียดส์ว่าทุก
ประการ จึงหมิให้อรไทย เข้าสู่ในพระราชฐาน โปรดให้
นางเยาวมาลย์ อยู่ปราสาทนอกนัครา พระราชทานคนใช้
สอย ให้ห้าร้อยตักคงคา โสกสงองค์ธิดา วันละห้าร้อย
กระออม ให้สงสุคนธรศ อันปรากฏล้วนเครื่องหอม ด้วย
กลิ่นมนุษปลอม จัดให้พร้อมชำระกาย ให้นางสงวาริ์ อยู่

เจ็ดปีเจ็ดเดือนปลาย จึงรับนางโฉมฉาย เข้าสู่วังอันรจนา
๒๘ ราบ บทนหยุดกอร จักกลับกล่าวกลอน ย้อน
ยกหกมา ถึงพระสธน ตรีพลโยธา ไปปราบปัจจา ไชย
ชะนะไภรี ให้แต่งราชสาร บอกด้วยราชการ เข้ามากรุง
ษรี พระองค์ยกทัพ เสด็จกลับจรล ทรงรถมน เทียม
ด้วยอาชา เสด็จเข้าในไพร ชมพรรณมิ่งไม้ มาในแนวป่า
การะเกษ ๆ แก้ว เต็งแตวตุมกา มูกมันม่วงป่า พวาลำไย
มากชางนางแย้ม กำมหยิ่มแกม กลบแซมซ้อนไสว บ้างแนม
แกมก้าน บ้างบานบังใบ สาวหยุดพุดไท ไกล้แย้มแกมบาน
มลลาเลอยเลยว มลวนพนเกยว แกมรศหอมหวาน พระภาย
ชายต้อง ลอองพาดพาน เหมือนกลนเยาวมาลย์ ติดอุรามา
ยมยอมหอมหวาน ซ่อนชู้ชูก้าน บานแกมปฤษนา พระภาย
ชายชวย รวย ๆ เรื่อยมา เหมือนกลนภูษา สใบบางนางทรง
หอมรศบุพผา กลิ่นจัน ๆ คนา โยธกากาหลง สาระภีภกุน
ฟุ้งครุ่นทุ้งดง เหมือนเมอแอบองค์ สูบรศปรางนาง ยิ่งคิด
ถึงสมร เร่งรถบทจร รีบร้อนเดรทาง แม้นเหาะเหิรได้
ที่ไหนจะห่าง ป่านนถึงปราง แนบนางนิทรา ครวญถึงเทว
พลางชมพฤกษ์ สกุณีบักษา ชมหงษเหมราช สกุณชาตินาๆ

มะยุระโกญจา สัตวาโนริ บ้างเผ้าเคล้าคู่ จับเรียงเคียงอยู่
บนพฤกษาส์ ด้วยความเส่นหา ภาษาสกุณ พนละเทว
ไว้ที่พารา สาริกาชมิน เหลืองอ่อนร่อนบิน จับกิงพฤกษา
พลางพลอดคลอแคล จ่อแจ้เจรจา กลอกหน้ากลอกตา
ชดช้อยถ้อยคำ ดูดังว่า จักรู้พาษา คารมคมขำ เหมือน
นุชอ่อนพ ท้วงทถ้อยคำ รเรอยเฉอยนา ชูชนอารมณ์
โกญจากาเหว่า กาแวนแอนเคล้า เผ้าคู่สู่สม เจ้ามาด้วยพ
ได้ชชวรชม บักษภรมย์ รอบเรียงเคียงคลอ ตระไนไก่
ป่า แขกเต้าเขาชวา ไก่ฟ้าพยาลอ ยางกรอกออกเคียง
ทรงเสียงร้องถอ ลูกอ้าปากร่อ รบเร้าเผ้าวอน สาริกาพา
คู่ เข้าเคียงเรียงอยู่ สมสู่รังนอน เหมือนเมืออยู่ปราง เชย
นางแนบสมอร คิดถึงคนงนอน บทจรรบมา ชมสัตวจตุ
บาท ลมังลมาด กะทิงมหิงษา สิงห์โตโคกะต่าย กวาง
ทรายเสือปลา ชะมดหมูป่า เล้มล้าเลยบไพร คชสารพาน
โดง ลัดป่าพาโชลง โยงข้ามน้ำไหล ลิงค่างบางชะนี
เหม้นหมีหมาใน โลดลอยพลอยไล่ เล่นหลอกหยอกกัน
ชมสัตวในไพร ชมนกชมไม้ พระไทยกระสัน ควญถึง
คนึงนาง พลางรีบจรจัน ออกจากอารัญ เร่งรถบทจร

ครันถึงนัครา หยุดรถปลดม้า เสนาสลอน พระภิไชยรถ
ทรง ปลงเกยบ่วอน พระองค์เสด็จจร ออกจากรฎา
๑๖ ฉบงง เมื่อนนฤธนกุมารา เสด็จสู่พลับพลา
เสนาพร้อมล้อมองค์ พระเสด็จเข้าสู่ท้ส่ง ชำระพระองค์
ทรงคนธรศลายทา ฟุ้งขจรปรากฎรจนา ทรงพระภูษา จัด
จับกลับกรายชายแครง ตาบติดสายสร้อยพรอยแดง ระยับ
จับแส่ง สังวาลพานพาดอุรา ทับซวงล้วนดวงจันดา ทรงพระ
มะหา มงกุฎกันเจียกเพราพราย แต่งองค์ทรงเครื่องเรือง
ฉาย ประดับพระกาย ผนผายออกจากพลับพลา ล่อดฉลอง
พระบาทยาตรา เข้าสู่มหา พระราชนิเวศวังใน เสด็จเข้า
ที่เผ้าพระโรงไชย บังคมท้าวไทย สมเด็จบพิตบิดา ฝ่าย
พระอาทิตยวงษา เหนโอรศมา กลั้นพระโสกาปราไส แชง
ชินแซ่งชันตรัษไป แต่ในพระไทย ระทดกำสดมากมาย
ตรัษถามด้วยความอันตราย หวังจะให้หาย ซึ่งกลั้นพระ
โสกโสกา ไม่ตรัษด้วยความมโนรา สมเด็จราชา ชวยเชิน
สเทินพระไทย ฝ่ายพระกุมารชานไชย กราบทูลภูวไน ซึ่ง
ไปปราบราชไภร์ แต่ต้นปลายยกโยธ กลับมาชาน์ ให้
ทราบทุลบาทา สมเด็จอาทิตยวงษา คิดถึงมโนรา เสน่หา

โอรศพระองค์ ไม่กลั้นชลไนไหลลง เสด็จสู่ที่ทรง พระ
องค์เข้าที่ไสยา สุขนฤทธิไกรไคลคลา ออกจากมหา มณ
เฑียรวิเชียรอำไภย เสด็จเข้าสู่ปรางข้างใน ค่อยคลานเข้า
ไป แทบใกล้สมเด็จมารดา

๒๘ พิลาบ โฉมจันเทวี ผู้เปนชนนี เหนพระลูกยา
นางเสด็จจากแท่น ลุกแล่นออกมา สวมกอดลูกยา โสกา
สลบลง (โอฐ) กุมารชานไชย ตลึงสงไส พระไทยพิศวง
ประลาดหลากจิตร ยิ่งคิดยิ่งงง ไม่รู้สึกองค์ ว่าเปนฉันใด
ฝ่ายองค์ชนนี ครั้นได้สมประดี ตรัษบอกออกไป ว่าพระเทวี
หนีจากปรางใน ด้วยเพราะกลัวไภย ร้อนร้ายราว เดมที
มีเหตุ บพิตบุเรศ ผู้รุ่งรัศมี บันทมไสยาศ ในราศราตรี
ทรงธรรมพันปี นิมิตอัศจรรย์ พระองค์ให้หา ผู้เฒ่าเข้ามา
ทำนายทายฝัน ทูลว่าพระเคราะห์ร้าย จักวายชีวัน ให้บูชา
ยัน ฝันร้ายกลายดี ผู้เฒ่าประโรหิต เจ้ากลคนคิด ให้ทำ
ทัณ กราบทูลภูบาล ตงการพิธ ให้เอาเทวี ฆ่าบูชายัน
ครั้นแม่แจ้งความ จะไปทูลห้าม เขาคิดป้องกัน ให้ตัว
ข้าเจ้า ห้ามเผ้าถวิลชัน ในเมื่อสามวัน ที่จักทำการ แม่จึงให้
นาง เข้าอยู่ในปราง จะต่อว่าขาน ให้จัดโขลนจ่า รักษา

พระทวาร บิดมั่นลั่นดาน หมิให้ใครมา ฝ่ายเฒ่าอาจาริย
ว่าพระโองการ ตรัษใช้ให้หา จะต้องประสง องค์เจ้า
มโนรา รบเร้าเฝ้าว่า จะให้เผยบาน พิบัตซัดให้ พะเอิน
เปนไป เคราะห์ไภยมาพาน เข้าดนพระไทย จะใคร่ว่าซาน
แก่ตาอาจาริย์ ให้สาแก่ใจย แม่จึงจรล ให้นางอยู่นี่ ไม่
มีสงไส นางเผยบันชร บินร่อนหนีไป พ่อเอ่ยจนใจย คิดไม่รู้
วาย กุมารชานไชย ครั้นได้แจ้งใชย พระไทยวาบหาย
ดังใครพ่นฟาด เศียรขาดจากกาย เพียงชีพจะวาย ชีวัน
บันไลย อัศ่อนดันเดือด พระภักตรผ่องเผือด บิมเลือดตาไหล
ดังใครมาล้วง เอาดวงหฤไทย แชะควักลักไป จากกาย
กายา ระทดสท้อน หมิใคร่จะผ่อน ระบายนาษา พระ
เคืองแค้นคัด กลุมกลัดอุรา กั้มเช็ดชลนา สอ่นอัศไป นาง
จันเทวี ผู้เปนชนี สุดที่ทำไฉน เหนพระโอรศ สลดพระ
ไทย นางปลอบเอาใจย ลูบไล้กฤศฎาง พ่ออย่าโศรกนัก
กำแล้วลูกรักษ จึงเปนต่าง ๆ จะโสกาไป ก็ใช่ว่านาง จะ
คืนมาปราง อกเมื่อไรมี กุมารชานไชย ทอดถอนพระไทย
แทบถึงวสัญ พระภักผ่องเผือด แห้งเหือดรัศม แชงชนพาท
ทูลถามมารดา เมื่อนางเสด็จไป ยังมีอาไลย หฤาสันเสน่หา

หฤาหากกลัวไภย จำใจยจรคลา หฤาว่ากัลยา ปรีดาจรลี
มารดาได้ฟัง บอกตามนางสั่ง เสร็จสันถ้วนถี่ พ่อเอ่ยว่าไย
พระไทยเทวี เสน่หาษามี สุดที่พรรณา นางไม่ใคร่ไป โสกา
อาไลย ร่ำไรไห้หา เหตุหากไภรี ยายบิทา หาไม่กัลยา ไม่
คลาดจากวัง พระแจ้งกิจจา เพียงพางยางว่า อุราจะภัง ยิ่ง
แสนโศกซ้ำ ด้วยคำนางสั่ง พระไทพลุ่งพลั่ง ไม่ตั้งองค์ตรง
ซบเศียรภักตรา กับบาทมารดา โสกาพิศวง ชีวิตลูกรักษ์
นจักปลดปลง เสียด้วยโฉมยง องค์นางเทวี โอ้นิจจาเอ่ย
ไม่ภอที่เลย ทรามเชยเจ้าพี่ เมื่อไปสงคราม จะตามจรลี
ว่าอยู่จะดี จงหมิพาจร อารามความสงวน กลัวว่านิมนวล
เจ้าจะเส้าหมองสมร จึงฝากไว้ที่ ชนนีบิดร หมิรู้วาร้อน
ยิ่งกว่าอัคคี จนอยู่ไม่ได้ สันทอาไส จำใจยจรหนี สุดคิด
คิดตัน ทำฉันใดดี จะได้เทวี เจ้าพี่คนมา โอ้เสียดายนัก
นุชนงค์ทรงลักษ์ ยอดสุดเสน่หา เจ้าละพี่ไว้ ให้อยู่เอกา
เคยเคียงภักตรา นินทราแท่นทอง รักษนวลสงวนชม
ประคนอารมณ์ หมิให้เส้าหมอง จะแอบแนบองค์ ประจง
ประคอง ค่อยถนอมออมต้อง ถูกถอมอเบา โอ้แต่นไป
ไหนเลยจะได้ ภิรมย์ชมเจ้า วังเวงเอกา อุราเร่ยมเปล่า

ที่ไหนอิกเล่า จะพบภักตรา อนิจจาบิตุเรศ ชั่งไม่สังเวท
เลยทีเดียวนา ไม่คิดแก่นาง จะล้างชีวา จะคิดลูกยา
นบ้างไม่มี ถึงโดยชั่วชา ชายามภรรยา ภิรมย์สมชู้ ข้าง
นอกว่าชั่ว เจ้าตัวว่าดี เปนประเพณี มีทั่วบ้านเมือง ถึง
กระไรก็ดี ไม่เหนแก่ชี จะคิดผ้าเหลือง ฆ่าพันกัลยา ลูกมา
จะเคือง ให้ยกจากเมือง ไปปราบปัจจา ถ้าทำเสียทัพ
เหลวแหลกแตกยับ เล่าเถิดไม่ว่า ควรล้างชีวิต เพราะผิด
หนักหนา เอาเมียไปฆ่า ให้สาแก่ใจย ยกไปยำยี ฆ่าศึก
แตกหนี ชอบมีเท่าไหน ควรได้ลูกเมีย กลับเสียซ้ำไป
เหมือนอกของใคร จะไม่โกรธา เมื่อจะจากวัง ได้กราบ
ทูลสั่ง ด้วยนางหนักหนา ทั้งสองลอองบาท บิตุราชมารดา
ทรงพระกรุณา จึงมาวางใจย แล้วยังทูลฝาก ซ้ำๆซากๆ
อิกเท่าไหนๆ ใช่จะเบาความ วูวามอึงไป ย่อมวางพระไทย
จึงได้จรลี หากว่าบิตุเรศ ซึงบังเกิดเกษ ทำได้เช่นนี้ ถ้า
อื่นออกไป ที่ไหนอกมี จะเปนทุลี ไม่ทันพริบตา นี่สุด
พระไทย ด้วยเปนที่ใหญ่ เกิดเกล้าเกษา หมิดจำอด
จำงดโกรธา กลัวจะเคืองฝ่า ลอองทุลี ระงับดับเดือด
อาไลยไม่เหือด ภักตร์เผือดผิดศรี เสียดายโฉมยง สุดวง

กระษัตร์ มนุษย์โลกย์ ไม่มีเปรียบนาง พระลักษณ์ภักตรา
ทรงศ์รีกริยา ลักษณาสุดย่าง ตายแล้วเกิดใหม่ หาไหน
เหมือนนาง สาวสวรรค์ชั้นล่าง มีบ้างเมื่อไร ฉันใดนา
จะได้กลยา คืนมาไว้ใหม่ เปนศักนัคเรศ เรืองเดชสืบไป
เหนสุดพระไทย ที่จะได้คืนมา แล้วอัญชะลี ทูลลาชนนี
ทันทีไม่ช้า เสด็จออกจากห้อง เนตรนองไนยนา ฉุดชายภูษา
มาเช็ดชลไน พระเนตรฟกแดง ยิ่งเช็ดไม่แห้ง กันแสงยิ่งไหล
ทั้งความกำนัด ทั้งขัดพระไทย ทั้งเสียน้ำใจย
ทั้งไห้ถึงนาง โอ้แก้วพี่เอย เวลาได้เชย จำใจยให้ห่าง
พระเสด็จเยยระยาตร ลนลาดสู่ปราง พลางเช็ดชลพลาง
ย่างเข้าห้องใน สาวสนมทั้งปวง โฉลนจ่าข้าหลวง พี่เลยง
น้อยใหญ่ รับเสด็จเดียระดาษ หมอบกลาดอยู่ใน เหนหน้า
ท้าวไทย เธอไห้โสกา ต่างคนสังเวท บ้างเช็ดชลเนตร
บ้างโทมนัษยา บ้างทอดทุ่มกาย บ้างฟายชลนา บ้างค้อนอุรา
บ้างว่าจนใจย สมเด็จทรงฤทธ์ เข้าสู่ทิสถิตย์ ห้องแก้วเรืองไชย
เหนแท่นที่เปล่า ยิ่งเศ้าพระไทย ทอดองค์โหยไห้ ร่ำไรโสกี เหนที่บันทม พระไทยเกรียมกรม ไม่สมประดี
พระยภูปูลาศ พาดพระสูดนี เครื่องพานพระษร์

ตังทครบครัน แต่องค์เทว ไม่มาอยู่นี่ ให้พรับขวัน ได้
ชนอุรา เจรจาด้วยกัน หลงตรัษรำพรรณ ฝันเพื่อนวิญา
ทรงนั่งบนท สนสมประด ซ้าตรัสเรียกหา ไปไหนเสียเล่า
ณะเจ้ามะโนรา มาเถิดแม่มา ช้าอยู่ว่าไร พี่มาถึงแล้ว
พระนางน้องแก้ว เจ้าไปหนไหน ทิ้งปรางร้างเปล่า ไว้เล่า
ฉันใด สลดพระไทย ทิ้งทอดองค์ลง พี่เลยงสาวใช้ นักสนม
นางใน อองตลึงหลง บ้างสำผัดต้อง ประคองพระองค์
บ้างกอดบาทบง พิศวงวุ่นวาย บ้างเชิญโอสถ บ้างเชิญคันธรศ
มาชะโลมพระกาย ครันพระค่อยฟน ช่มชื่นคนหาย ชีพจัก
วอดวาย เสียด้วยกัลยา เมื่อพี่จะไป หมิใคร่จะไกล ด้วย
ความเสน่หา ครันเสร็จการทัพ แล้วกลับไคลคลา บาย
พระภักตรา นับมาทุกวัน หมิได้ลืมใจย ยิ่งใกล้เวียงไชย
พระไทกระสัน ครันมาถึงปราง ฝ่ายนางจรจัน ที่ไหนชีวัน
ชีวิตจะมี สุริยงสดงคด ลับเหลี่ยมบรรพต สนแสงรัศมี
พระยิ่งร่ำไร โหยไห้โสกี สามยามราตรี เข้าที่บันทม
ไม่หลับลืมใจย ยิ่งรำพึงไป พระไทยเกรียมกรม เอาภูษา
บาง ที่นางเคยห่ม แอบข้างบันทม ชมต่างเทว บันทม
ไม่หลับ พระไทรำสัพ ถึงอัคเมหษี จะอยู่ไปไย อีกใน

บูร์ จักลาชนน์ จรล์ตามนาง ตรองตริกนึกไป จนพระ
อโณไทย ไขสร์ล่องสว่าง พระองค์ทรงภักตร์ แล้วซักถาม
นาง สาวใช้ในปราง ทูลต้องคำกัน เสด็จเข้าที่ส่ง ชำระ
พระองค์ ทรงเครื่องเรืองฉัน เสวยโภชนาหาร ภูบาลจรจัน
เสด็จมาด้วยพลัน เฝ้าพระมารดา เข้าสู่ห้องใน คลานเข้า
มาใกล้ พลางไห้โหยหา บังคมแทบบาท พระราชมารดา
ซบเศียรภักตรา กับผ่าทุล ขอพระกรุณา ได้โปรดเกษา
แก่ข้าบทศร์ ลูกรักษ์จักลา ตามหาเทว เดชะบาระม พบษร
ทรามไวย สมความปราถนา แล้วจักกลับมา หาช้าอย่าไม่
อันจอยู่นคร รนร้อนหฤไทย จักตรอมผอมไผ่ เหนไม่เปนคน
ผ่ายพระชนน์ มิพจวาท ห้ามส์สุชน พ่อจักตามนาง ในกลาง
ไพรสณฑ์ เจ้าจักจรดน ไปหนแห่งใด ไกรลาศภูผา โบราณ
ท่านว่า ใครห่อนจรได้ เหวผาสาคะเรศ หิมเวศเชาใหญ่
ไกลยิ่งกว่าไกล เขตไทยเทวา หนึ่งเล่าภูธร เจ้าจักบทจร
ไปด้วยบาทา ผ่ายนางนฤมล บินบนเวหา ไหนพระลูกยา จะ
พบเทว์ อันโศกถึงนาง ระงับเสียบ้าง ให้สว่างหมองศร์ พ่อ
เอ๋ยอาไลย นักไยอกมิ์ อันองค์เทว์ จรล์ไปไกล ถึงว่ามารดา
เอ็นดูกัลยา ชั่วช้าเมื่อไร หักจิตรปลิดปลด สกดพระไทย ดับ

ความโสกไว้ ค่อยได้สมประดี ลูกเอ่ยจักไป ติดตามทราม
ไวย ที่ไหนอกน พังมารดาว่า พ่อย่าจรล บ้านเมืองเทว
สุดที่ทางไกล สุธนเรืองศรี ทูลฉลองเสาวน์ แม้นหมิให้ไป
ชวังสังขาร จะนานถึงไหน นับวันบันไลย เพราะให้โสกา
อันพระเสาวน์ ตรัสห้ามทันน ได้โปรดเกษา หมิให้ลูกไป
กลัวไกลบาทา ที่ไหนชีวา ลูกยาจะม ถ้าไปตามนาง เดชะ
บุญบ้าง ได้นางมาระศรี สมความปรารถนา กลับมาธานี
พระมารดาน ห้ามหมิให้ไป ไม่ได้เทว ชีวาจะม จะยืดถึง
ไหน ตายเสียเปล่า ๆ เพราะเสร้าพระไทย มารดาจนใจย
อวยไชยให้ตาม ให้เอาโยธา พวกพลอาษา ยัวยานคาน
หาม ม้ารถคชชา มาแต่สงคราม จงยกไปตาม พระราช
เทวี กุมารชานไช เสาวนน์ไชร้ ล้นพ้นเกษ ลูกรักษ์
จักลา ผ่าลอองทุลี ไปตามเทวี แต่องค์เอกา จะยกพล
ไกร ออกจากเวียงไชย ผิดใหญ่หนักหนา ดังหนึ่งพิโรธ
ค้มโทษบิดา ท่าทางหยางว่า จะเอาบรี สมเด็จบิตเรศ ซึ่ง
บังเกิดเกษ จะเคืองบทศร หนึ่งเล่าจะร้าย หยากไพร่ไย
ม จะไปทันน ทุระลูกยา ใช่การแผ่นดิน เอาไพร่ไปสิ้น
เชาจะคระหา ชอลาบาทบง แต่องค์เอกา แม้นว่าวาศนา

ไม่ม้วยวายปราน ผ่ายพระชนน์ ได้พังวาท์ สุธนทูลสาร
เออหนออ่อจิง กลงอยู่ข้างพาล จะเคืองรำคาญ ขัดข้อง
พระไทย เอาแต่คนสนิด ไว้ใจยใกล้ชิด ติดพระองค์ไป
เปนเพื่อนกายา มรรคาบ่าใหญ่ จะไม่เอาไป ฉันใดพ่ออา
สุธนทูลไทย โปรดทังนีไซร้ ไส่ไว้เกษา เอาเขาไปไย ใช่
การโยธา ปากคนจะว่า พาข้าตามเมีย ต้องการอันใด
จะพาให้ไพร่ พลอยได้หยากเสีย ให้ร้อนไปไย ดังไฟลน
เล่ย แต่จะตามเมีย หยากทังบุร์ ขอพระพรไชย ปกเศียร
เกล้าไป ได้โปรดเกษ์ ขอลาพระบาท ลนลาศจรล์ ไปได้
เท่ว ลูกนจะมา นางพังโอรศ หฤไทยสลด ยิ่งโทมนัศษา
พระลูกจะไป ไกลพระอุรา นางเสร้าโสกา พรรณาร่ำไร
เจ้าจะจรดน โดยบาทยุคล องค์เดียวดอกไนน ครันจะห้าม
นัก เจ้าจักขัดใจย อวยพระพรไชย ให้มีเดชา พ่อไปจง
ดี ให้พบเท่ว สมความปราถนา อย่าให้ไภร์ ยายบทา
อุบัทวโรคา อย่าได้ต้องพาน สุธนภูธร น้อมเศียรรับพร
บงคมบทมาร แลวเสดจลนลาศ จากพระราชฐาน เสนา
กราบกราน ตามเสด็จภูธร พเลยงทังหลาย มหาดเล็กเด็ก
ซ้าย แล่นตามสลอน กราบทูลบาทบง พระองค์เสด็จ

จร จากพระนคร ขอตามเสด็จไป โพธิสัตวตรัสห้าม ทั้ง
ปวงอย่าตาม เราไปทำไม จงอยู่นัครา รักษาปรางใน
แล้วเอาใจใส่ ในกิจราชการ เราไปไม่ช้า ได้นางจะพา
กลับมาสู่สถาน อยู่เถิดจงดี อย่ามีไภยพาน อย่าได้เกียด
คร้าน การงานสิ่งใด สั่งแล้วจระจัน เรียกเอาพระขรรค์
ธะนูสินไชย พระเสด็จด้วยบาท เยยระยาตรคลาไคล พี่
เลยงร้องไห้ ออองคนงวัง เสนาทังหลาย มหาดเล็กเด็ก
ซ้าย นั่งแลตามหลัง กลั้นโศกไม่ได้ ชลไนยไหลหลั่ง
ทูลเกล้าจากวัง แต่องค์เอกา บริจาข้าไทย หมิให้ตาม
ไป เวทนาหนักหนา บ้างร่ำพิไรย บ้างไห้โสกา บ้างเชิด
ชลนา บ้างมาจนใจย พระองค์ลนลา เที่ยวไปถามหา นาย
บุญพรานไพร ยี่นอยู่นอกบ้าน พิพรานไปไหน นายพราน
ตกใจย วิ่งไวออกมา บังคมแทบบาท พระมิพจนาท ถาม
นายพรานบ่า บุรินถินถาน บ้านเมืองกัลยา เดิมทพพา
มาแต่หนใดย พี่ไปได้รู้ ตำแหน่งแห่งอยู่ โฉมตรูอยู่ไหน
เอ็นดูเถิดรา ช่วยพานองไป ให้พบอระไทย น้อยเถิดพ่อา
นายบุญทลฉลอง ข้าแต่ใต้ลออง ไม่ทราบเกษา บูรทิศทาง
แห่งนางกัลยา ไม่รู้หนว่า อยู่สถานที่ใดย นางมาสงสนาน

แทบป่าหิมพาน ที่สระอันใหญ่ แรกเริ่มเดิมที ฤาษ์บอกไป
จึ่งพบทรามไว จับได้พาจร จะนำจระล์ ได้จนฤาษ์ ถึง
สระสาคร พ้นจากนั้นไป ยังไม่เคยจร แต่ล้วนสิงขร ห่อร
มมรรคา ทูลแล้วประนม กราบถวายบังคม คืนเข้าเคหา
จัดแจงถุงไท่ หน้าไม้ปืนยา ย่ามใหญ่ใส่บ่า มานำเสด็จไป
ท้าวไทยไคลคลา ออกจากนัครา ชลนาหลั่งไหล เหลียว
หลังตั้งตา กลับหน้ามาไหม่ พลางโสกาไลย ถึงพระ
มารดา พิศดูวังสถาน อันงามชัชวาลย์ เปนที่สุขา จำเปน
จำไป จำไกลนัครา แม้นไม่มระณา จะมาดำรง เหน
ยอดปรางใน ล้วนแก้วแวววไสว พระไทยพิศวง เดชะบาระ-
มี พบศรีโฉมยง จะกลับคืนคง มาครอบครองกัน วาศ-
นาหาไม่ แม้นม้วยบันไลย เสียในไพรวัน อัฐิจะกอง อยู่
ห้องอารัญ ที่ในไพรสัณฑ์ วันนทเดียว หมิใคร่คลาไคล
สอนอาไลย ไป ๆ แล้วเหลียว อัศุชลใน ไหลลงเปนเกลียว
จรดัดลัดเลียว แลลับไนยนา

๑๑. ยาม. เมื่อนนายบุนพราน นำกุมารเข้าในป่า
มิ่งไม้มินา ๆ ในหิมวาสารพรรณ์ ม่วงปรางปริงปรงปรู
เบ่งประดู่หมู่มกมัน แจงจิกซิกโสกสัน พืนพวกพันโพเพกา

กระถินกลิ่นหอมครุ่น แคชนุนในแนวป่า ผลไม้มีนา ๆ จะ
ร่ำว่าช้าความไป ลางต้นผลพวงดก เปนเหยื่อนกได้อาไสร
ลางหมู่มีแต่ใบ ลูกหาไม่ผิดระดู ลางต้นผลผึ่งวาย ล่นเรี่ย
รายเหี่ยวแห้งอยู่ บ้างออกดอกช่ชู ผึ่งแมลงภู่วู่วอนไป
บ้างผลัดใบแก่ก่อน แตกใบอ่อนต่ยอดไหม่ ดอกแนมแกม
กันไป ส่งกลิ่นไกลกลุ่มกลางดง เหมือนกลิ่นสใบบาง ที่
นวลนางเจ้าเคยทรง คิดถึงเมื่อแอบองค์ ย่อมบันจงจุมพิต
นาง รวย ๆ กลิ่นบุบผา รื่นอุรารศต่าง ๆ เหมือนเมื่อยัง
อยู่ปราง แอบองค์นางชื่นวิญา พระไทยเธอสังเกต ในย-
เนตรสอดส่องหา พระกัณฑ์กัลยา แก้วพี่อาอยู่หนใด สำ
เนียงเสียงสกุณี ร้องก้องมิเจือยแจ่มไสร ชุกแวววาบพระ
ไทย สำคัญใจยว่าเทวี ออกโอฐีเอะอะไร แจ้วใจ้ ๆ อยู่
ตรงหน้า ยินตรัษพระหัตถ์ โนนแน่พี่พังน่อยรา หฤาเสียง
นางทรามไว เจ้าร่ำไรไห้โหยหา พรานทูลทราบบาทา ว่า
หมิใช่สำเนียงนาง พระองค์พังบ่กษ์ เสียงสกุณมต่าง ๆ
ดังจะบอกช่าวองค์นาง แนะนำทางให้ตามไป ดุหม่สกุณา
รู้ภาษาจะปราไส ช่วยบอกแห่งเหตุให้ ทรึงทรามไวเจ้า
จรล์ ลางหมู่ดังหนึ่งว่า จะโสกาเสร้าหมองศรี พลอยโสรก

ด้วยพันปี ตามเทวเหนเวทนา ชะนีกโหยไห้ หม้ายลองไน
ไห้โหยหา เย็นเยือกชนลูกชา ผีโบ่งบ่ากู่ก้องดง จักระจั่น
สงเสียงไส ทังเรไรในบ่าระหง สัตวไพรที่ในดง พลอย
งวยงงคิดสงสาร เหนสัตวจตุบาท แล่นโผนผาดในดงดาน
พระเอ็อนอรรถโองการ เอะพีพรานนั้นอันใด นายพราน
กรานกราบบาท ทูลจอมราชให้แจ้งใจย โลดโผนโนน
สัตวไพร ชอจงได้ทราบบาทา บ้างยืนแลมองเมียง ทังคู่
เคียงเรียงภักตรา พิเอยเหมือนกัลยา เคียงภักข้าเมอยาม
ชม ยิ่งคิดยิ่งคำนึง ยิ่งรำพึงยิ่งแสนสม พระไทยให้เกรียม
กรม ทุกขระทมถึงเทว

๒๘. ราบ. พรานนำทรงธรรม์ ไปในไพรสัณฑ์
หลานวันราตรี แลเหนศาลา อาศมฤาษ์ หยุดบังคมชี
กราบทูลกุมาร พระองค์ทัศนา เหนยอดช่อฟ้า ศาลาฉงาน
มีพระวาจา ว่าแก่นายพราน กลับคืนไปบ้าน ท่านเถิดพ่อา
พรานบุญทูลฉลอง ข้าแต่ใต้ลออง ชอรองบาทา จะตาม
เสด็จไป ในไพรพฤกษา กว่าจะสิ้นชีวา กับฝ่าทุล
โพธิสัตรตรัสห้าม พิพรานจะตาม ข้าไปไยมี ข้านำจานง
ตามองค์เมหษ์ ใช่ทุระพี่ ไปไยบ่วยการ กลับสู่เคหา

เลยงบุตรภรรยา ดีกว่าณะพราน ข้าจักตามติด ไม่
คิดสังขาร จนได้เยาวมาลย์ พี่พรานอย่าไป พรานบุญ
บังคม ยอกรประนม กราบทูลฉลองไชย รักษ์บตร
ภรรยา จะว่าไปไย ทูลเกล้าเปนใหญ่ จะไม่ภักดิ์ อันเจ้า
กับข้า จำจะอาษา รองบาทบทศร์ ชวดเปนแก่น แทน
ลองทุล จิงจะควรที่ หมิได้คิดกาย เจ้านายทุกชไภย ส่วร
ตัวจะไพ้ล เอาความสบาย ข้าไม่รักษ์เจ้า บ่าวไม่รักษ์นาย
จะเอาแต่ง่าย จะหมายพึ่งใคร สุธนพังพราน วาจาว่าชาน
ชอบอัชฌาใส นี่เราบังคับ ให้กลับคืนไป หฤาไม่ภอใจ
คำเราบัญชา ทุกข้าคนเดียว จะพาพี่เทียว ไปไยในป่า
จึงบังคับให้ กลับไปพาเรา อันเจ้ากับข้า ย่อมว่าพึ่งกัน
นายบุญพรานป่า สุดที่เจรจา กัมหน้าโศรกสัน ตัดความ
ห้ามขาด ไม่อาจนาระพรรณ์ หฤไทยอัศ้อน เอ็นดูทูมาร
ทูลแล้วถ้วนถี่ ถ้าถึงฤาษ์ จะทราบข่าวสาร ตำแหน่งแห่ง
เหตุ นคเรศนงคราญ กรยาอาจารย์ จะแจงกระมง สอยู
ทนน บอกสันทุกอัน รำพรรณ์ให้ฟัง โสกพิลาพ พลาง
กราบทูลสั่ง สระใหญ่อยู่หลัง พระคันธกุฎี มรรคาคลาไคล
แต่อาศมไป เท่าไรอีกมี ประมาณสี่โยชน์ นับในวิถี แต่พระ

กุฎี ไปสระสำคัญ กุมารชานไชย พรานชับอกไป เข้าใจ
ครบครัน แล้วเสด็จคลาไคล เข้าในไพรวัน พระมุ่งหมาย
มั่น ตรงบัณสาลา ฝ่ายนายบุญพราน แลดูกุมาร สงสาร
หนักหนา สันโดดเดิรดง แต่องค์เอกา พรานฟายน้ำตา
เวทนาท้าวไทย กุมารชานณรง บทจรเอองค์ อ้างว้าง
กลางไพร ถึงที่จงกรม อาศมสาไลย ดำเนิรเข้าไป แทบ
ไกล้กุฎี เข้าหาดาวบศ ยอกรประหนฎ บาทบทฤาษ์
อภิวันบัญจาง แล้วทางพาที ถามพระมุณี ถึงไภยในป่า
พระผู้วิเสรฐ์ อันดับกิเลศ เหนเหตุพายหน้า ละโลภโลกีย
เปนชื่อยู่ป่า พยาธิโรคา บีทาฉันใด หนึ่งเล่าสิงสัตว ราวี
พิบัติ บ้างหฤาเปนไฉน มะแลงเหลือบหาร ยุงร่านรันไร
ขบตอดตอมไต หฤาไม่บีทา หนึ่งเล่าผลาผล ไม่สู้ขัดสน
ภอขวนขวายหา หฤาเล้มเต็มชัด ขัดขาดเวลา ขอบใจย
อดษาห์ สู่จนทรมาน กับปมังสัง มธุรศสุบัง เผ็ดเค็ม
เปรี้ยวหวาน ทังนทไหน จะได้พบพาน หฤาว่าอาจาริย
อดนานเคยไป ฉันผลเผือนฝาด เปนนิดไม่ขาด ธาตุกลับ
กลายได้ จึงไม่ร้อนรน กระวนพายใน สู่จนทนได้ ขอบ
ใจยอาจาริย ฤาษีปราไส โยมเอ่ยว่าไย อันกาลกันดาน

เหตุหากเหนไภย ในวัตสงสาร จงสละศฤงฆาร ทระมาร
กายมา อดกลันสันโดศ หวังเอาประโยชน์ ในพายพาก
หน้า มาอย่าช้า เล้มผลผลา ฉันภอเปนยา ปะระมัดทกวัน
อันยุงรินไร พยักฆน้อยใหญ่ มีในไพรสัณฑ์ สัตวร้าย
นาๆ ในป่าหิมวัน เหตุหากว่ากัน กำจัดด้วยฌาน แต่รูป
ออกมา ถือเพทบรรพชา ตั้งพรมวิหาร โรคันอันใด
หมิได้ไภพาน จงค่อยสำราญ จำเริญภาวนา ประสกอยู่
ไหน ประเทศหนใด มาไยในป่า หฤาจะต้องการ หาหว้าน
เก็บยา หฤาว่าออกมา บรรพชาเปนชี สุธนพังถาม ยอกร
ประนาม บอกความหฤาษ์ โยมตามมโนรา กัลยาจรล์
มาแต่บุรี อุดรบัญจา เทวหนไภย จะไปหนไหน ไม่ทราบ
เกษา พระผู้ใจอาริย์ อันชานปรีชา เหนนางจรมา นี่หฤา
ฉันใด ฤาษ์ได้พัง สุนธรวาจัง ได้พังถามไถ อเอ่ออาฑมา
นี่ว่าเปนไร พระองค์จงไม่ เสด็จลินลา นางมาทน คอยถ้า
ช้าม์ โสกให้หา อย่าราตรหนึง นางจงจรคลา สั่งแก่
อาฑมา ไว้สาระพรรณ์ หมิใคร่จะไป หนักหน่วงห่วงไย
อาไลยผัวขวัน อยู่ถ้าช้าเล่า เกล็อกเขาตามทัน กลัวสัน
ชีวัน จึงสันจรไป สุธนกุมาร ได้เสาวนาการ อาจาริย

แจ้งไชย รู้ข่าวเทว์ ยินดีพระไทย ดุจดังยังได้ พบองค์
นงคราญ จึงถามฤาษ์ ด้วยพจวาที สุธรอ่อนหวาน เมื่อ
นางเยยระยาตร จากบาทบทมาน อำลาอาจริย ไปสถาน
ที่ใด ฤาษ์พังถาม บอกพระณมงาม เล่าความแจ้งไชย
อันนางกัลยา นั้นลารูปไป นครเวียงไชย ไกรลาศคร
เมื่อนางจะไป พิลาพร่ำไร สั่งไว้ถ้วนถี่ ว่าถ้าบ่อพิศ ตาม
ติดจรล ให้อาตมาน พาทีด้วยทาง อันจะตามไป มรรคา
หาไม่ รกชัดขัดขวาง ให้เชิญกลับหลัง สู่วังครองปราง
อันจักตามนาง นั้นทางไม่ม หานางกระษัตร มจะรยวัด
ปรนนิบัติอันดี มาร่วมเรียงภักตร์ เปนอัคเมหษ์ พระไทย
เทว์ ไม่มีฉันทา อันองค์อระไทย พ้นจากภูวไน หมิได้
เสน่หา จะสู้เปนหม้าย จนวายชีวา ชาตนนางว่า ไม่มีษามี
นางตั้งอธิฐาน ขอส้างโพธิญาน ด้วยพระโฉมศรี อย่าได้
สงไสร พระไทเทว์ ที่จะยินดี ด้วยชายผู้ใด ถ้อยคำนางว่า
จะครองกายา กว่าชีพตัดไส ขอเปนบริจา ราชาต่อไป
ทุกชาติจงได้ สำเร็จโพธิญาน นางสั่งดังนี้ แล้วจึงจรล
ลีนลาจากสถาน ให้รูปห้ามปราม อย่าตามเยาวมาลย์
หมวันกันดาน ไกลนานนับปี สุธนกุมาร ได้แจ้งเหตุการ

ทราบสารถ้วนถี่ ถ้อยคำอระไทย สั่งไว้ดังนี้ ยิ่งซ้ำโศกี
สุดทพรรณา ว่าแก่ฤาษ์ อันตัวโยมนี้ ไม่คิดสังขา
ชีวิตจิตรปลง อย่องค์กัลยา กลับไปนัครา นนยาพาท
เกิดมาเปนชาย ไม่คิดความตาย เท่าถึงเกษี โยมจักตาม
ไป จนได้เทวี จึงจะพาจรลี กลับมาพารา วาศนาหาไม่
แม้นม้วยบันไลย เสียในการบ่า ไม่ให้เหนผี ดีกว่ากลับมา
ไม่คิดชีวา ก้มหน้าตายไป ฝ่ายพระฤาษ์ หน่วงเหนี่ยวพันปี
หลายที่เท่าไร ไม่พ้องรูปห้าม ก็ตามพระไทย จะไปให้ได้
ไม่ขัดอัชฌา เทวฝากมนต์ ผ้ารัตกำพล ธรรมรงภษา
ให้พระเอาไป ได้แก้มรรคา อันในหิมวา แสนหยากกันดาน
ให้จับวานร ตัวหนึ่งพาจร ไปในไพรสาณ คำนางสั่งไว้
บอกให้กุมาร แจ้งทุกประการ สันสุดษาระพรรณ์ ฤาษ์
ยินยา ธรรมรงภูษา ให้แก่ทรงธรรม์ สุธนภูธร ยอกร
อะภิวันท์ รับเอาด้วยพลัน จากพระมุม กลนพระกายา ยัง
คิดภษา อย่าเดียวนี่ กอดแอบแนบองค์ แล้วทรงโศกี
อนิจจาเจ้าพี่ นี่คิดฉันใด สั่งหมิให้ตาม อันจักพ้องห้าม
อย่าได้สงไส จะตามนฤมล ไปจนบันไลย จะอยู่ไปไย
ให้ทนเวทนา ไม่พบเมหษ์ ถ้าสันชีว สุดที่จะตาม อันยัง

เปนคน ไปจนมระณา ไม่รักษ์ชวา เท่าองค์เทว โอ้แก้วพ
เอ่ย ไม่ควรที่เลย จะเปนเช่นน ยงร่ำพึงไป ยิ่งให้โสก ครัน
ค่อยสมประดี แลวมวาจา ว่าแก่ฤาษ์ พระใจอาร์ย์ อยู่ดี
เถดหนา ดฉานหลานรกษ นจกกราบลา อะภวาทวนทา พระ
มหามุนี ดาวบศ์อวยพร ให้พระภูธร ได้อัคเมหษร์ ดังจิตร
คิดหมาย อันตรายอย่าม์ สัตวร้ายราว อย่าได้ไภยพาน สุธน
ยอกร คำนับรับพร แล้วลาอาจาริย์ เที่ยวจับวานร ได้ใน
ไพรสาน โหยหาเยาวมาลย์ ไปในพะนาวา พระองค์เสด็จ
ไป ตามแถวแนวไม้ ไพรสณฑ์พฤกษา ทรงผลหล่นกลาด
ดกดาศนา ๆ กล้วยอ้อยน้อยหน่า พวาล่ำไย ชนุนชนัน ส้มสูก
ลูกจัน ครบครันเท่าไหน สุกชามหามเหลือง มะเฟืองมะ
ไฟ ชิดชวาดดาษไป มีในหิมวา กระบากหมากสัง ส้มซา
ฝารัง หว้าหวายกล้วยป่า หมากม่วงปริงปราง มะซางพุทรา
ผลไม้ในป่า ดกดาษกลาดไป พระร่ำพึงคิด ผลไม้มพศม์ นี่
แล้วหฤาไฉน ที่ฤาษ์ว่า กัลยาสั่งไว้ ว่ากินไม่ได้ จะม่วยชว
หน้ากินจง ๆ มีครบทุกสิ่ง ยิ่งกว่าสวรศร์ เก็บให้วานร กิน
ก่อนดูท ถ้าต้นไรดี วานรมันกิน พระจึงเสวยบ้าง ผลไม้
ต่าง ๆ มีในไพรสิน ลางต้นนั้นไซร้ ให้ลงมันกิน มันทิ้ง

เสียสัน จงเชาพระไทย ครันถึงเวลา จะเสวยโภชนา ผล
ไม้สิ่งใด ให้วานรกิน จึงสั่นสงไส รู้ว่าต้นใด มีพิศม์หฤา
ด พ้นจากนั้นไป ผลไม้กินได้ รอดในวิถี ดำหริพระไทย
ผลไม้ล้วนดี วานรตัวนี้ จึงปล่อยในป่า เพราะรักษเมหษ
ดังไร้กระษัตร์ ไม่มีหา สู่ตายตามติด ไม่คิดชีวา แสน
จนทรมา มาน้อยเมื่อไร เออไม่ภอที่ นางเอาตัวหนี จะมี
เมียไหม่ ใช่สันษัตร์ เท่านเมื่อไร จะมาบันไลย เสียใน
หมวา ถ้าอยู่บุรี ปรนนิบัดทุล ชนนีดา เป็นผลแก่ตัว
ไปชั่วกะลาปา จะหมดกว่า มาตามษัตร์ หนึ่งเล่าบริวาร
สมบัติพัศถาน หมิใช่ไม่มี ปรากฏยศไกร ไปทุกกรุงษร์
ยังว่าไม่ดี มาเทียวทรมาน นิเวศเวียงวัง บริบูลย์มั่งคั่ง
เปรมปรีพสาร บันเทิงพระไทย ว่าไม่สำราญ จะมาสันปราน เพราะนางกลางไพร ตัดรอพระองค์เล่า จะคิดเบาใจ ปานนอกไฉน เกิดมาเปนชาย กลัวตายหฤาไร จำแชงพระไทย ให้ถึงเทวี ดกรสชน รอดตายวายชน พ้นมาหลายที่ ยังอีกน้อยหนึ่ง จะถึงเมหษ มาคิดฉันน ผิดที่หนักหนา ไหน ๆ มาได้ จะช้อพระไทย เมื่อใกล้กัลยา แรกออกจากปราง ใครจ้างให้มา สมเด็จมารดา ห้ามแล้ว

ไม่พัง หิมวาป่าชัด แสนหยากษาหัศ อดช่าห์เซซัง มา
ได้ใกล้ถึง รำพึงถอยหลัง เช็นนมบัง อยู่หฤาว่าไร เพียน
มาหลายบี่ จนถึงเพียงน จะกลับไปไหน พระเจ้าทังปวง
ก่ล่วงลับไป เพราะเพียนจิงได้ สำเร็จโพธิญาณ นี่มาตาม
นาง เปนองค์คู่ส้าง ร่วมจิตรอะธิฐาน หวังเอาประโยชน์
พระโพธิญาณ จิงทุกข์ทระมาร สู่ตายหมายมา ตามนาง
ทงน เพราะเปนประเวณี ดอกหฤาสิหว้า สิหมายผูกพันธ์
สรรพบุตญา ในพายภาคหน้า จะช้อใจไย สอนพระองค์
แล้ว พระไทยผ่องแผ้ว พระภัคแจ่มใส จนจวนส่วาง ส่าง
แสงอะโนไทย ค่อยแซกเข้าไป ในขนสกุณี หมู่ราชบักษา
ครันรุ่งสุริยา แจ่มจัตรัศมี โผผินบินไป แทบใกล้บุรัย ลง
จับสู่ที่ เพื่อแสวงหากิน ฝ่ายพระสุธน ค่อยเคลื่อนเลื่อนตน
จากขนสกุณิน เข้าแอบอาไส ในพุ่มพฤกษิน ริมฝั่งวาริน
สระน้ำมงคล

๑๓. ยาน. บทนจักยกไว้ จะกล่าวไปถึงนฤมล สาว
ใช้ห้าร้อยคน ทรงตกชลส่งเทว ครันถึงเวลามา ลงสู่ท่าท
สระส์ เจรจากันยงม์ ตงแต่นหมได้มา แต่เราตักวาร์ ได้
เจ็ดบีเจ็ดเดือนตรา กับอกเจ็ดทิวา ทังวันน่ำเร็จกัน ฝ่าย

พระบุรุษราช พังประหลาดคิดอัศจรรย์ จะใคร่ถามนาง
สาวสัน พระไทยพร้นกลัวแพร่งพราย ฝูงนางห้าร้อยคน
ครันตักชลแล้วผันผาย นางหนึ่งอย่สุดท้าย พระองค์หมาย
จะพาท เดชะพระโพธิญาน จะพบพานเมหษ์ อย่าให้นาง
คนน ยกหม้อนาขนได้เลย นางนั้นยกไม่ไหว หลาก
ไฉนณะอกเอ่ย ทุกทนย่อมเคย ยกขนได้ดังใจยจง พระ
จากพุ่มพฤกษา เดิรออกมาให้เหนองค์ พระไทยคิดประ
ส่ง จะใคร่ถามถึงเทว์ สาวใช้ได้ทัศนา มิวาจาเปนไมตร์
ท่านเอ่ยช่วยน้องน ยกวารน่อยเถิดรา ทกวันข้ายกได้ วัน
นไซร้หลากหนักหนา ท่านจงไดเม์ตา ยกให้ข้าน่อยเปนไร
สมเด์จปนธรณ์ ได้ท่วงทรัเข้าไป ตรัสถามนางสาวใช้ ตัก
ไปไยณะน้องอา นางนั้นบอกพระองค์ ตักไปส่งมะโนรา ผู้
เปนเจ้าแห่งข้า พระบิดาให้ขัดส์ มนุษจับนางไป กลับมา
ได้ถึงธาณ์ พระให้ส่งวาร์ อยู่เจ์ดบีเจ์ดเดือนมา วันนจะ
รับนาง เข้าสู่ปรางอันรจนา ทำขวันมะโนรา เปนการใหญ่
ในบุร์ย สมเด์จพระโพธิสัตว ได้พังอรรถนางสาวส์ ออก
นามพระเทว์ ความยินดีพ้นประมาณ จงถอดพระธรรมรง
แล้วพระองค์อะธิฐาน เดชะพระโพธิญาน ส้างมานานกับ

เทว์ ขอให้พระธรรมรง ไปถึงองค์เมหษ์ คนอื่นนอกกว่า
น์ อย่าให้มีใครได้ไป พระยกหม้อน้ำส่ง เอาธรรมรงบัน
จงใส่ พระองค์ส่งหม้อให้ นางสาวใช้ทนเศียรมา ฝ่ายองค์
พระทรงฤทธิ์ อยู่สถิตยที่สาลา พลางคอยฟังวาจา ไม่ลืน
ลาไปหนใด

๓๖. ฉบงง. เมื่อนั้นมะโนราทรามไวย เสด็จเข้าสู่ใน
ที่ส่งสนานวารี ฝ่ายนางห้าร้อยทาษ บังคมทูล ยกหม้อมะณ
คงคา โสกส่งองค์อัคกัลยา นางหนึ่งซึ่งช้า รับร้อนจรมา
กอบัน ยกหม้อคงคารตพลัน พระธรรมรงวงนั้น ล้วมสอด
พระหัตถ์ทรามไว นางเหนธรรมรงส่งใส เสียงวาบพระไทย
ดังได้เหนหน้าษามี เหตุใดนพระธรรมรงวงนี้ สิฝากพระฤาษ
ไว้ทกุฎีหมวา ชร้อยสมเด็จพัศดา ท้าวเธอตามมา สถิตย์
อยู่สระวารี นางระทวยด้วยความยินดี ห้ามนางทาษ อยู่
นี่อย่าได้ไปไหน นางนั้นพรันจิตคิดไป ตระหนกตกใจย ด้วย
ไปอยู่ช้าผึงมา นางกระษัตรับผลัดภูษา สำผัศกายา โดย
เรวไม่ช้าทันที แล้วเสด็จเข้าห้องมณี ตรัสเรียกทาษ เรง
เรวมานี่จงไวย เสาวนีตรัสถามทันใด ตัวคิดเปนไฉน จึง
ไปช้าผึงมา สาวใช้กราบกับบาทา ทูลตามสัจจา อาญา

ไม่พ้นเกษ ใช้ด้วยยกหม้อว่าร์ ไม่พ้นบัตพ ผิดที่ประลาต
หลากใจย ทุกวันยกได้ว่องไวย วันนี้เปนไฉน ไม่ชินผิดใจ
หนักหนา มานพ้ผ้หนึ่งเดรมา ไม่รู้จักหน้า แชงใจเรียกหา
มาพลัน เทวพังคดีสาวสัน ซักถามกระชั้น ชายนนจะมา
แต่ไหน รูปทรงวงภักตร์ฉันใด คิดเคณในใจย อยู่ใกล้
หฤาไกลผึงมา ผิวพรรณ์สันถานกายา สุระเสียงเจรรจา เปน
เพศภาษาอันใด ท่วงทีกริยายางไร ประมาณปานใคร ว่า
ไปอย่าได้อำความ สาวใช้ครั้นได้พังถาม ทูลแถลงแจ้งความ
แต่ตามทรึงได้เหนมา ชายนั้นใช่ชาวนัครา ดทีกริยา ดังว่า
จะมาแต่ไกล ถ้อยคำสำเนียงเสียงไส ผิดเพศเทพไทย หมิใช่
เทวนิมจันทร์ ครุฑยานาคคนธรรพ์ จริตผิดกัน ชายนั้น
ใช่ชาวพระนคร ผิดเพศเทวาวิชาธร แต่กาลปางก่อร บ่หอน
เคยเหนผึงมา รูปโฉมประโลมโลกา ยิ่งเทพเทวา ผิว
พรรณ์ภักตราแจ่มจัน คมข้าลาโลกยหลากครั้น มมอถอ
พระยรรค์ ระนลินยรสาตรา แต่ผ้าน่งห่มกายา ดหน้าเวทนว
ทุรังดังว่าไม่ม์ จะว่าเช็นใจก็ใช่ที่ พระองค์ทรงชร สุดที่
จะเปรียบอุประไหม่

๒๘. พิลาบ. มะโนราเทว์ ได้ฟังทาช์ กราบทูลแจ้ง

ไซย สำคัญหมั่นคง ว่าองค์ภูวไนย แม่นแท้แน่ใจย นางไห้โสกี
พังสาวใช้ว่า แต่พระภษา หมิใครจะมี คิดหน้าส่งสาร ทระ-
มารสุดที่ เว้นแต่ชีว ยังไม่บันไลย พระทูลกระหม่อมเอ๋ย ไม่
คิดตัวเลย อดษ่าห์มาได้ ทนทุกข์ลำบาก อดหยาก ๆ ใจย หิม
วาบ่าใหญ่ หมิใช่ภอดี วาศนามาได้ ด้วยบุญภูวไนย ไม่ม้วย
เปนผี เมยจักชีพปลง เพราะทรงโสก ทนชีว เมยไม่บันไลย
คิดพลางจัดสัน ภูษาสุวัณ ที่อันสดไส ปรากฏงดงาม ตาม
ชอบพระไทย ให้นางสาวใช้ ไปถวายพัศดา สั่งวิเสษใน คน
เก่าเข้าใจย ให้เร่งจัดหา แต่งเครื่องเอมโอฐ โภชนโอชา
มีรศนา ๆ เรวอย่าได้นาน สู่พานภาพแก้ว เร่งทำเทียบ
แล้ว อิกทั้งของหวาน ให้นางสาวใช้ ไปถวายภูบาล
ฝ่ายองค์นงคราน ดำริพระไทย จะออกไปหา เชิญเสด็จ
เข้ามา บัดนหมิได้ เกรงพระอาญา บิดาเปนใหญ่ จำจะ
เข้าไป ทูลไทบิดา แล้วสั่งสาวใช้ ข้าสาวชาวใน เฒ่าแก่
โขลนจ่า จะเสด็จคลาไคล เข้าในนัครา สาวสันกัลยา
เตรียมถ้าเทว บ้างเชิญพระกรด บ้างเชิญโอสถ หิบพาน
พระศรี เชิญพานภูษา ภัตวาพะวิชน์ ล้วนนางนารีย พริบ
พร้อมล้อมองค์ ส่อดฉลองพระบาท นางเสด็จลินลาศ ดัง

นางราชหงษ์ เข้าวอสุวัณ เฉิดฉันบันจง พระสูตรูดวง
รอบวอจระคลา รีบเสด็จเข้าไป ถึงราชวังใน พระไท
หรรษา ออกจากวอทอง เยื่องย่องไคลคลา เข้าในมหา
ปรางแก้วมณี

๑๖. ฉบงง. บัดนนางจันกนร์ เหนพระบุตร์ เอะ
ใฉนเทวจึงมา สมเด็จพระราชบิดา แต่งการโลกา จะรับ
เจ้าเข้ามาวังในย แล้วจักทำขวันทรามไว วันนการใหญ่
ฉันใดรับร้อนจรดน ถ้าทราบลอองบาทยุบล จะเคืองกระมล
ใยจึงร้อนรนรีบมา เมื่อนนจอมขวันมะโนรา กราบทลมารดา
ให้ทราบใต้ฝ่าทุลี บัดนพระราชษาม ของข้าบทศร ท้าว
เธอจระลึตามมา จึงเข้ามาแจ้งบาทา ไม่ทันให้หา อาญา
ไม่พ้นเกษ เมื่อนนางจันกนร์ ผู้เปนชนน์ ได้ฟังวาทธดา
ว่าพระษามตามมา เหนผิดหนักหนา มีพระวาจาตอบไป
ลูกว่ามารดาสงไส ประลาดหลากใจย ที่ไหนมนุษจะมา
ทงนเพราะความเสน่หา คิดถึงพักดา เหนเปนกายารูปทรง
หมายเคลอบคลายเคลมวาองค ดวยจตรคดปลง จงหลง
ว่าษามีมา สกดใจยไว้ณะลูกอา มนุษนนา ใครหอรจรมา
ได้มี ถึงองค์ทรงธรรม์พันปี ยังรักษเทว สุดทจักติดตามมา

ฝ่ายองค์โฉมยงมะโนรา ชบเศียรเกษา ชีวาอยู่ใต้ทุลี สาว
ใช้ไปตักวารี อาไสพันบี ยกหม้อมะณีคงคา พระเอา
ธรรมรงไส่มา จึงทราบเกษา ว่าพระราชษามี อันพระ
ธรรมรงวงน้ ข้าฝากพระฤาษี ไว้ทกุฎีหมวา สั่งไว้ให้
ถวายราชา พระองค์เอามา ให้ข้าเปนของสำคัญ ข้าจึง
แต่งโภชนาพลัน ให้นางสาวสัน เอาไปถวายพัศดา ลูกจึ่ง
มาแจ้งกิจจา ล่วงพระอาญา ชีวาอยู่ใต้ทุล บัดนี้นางจัน
กินรี พังพระบุตรี ได้ทราบคดีทุกอัน จึงพาชีดาจระจัน
ขึ้นเผ้าทรงธรรม์ บัดนี้หมีได้นิ่งนาน ครันถึงบังคมภบาล
โฉมยงนงคราน เยาวมาลย์กราบทูลด้วยพลัน ข้าแต่พระองค์
ทรงธรรม์ บัดนี้เชยขวัน จระจันมาตามเทวี อาไสอยู่ใน
สวนศรี สาลาทรงมี ริมสระวารีมงคล นางเข้ามาแจ้ง
เหตุผล จึงพานฤมล มาทูลยุบนคดี

๒๙. ราบ. เมื่อนนพระบาท สมเด็จประทุมราช ผู้
รู่งรัศมี ท้าวไทยได้ฟัง ว่าจังเทวี เอะไฉนฉนี ประลาด
หลากใจย หฤาพระลูกยา กำนัดพัศดา หลงว่าเก้อไป
เส่นหาพาจิตร ให้คิดพิศไม เคลือบเคลนเหนไป ว่าษามีมา
พระวระนิมนาถ รันจวนปวนสวาศ ด้วยความเส่นหา พระไท

นางนั้น ผูกพันธ์พัศดา หฤาได้ทัศนา รักตราหม่นคง
บัดนั้นมะโนรา ผู้มกรยา ลักษณาสมทรง ทูลฉลองลออง
บาท บิตุราชสุริยวงษ์ ข้าได้ธรรมรง ในหม้อคงคา เดิม
นางทาษ์ ไปตักวาร์ ได้ทราบเกษา ประสบพบภักตร์ ถาม
ทักเจรรจา ข้าแต่งโภชนา ให้ถวายภูบาล ประทุมราชา
ได้พังวาจา กัลยาทูลสาร มนุษผู้น ย่อมมีสมภาร หิมวัน
กันดาน มาไม่มรณา เลิศโลกยมนุษ ฤทธิ์ที่สุด อานุภาพ
หนักหนา ในแนวพะนาล์ ไม่มีมรรคา แต่ชัวกะลาปา
ใครมาได้มี สามาทมาได้ ย่อมมีฤทธิไกร ชานไชยเรือง
ษร์ วาศนาหาไม่ ที่ไหนจะมี ชีพมาถึงหนี อย่าได้สงกา
มีเพียนมานะ ความอดษาหะ เพราะด้วยเสน่หา สู่เสียชีวิต
ไม่คิดชีวา อดษ่าห์ตามมา คิดหน้าปราหน์ กุมารนั้นเล่า
กับธิดาเรา ภิรมย์สมสู่ สมัคสังวาศ ร่วมราชประเวณี
กันถึงเพียงน จะพรากจากไป ดำหริแล้วตรัส จะแจ้งแจ่มจัด
กระจ่างแจ่มใส โปรดให้ธิดา ลีนลาออกไป เชิญเสด็จท้าวไทย
มาในบุรี แล้วสั่งเสนา เร่งแต่งมหา บุศบกมะณี จามร
ทานตวัน กางกันสุริยษร์ พินพาตมะโหร์ ดนตรีแตรงอน
เครื่องสูงสำอาง ครบสิ่งตามอย่าง ทรงเสด็จแต่ก่อร

ตามประเวณี บัดนจักจร ไปเชิญภูธร พระษามนาง
ตรัสโปรดดังนี้ ฝ่ายพระเมหษี ยินดีสุดยาง บังคม
ภูธร ยอกรบญจาง ทูลลาพานาง เยยระยางออกมา
มะโนราเทว์ ตามเสด็จชนนี จากททูลลา เข้าวอสุวัณ
สาวสันซ้ายขวา ตามเสด็จกัลยา โขลนจ่านางใน ฝ่าย
ฝูงเสนา เกนกันโกลา แล่นหาขวักไขว่ แล้วเชิญบุศบก
เร่งยกออกไป เครื่องสูงไสว ฉัดไชยจามร อันองค์
อระไทย เร่งนางสาวใช้ หมิได้หยุดหย่อน พระไทยเทว์
อยู่ทภธร กลัวว่าจะจร จากทนนไป เดชะบาระม
อย่าให้พันบี จระลีไปไหน พลางเตือนสาวสี่ พิเลยงนางใน
เร่งเดิรไว ๆ อย่าได้รั้งรอ เฒ่าแก่เดิรก่อร หายใจยท้อน ๆ
น้ำลายไหลสอ ถอยหลังเดิรย่าย อยู่ท้ายพระวอ สาว ๆ หัวร่อ
ออห้อแซ่ไป นางแวกม่านมอง ไนยเนตรสอดส่อง เสียว ๆ
พระไทย จะได้พบภักตร์ ยอดรักษพิศไม ตั้งตาแลไป
หมิได้วางตา พระไทยนางนั้น รันจวรปวนปั่น จะใคร่เหน
หน้า พวกนางสาวสัน เตือนกันจรคลา ถึงสระสารา ส่วน
แก้วด้วยพลัน นางเหนภูวไนย สาวสี่หมิใคร่ วางวอลงทัน
จากวอจรคลา เข้าหาผัวขวัน ทรุดองค์อะภิวันท์ กราบ

กับบาทา กอดบาทเข้าแล้ว พ่อเอยเมียแก้ว ตังหน้าคอย
หา ว่าได้เท่านั้น อัตอันอุรา ซบเศียรภักตรา เกลือกกลิ้ง
นิ่งไป (โอด) พระสุธนทรงธรรม์ สุดที่จะกลั้น ความโศก
ไว้ได้ ซบภักตรพิงเกษ ชลเนตรนองไหล คิดว่าจะไม่
มาถึงกัลยา ตรัสได้เท่านั้น สอนอัดอั้น ไม่ผ่อนนาสา พระ
กรเบื้องซ้าย ลูบอกกัลยา พระกรเบื้องขวา ลูบปฤศฎาง
นาง สองกระษัตรอัดอั้น เพียงชีพชวัน จะวายจากร่าง
เผ่าแก่โชลนจ่า ซึ่งมาด้วยนาง พลอยโศรกปิ่มปาง จะ
วอดวายปราน ด้วยสองกระษัตรา ทรงพระโสกา คิดหน้า
สงสาร สุจกลั้นสังเวท ชลเนตรคฤาทาร ทังสองเยาวมาลย์
ปานชีพบันไลย มะโนรามารศรี ค่อยฟื้นสมประดี เทวรา
ไร พ่อเอยอดช่าห์ มาหาเมียได้ ทนเมียไม่ มอดม้วย
มรณา แต่จากทุลี มาจนวันนี้ เนตรไม่ขาดหน้า จะสิ้น
ชีวงค์ เพราะทรงโสกา เสวยแต่ชลนา ทุกราตรีกาล
สธนภธร ได้ฟังสายสมร เจ้าชอ้อนคำหวาน จึงเอาความ
เก่า มาเล่าเยาวมาลย์ เมื่อจากนงคราน ไปผลานไภยรี
ไกลเจ้าเปล่าจิตร ดังปลดชีวิต ไว้ในปรางศรี ครั้นเสร็จ
การทัพ กลับสู่บุรี รู้ว่าเทวี จรลจากมา พี่ทอดองค์ลง

หวังให้ชวงค์ ปลงชีพสังฆา อยู่ไยเปนคน ให้ทนเวทนา แต่
องค์เอกา อยู่ไปไยมี ตายเสียดีกว่า ผิดชอบกั้มหน้า ไปสู่
เมืองผี ให้หายอาไลย ทรึงให้โสกชวังยังมี หน้าทีตรอมใจย
กลับคิดเวียนวน จะมาตีตน ให้ตายก่อรไช้ จะเสียวาศนา
อดษ่าห์ตามไป เกลือกว่าจะได้ พบองค์เทว วาศนาหาไม่
แม้นม้วยบันไลย เสียให้รู้ที่ เหนจะดีกว่า จึงลาชนนี ออก
จากบูร์ จรลีตามมา ถึงพระดาวบศ ได้แจ้งเหตุหมด ปรีดา
หนักหนา ได้พระธรรมรง ภิษามนต์ยา ยินดียังว่า เหนหน้า
เยาวมาลย์ แล้วลาฤาษ์ มาจากกุฎี เข้าในไพรสาณฑ์ ทน
ทุกทุเรศ หิมเวศกันดาน แสนจนทรมาน มาน้อยเมื่อไรย
รำพึงคิดว่า จะรอดตัวมา ถึงหนที่ไหน ด้วยในไพรสาณฑ์
ล้วนกาลบันไลย ตายไหนตายไป แขงใจยจรมา สู่ทนลำบาก
หมิได้คิดหยาก ด้วยความเสน่หา ซูบกรอมผอมลง เพราะ
ทรงโสกา แต่จากนัครา หมิได้สมประดี เก็บผลพฤกษา
เสวยต่างโภชนา มาในไพรสี เอาบ่าเปนเรือน เจ็ดเดือน
เจ็ดปี นอนเหนือบัตพี เปนนิจรันดอร เอาใบไม้ปู ต่าง
พระยภู ท่อนไม้ต่างหมอน หยากยิ่งเท่าไร หมิได้อาวอร
คิดแต่จะจร ให้ถึงเทว ฝ่ายนางมะโนรา กราบทูลพัศดา

ให้ทราบทุล เมอเมยแรมร้าง จากปรางเรืองศร์ พ่อเอย
สุดที่ จะไว้วางตัว พวาพวัง ห่วงหน้าห่วงหลัง เพราะ
พระทลหัว จะอยู่ใช่ จำไกลด้วยกลัว ทั้งความรักษผัว
ก็สุดบัญา หมิไกลจำไกล พวักพวนจนใจ หวนไปหวนมา
เพราะทูลกระหม่อม จอมเกษเกษา พ่อเอยดังว่า จะขาด
พระไทย หมิมาจำมา ด้วยกลัวมรณา นั่นเป็นข้อใหญ่
ไม่ร้อนชีวา จะมาจากไย เพราะความบันไลย จึงได้จรจัน
ออกจากปรางใน คิดเฉลียวเปลี่ยวใจย จะไกลผัวชวัน
ทลสั่งชนม์ ถวนถทกอัน กราบบังคมคัน อะภิวันทลา
ถอยทถอยเล่า ไปถึงความเก่า แต่ต้นจนมา พลางเช็ดชล
เนตร สังเวทหนักหนา ทั้งสองกระษัตรา พิลาพร่ำไร
ฝ่ายนางเฒ่าแก่ ข้าสาวชาวแม่ พเลยงน้อยใหญ่ กำสด
โสกา ชลนานองไหล ครันฟ่นชนได้ พศวงทรงธรรม์
สาวสั่งข้ายชาว ชมโฉมราชา ลักษณาศร์สัน ทรงสมกลม
กล่อม เพราพร้อมทกอัน สักดเพอนกัน กระซิบเจรรจา
มีมุษก็จง พระทรงยงยง หยางยอดเลขา ถึงเทพในสวรรค์
ทุกชั้นเทวา กงามนา ๆ เช่นนไม่ม พเลยงสาวใช้ งาม
ดาษกลาดไป เต็มในไพรศร์ จะลบล้างได้ เหนจักไม่ม

ชมทรงพันปี หมิได้วางตา แลเหนพระองค์ เบือนภักตร์
ไปตรง ภอสบไนยนา ทำทีกระบวน จะชวนเสน่หา
ชม้อยช้อยตา ชำเลืองเหลือบไป ลางนางทำอาย กระยับ
ชยาย คลายผ้าห่มไหม่ ทยม ๆ แก่ม แย่ม ๆ ไลม ดัง
หนึ่งจะใคร่ ชวรให้พาที อันนางสาวใช้ ไม่ชั่วกลัวใจย
หมิใช่ภอด ยงนางพเลยง ทเคยงข้างท กระเบียดเสียดส
พอดเมอไรย บ้างตังใจพิศ บ้างนกในจิตร บ้างคิดในใจย
กระช้อยกระชด ปลดผ้าห่สไหม่ ชยับผ้าไสบ ออกให้เหน
กาย อันในน้ำใจย ดจดังจะให้ ผกพันธหมั่นหมาย ใช่
ชั่วตัวด ลวนมแยบคาย ทำกระบวนชวนชาย ชยายชอบ
ชอบกล หมิใช่สาวน้อย สาวใหญ่คลอย ๆ พานกล้าทุกคน
เบือนภักตร์ควักค้อน ภูธรเปนยล เชอไม่รู้ตน สลวนพาท
นางแก้วมะโนรา ครันส้างโสกา กราบทูลษาม ว่าพระบิดา
ให้ข้าบทศร์ มาเชิญพันปี ไปเผ้าบาทา

๑๑. ยาน. เมอนนพระสุธน พังยุบลทราบอุรา ว่า
องค์พระบิดา ให้ออกมาเชิญเข้าไป ระงับดับความโศก
ร้อนรนโรคช้างพายใน ฝ่ายองค์พระอระไทย ให้สาวใช้สั่ง
เสนา เสนครันได้พัง ว่ารับสั่งนางให้หา ให้ยกบุศบกมา

หอสมุดแห่งชาติ ๒๔ มิ.ถ.๒๕๓๓

เจ้ามะโนราเข้าวอพลัน เสนาวิชาธร ประนมกรบังคมคัน
เชิญองค์พระทรงธรรม์ ขนสู่ทอันอำไภย พระทรงบุศบกแก้ว
แห่สองแถวพร้อมไสว สังฆแตรเซ่งแซไป เสียงกลองไชย
ก้องโกลา พินพาศมะโหร์ ลำเนียงมนครา สุธนเข้าฝ่ายหน้า
มะโนราเข้าฝ่ายใน ฝ่ายองค์ประทุมราช พระภูวนารถเจ้า
กรุงไกร เสด็จออกพระโรงไชย ทรงนั่งในแท่นมะณี เสนา
วิชาธร พร้อมสลอนยอชลิ หมอบเฝ้าเจ้ากรุงษร์ อยู่ในท
ดาศดา สมเด็จพระภูบาล มีโองการตรัสให้หา เชิญองค์
กุมารา ศรีสุธนเข้ามาใน เสนารับโองการ แล่นฉนวน
โดยฉับไวย ครันถึงบังคมไหว้ ทูลท้าวไทไปทันที ว่าองค์
ประทุมราช ให้ข้าบาทบทศร์ มาเชิญฝ่าทุลี เข้าไปที่พระ
โรงไชย พระสุธนครันได้ฟัง ผู้รับสั่งทูลแจ้งไชย พระองค์
เสด็จไป สู่แท่นในพระโรงทรง ครันถึงประนมกร นรินทร
ตามประสงค์ กุมารชานฤทธรง นั่งเจียมองค์ไม่เจรรจา. ฯ

จบฉบับสมุดข่อยสองเล่มเพียงเท่านี้